

تصویر ابو عبد الرحمن الکوردی

• عملی وەردی

کەسیتی تاکی عێراقی

منبەئێ ئاقرا الشیخانی
www.iqra.ahlamontada.com

تۆزینە وەیه کە سەبارەت بەباری دەروونی گەلی عێراق
لەبەر پۆشنایی کۆمەڵزانی نویدا

وەرگێڕانی لە عەرەبی یەوە
محمد وەسمان

ی یەکەم
۲۰۰۴

بۇداغىزلىنى جۇرۇغا كىتىپ سەرداشى: (مۇقەددى (قرا التاقى)

لتسهيل أنواع الكتب راجع: **مُنْتَدَى إِقْرَأَ التَّقَافِي**

برای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (مبتدی آقرا الثقافي)

www.igra.ahlamontada.com

www.igra.salamantada.com

للکتاب (کوردی ، عربی ، فارسی)

کیمیائی تانکی عیراقی

به‌دوای پاژه‌کانیدا ده‌گه‌رتیت و له ده‌رگای هزری وهردی ده‌دهیت، رتجگه‌یه‌کی دیکه وهرده‌گرن، نه‌زمونوگهی بیرو بۆ‌چوونه‌کانی ده‌گه‌یه‌توه، زۆرجاران ره‌ه‌ندی وات بۆ دیاریده‌گات له ناو‌نیشانه‌کانیان سه‌رسام ده‌بیت. باله‌و کتێبه‌ی ده‌ست پتیکه‌ین (که‌سیتی تاکێ عێراقی) که له سالی ۱۹۵۰ چاپکراو و دوا‌جار له (۲۰۰۱) چاپکراوه‌توه نه‌م کتێبه‌ پتیکه‌یه‌کی، زیاتر به‌وتاری نه‌ده‌بی ده‌جیت له‌وه‌ی توێژینه‌وه‌ی زانستی بیت، له‌سه‌ر بنچینه‌ی هزکیشه‌کی و واتا‌گری نووسراوه‌توه،

خوتنه‌ر سه‌رنج ده‌دات که‌وا له دوو به‌شی سه‌ره‌کی پتیک هاتووه، به‌شی یه‌که‌م، مه‌به‌ست تیا‌یدا توێژینه‌وه‌ بووه له که‌سایه‌تی مرۆیی به‌شیه‌یه‌کی گشتی. به‌شی دووه‌م تاییه‌ته به‌ توێژینه‌وه‌ له که‌سایه‌تی تاکێ عێراقدا.

له‌به‌شی یه‌که‌مه‌دا توێژه‌ر هه‌ولده‌دات که‌سایه‌تی مرۆیی بخاته‌ روو و‌دک کۆمه‌لگه‌ دروستی ده‌گات، له‌به‌ر نه‌م هۆیه‌ تاکه‌که‌سی هه‌ر تاکه‌ که‌سیک . له راستیدا دروستکراوێکه له دروستکراوه‌کانی نه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ی که تیا‌یدا ده‌ژیت . له‌م به‌شه‌دا، لایه‌نی تاکه‌یاتێ له که‌سایه‌تی فه‌رامۆشکراوه، بایه‌خی به‌لایه‌نی کۆمه‌لایه‌تی داوه.

له‌ توێژینه‌وه‌ی که‌سایه‌تی تاکێ عێراقیدا هه‌ولی داوه له کۆمه‌لگه‌ی عێراقی بکۆلتیه‌توه بۆ نه‌وه‌ی بزانیت پتیکه‌یه‌شتنی که‌سایه‌تی تاک چۆنه له‌به‌ر رۆشایی کۆمه‌لزانی نوتندا. د. وهردی له‌م کتێبه‌یدا مه‌به‌ستی که‌م کردنه‌وه نییه له که‌سایه‌تی تاکێ عێراقی به‌لکو مه‌به‌ستی وریاکردنه‌وه‌یه‌تی که نا‌گاداری نه‌م که‌موکورتیا‌نه‌ی که‌سایه‌تییه‌که‌ی بیت بۆ نه‌وه به‌ره‌وتی کات به‌توانیت لێی رزگاریت.

نه‌م بارودۆخه‌ی که‌تیا‌یدا ژیاوه له چهندان سه‌ده‌دا هه‌ر گه‌لیکی دیکه‌ی تیدا به‌وايه هه‌روا ده‌هه‌ون. (نه‌م تاییه‌ته‌ه‌ندییه هه‌ر له عێراقدا نییه به‌لکو هه‌تا له کۆمه‌لگه‌ی نه‌مه‌ریکیش تیا‌یدا، له به‌ر نه‌وه‌ی که‌وتۆته‌ نێوان دوو رۆشنی‌ری دژ

به يهک يه کيتکيان بانگهواز بۆ ناسکی و نهرمی و خوشه ويستی ده دات و نه وهی ديهکه بۆ توندو سه رگه وتن و دوژمن له ناو بردن ده دات. تاکي نه مه رکي که مورتوته ژير باری نه م نه سازيه که وا زانای نه مه ريکی (که مبال يانگ) له کتتبه که ی «ده روونزانی کۆمه لایه تی» ١٩٤٧ ناماژه ی به وه داوه . (د. عه لی وه ردی .) هۆکاری نه م دووانه تيه تی له کۆمه لگه که ماندا نابووری نييه ، به لکو کۆمه لایه تيه وه اته دوانه تی له دابونه ريت و به هاگان په ida ده بيت که وا تاکه که سه ی پي په روه رده ده بيت له ده روويه ري کۆمه لایه تيدا. واته ده ووانه تی له ناکامی بوونی دوو روشنيسری ليتکدژ له کۆمه لگه دا په ida ده بيت، مرۆ له مندالیه وه له سه ري راده هتندریت، که گه وه به و تووشی دوانه تی دیت و پتی نازانیت، هه ندی جار باوه ري به روشنيسری يه که م هه يه و هه ندی جار به وه ی دووهم. دووانه تی له که سایه تيدا نه مرۆ خۆی له دیارده يه که ده بينیتته وه که باوه ربه و نه به به هاو به ماکانی ژياری نوتیه ، وه ک ديوکراسی، يه کسانى، دادپه ره وه ري کۆمه لایه تی و نازادی نافرته و نه م جوژه به هايانه و بانگهواز دان بۆ نه م به مایانه، که چي ده بينن که سایه تی دووانه تی له ژيانی رۆژانه ida له خه لکی ره شوکی جياواز نييه له رووی باوه ر بوونی به ده مارگیری و به ها کۆنه کان و سه رنه وه ی نه نگي و واسته کردن و هتد.

نه فسانه ی نه ده بی بالا

دواچاپی له ١٩٩٤ بوو ناو نيشانه که خوتنه ر ده باته که ش و هه وایه کی ديهکه، کتتبه که گه توگۆبه کی هزی گرنه که له نیتوان دوو فترکه، يه که میان شانازی به شيعرو زمان ده کات تا پله ی وشکه باوه ري و ده مارگیری و دووهميان که نو سه ر يه کيتکيانه ره خه له شيعر و نه ده بی سولتانی و رتزمانی ئالوز ده گریت که زمانزانی کۆن دایاناهو.

کتتبه که گه توگۆ له سه ر کاریگه ري نه ده ب و زمان ده کات له سه ر گۆمه لگه دا،

به تاييه تي كۆمه لگه ي عهره بي ، به تاييه تي بايه خداني خه ليفه و سولتانه كان به و
 بابته ، تا وايليه اته ووه له هه موو نه ته وه كانى ديكه زياتر بايه خ به شيعر بدات ،
 كتيبه كه هه ولدانكه بۆ نازاد كردنى زمانى عهره بي و ناسان كردنى ريزمانه كه ي و
 نازاد كردنى كۆمه ل له و ده سه لاتة كه هيشتا به سه ري دا زاله .

«واعيزه كانى سولتان»

له م كتيبه دا وه ردى زۆرشت ده خاته روو له وانه ده ليت لوجيكى نامۆژگارى
 نه فلاتوونى ، كه لوجيكى ناروات به لكو له سه ر بنچينه ي پينكه اته ي سروشتى
 مرۆڤ له كاردايه ، كه له چهندان رتچكه ي بنجى پينكدت كه ناگۆردريت و ناكار
 كه ناكاميتكن له ناكامه كانى بارودۆخى كۆمه لايه تي .

نهم كتيبه چهند به نديكى كورت بووه نووسه ر ويستى له ئيزگه ي غيرا قدا
 بلاويان بكاته وه ، به لام رتيان پته دا ، بوونه هه ويني نهم كتيبه كه ئيستا له به ر
 روشنايى رابردوو ئيستا ده خو ئيتته وه وه هه له كانى نهمرۆ له سه ر په روهرده ي
 رابردوى چهندان سه ده بنياتراوه و دووانه تيه كه ي سه پاندووه ، دهروونى مرۆي
 هه ندئ پنى ناشۆر دريت ، له به ر نه وه له جل و به رگ و پتست زياتر رۆچووه له
 چاليتكا ته مه نى ده يان سه ده يه رهنگى پيش بوئى بۆگه نى ده رده كه ويت .

كه سه ايته ، عهره بي دووفاقيه ، كه سي دوو روو دووانه تيه له كارو گفتارى و
 ناگاي له وه هه يه و بۆ مه به ستى خۆي واده كات ، به لام كه سه ايته ي دووفاقيه
 (دووانه يى) ناگاي لهم دووانييه ي كه سه ايته يه كه ي نيه و نازانيت ، له به ر نهم
 هۆبه خاوه ن كه سه ايته ي دووفاقي روو به پرووى ملمعاتى دهروونى ده بپته وه ، هزرى
 نمونه يش له خزمه تيدايه ، درۆشمه نمونه ييه كان ، دوو پرووى و خۆو ويستى و
 خرايه كارى ده شترنه وه ، مرۆڤ مه لايكه ت نيه ، به لام كه دامودزگاي وه عزى
 نه فلاتوونى داواي نهم مه لا بكه ن بوونه ي لى دكه ن له نه ركى راستينه ي لا
 ده دات و زۆرداران نياز ه خرايه كانيان دپته دي له په نانه و نمونه خوازيه
 درۆزنه دا .

خهون، له نیتوان زانست و باوهردا

دواچاپ: ۱۹۹۴

د. عدلی وهردی لږم کتیبهدا ههولدهدات په شتیوهیهکی زانستی میژووی و جوان له خهون بکولیتتهوه، بابهتیک په شتیوهو ناوهرژکی و رووژینهره، له بهر نوهی هه مورو خه لک ده گرتتهوه له هه مورو ناسته کاندا. نهم کتیبه باس له خهونه کان دهکات له لایه نی کۆمه لایه تییه وهو کاریگه ری له سر کۆمه لگه، دواي خسته رووی بیرو پای کۆنینه کان سه بارهت به خهونه کان و بیرو بۆجوونی موسلمانان و کاریگه ری خهون له کۆمه لگه ی نیسلامیدا و کاریگه ری له سر هندی بیرو باوهری نیسلامی تا پله یهک خهون به راست بزاند ریت و هیچ نا به زایی به رام بهر دهر نه به ریت، دواتر توتیه ره بیرو نا نوکان سه بارهت به خهوه ده خاته روو هاوشان له گه ل خسته رووی گرن گرتن نهو تیوریانه ی که باسی بابه ته که ده کن له بهر روژنایی شیکاری دهر ووتزانی، و زانستی پاراسایکولوژی، و تیورییه کانی پارایی (وندایه تی = غیب بینی).

فره توانایی نهست، یان نهیتهیه کانی که سایه تی سه رکه ووتو

دواچاپ: ۱۹۹۶

د. وهردی له لاپه ره کانی نهم کتیبهدا له نهیتهیه کانی بلیمه تی و سه رکه ووتن و لیتهاتووی ده کولیتته وه، یان نه وهی له لای خه لک به (بهخت) ناسراوه، و کاریگه ری هانده ره نه ستیه کان له بهر روژنایی تیورییه زانستییه کان دکتور زور لاینه به سه ر ده کاته وه، به گشتی ده لیت: به سه به ست و به ته کلیف و به خوازو په له کردن کۆمه له شتیکی دژی هانده ره کانی نه ست و زیانیان پتیده گه یه نیت..

زور هوکاری سه رکه ووتن له گوئی گرتن و له بهر چاو گرتنی نه ست وه دیت و سرووشه هه نوکییه که ی، گهر مرؤف په له ی له شتی کدا کردو وستی خو ی بۆ ماندوو بکات، بهو کاره ی سرووش نه ست خه فیه دهکات و له رتگای شکست

هیتاندا دەروات.

گۆرانی کۆمه‌لگهی مرقی له‌ هاوچاوییه‌ تونده‌وه‌ دیت که‌وا هانده‌ری هه‌موو تاکه‌ که‌سیکه‌ بۆ نه‌وه‌ی کارامه‌بیت و له‌وانی دیکه‌ سه‌رکه‌وتووتر بیت، گۆران له‌ دوا‌ی خوقیدا زۆران جێده‌هێلێت نه‌وانه‌ی له‌ ژياندا شکستیان هیتاوه‌ زانستیانه‌ ده‌رکه‌وتووه‌ که‌وا راده‌یه‌کی زۆر له‌و کاره‌ نه‌مرانه‌ی نه‌م سه‌رکه‌وتوانه‌ و بلیسه‌ته‌کان کردوویانه‌ له‌ ناکامی نه‌و سرووشه‌وه‌ هاتووه‌ که‌ له‌ناخی نه‌سته‌وه‌ هه‌لقولیوه‌».

بهم جۆره‌ توله‌هه‌ینیان کوشت

دواچایی ١٩٩٧

باسی رووداوه‌کانی کۆمه‌لگهی عێراقیه‌ له‌ دواسته‌کانی والی به‌غدا نه‌جیب پاشا که‌ باسی ئافره‌تێکی سه‌یری تیدا باو بوو نه‌ویش (سو‌مای چاوان) (قره‌ العین) بوو نه‌م ئافره‌ته‌ په‌چه‌ی له‌ رووی لاداو له‌سه‌ر مینه‌ه‌راندای دواو که‌نگه‌شه‌ی کرد، رووداویکی گه‌نگ و تاکی عێراق بوو ده‌شتی ده‌یان سه‌ده‌وه‌ له‌ رۆژه‌هلانی ناوه‌راست یه‌که‌م رووداو بووبیت له‌.

له‌م کتێبه‌دا وه‌ردی تیشک ده‌خاته‌ سه‌ر نه‌م که‌سایه‌تییه‌ و قۆناخه‌کانی ژيانی و رووداوه‌کانی ژيانی که‌ کاریگه‌ری هه‌بوو له‌سه‌ر ناوه‌نده‌ نایینییه‌کان له‌ عێراقدا. تا له‌ کۆتاییدا ده‌گاته‌ گرتنی و کوشتنی.

نه‌مه‌و ده‌یان کتێبی دیکه‌و وتاری دیکه‌ی د. عه‌لی وه‌ردی شایانی نه‌ودن بکرتنه‌ کوودی و له‌باره‌یان بنووسریت، به‌لام وه‌ک ده‌لێن ره‌وتی میلێک به‌ هه‌نگاوێک ده‌ست پێده‌کات.

نالېم نهم پېشگوزېبه (محاضره) توژينه وويه كه هه موو مهرجه زانستېبه كاني
تېدايه. دهشې بوتريت كه وا: پتر له و تاريكي نه ده بېيه وه نزيكه نه وه ك
توژينه وويه كي زانستي بېت، به هانه شم له ودا نه وويه:

پېشگوزېبه كه بۆ نه وه نوو سراوه كه له كوزېكي گشتيدا بخوتن درېته وه.

له سه ره تادا مه به ستمان نه بوو له چايي بده ين يان بهم شتويه يه ئيستاي بۆ
خوتنه ران بلاوېكرېته وه. كه واته له سه ر بنه ماي ره هاگردني بيرو هزر كېشه كي
نوو سراوه. واته به پتي ريزه ندي لوجيكي له چه ندين بهش و با به تي رېك و
نه لقه ي يه ك له دواي يه ك پتكنه هاتوه.

دهشې خوتنه ر له دوو توتي نه و بېره جيا جيا يانه ي كه هېچ سيسته ميكيان تېدا
نابېرنې رېگا بزرېكات، به هه رحال ده كړې خوتنه ر دوا به دواي خوتن ده وي
پېشگوزېبه كه بيري بۆ نه وه بچيت كه وا دابه شي سه ر دوويه ندي سه ره كي كراوه:
به ندي يه كه م: مه به ستم به گشتي تيايدا له كه سايه تي مړوي بكو لمه وه: به لام
به ندي دوو م تاييه ته به توژينه وه له «كه سايه تي تاكي عيراقى». خوتنه ر
ده بېنيت كه وا به شي يه كه م درېزه ي پېدراوه دهشې له چه ندان شوتندا
له باب ته كهش ده رچووم. له وه شيان داواي لتيوردني بونا كه م چونكه ده كړي
وابكه م و هكوپم له سه ري.

له راستيدا بېرم بۆ نه و هچو كه وا ناتوانم له كه سايه تي عيراقى بكو لمه وه
نه گه ر پېش نه وه به وردى له كه سايه تي مړوي نه كو لمه وه. سه ره راي نه وهش
به گشتي با به تي كه سايه تي له زمانى عه ره بېدا توژينه وه ي تيرو ته سه لي له سه ر
نه كراوه، زۆريه ي نه وانه ي لتي توژينه ته وه پسپوزاني ده روونزاني برونه.
نه مهش واتاي نه وويه كه كه سايه تي ته نيا له لايه ن تاكايه تيه كه ي لتي
توژراوه ته وه كه ميكيان نه بېت بايه خ به لايه نه كو م لايه تيه كه ي نه دراوه.
سه ره راي نه وهش نه وشته ي كه پتريسته له بيري نه كه ين نه وويه كه وا كه سايه تي
له ده روونزانيا دا چه مكيتي خوي هديه و جيا وازه له هه مان چه مك
له كو م لزانيدا، يان له زانستي شارستايه تيدا (ژياري).

دهروونزانی وهک تاکیتیکی خوکار دهروانیتسه مروژ بویه لهم رووه ده
 له که سایه تی مروژ ده کۆلێته وه به وهی که وا کۆمه لێکه له وسیفه ته تایبه تیانه ی
 که تاکتیک له یه کیتیکی دیکه جیا ده کاته وه. نه وهشیان چه مکیکی تارا ده یه ک
 راسته، به لام زانا یانی کۆمه لئاسی نه وهشیان خستۆته سه ر که وا که سایه تی
 له زۆر روویه وه نوێنه ری کۆمه لگه یه؛ به لکو نه مروژ له سه ر نه وه کۆکن که وا تاک
 و کۆمه ل دوو پرووی یه ک راستین، یان وهک (کولی) ده لیت: تاک و کۆمه ل دوو
 جمن کن به یه که وه له دایک ده بن.

که واته که سایه تی مروژ له چه ندان قالب داد ده رێژیت که وا کۆمه لگا
 دروستیان ده کات هه ر له بهر نه م هۆیه یه که وا ده بینین رۆ له کانی کۆمه لگه یه کی
 دیار یه کراو له زۆر سیفه تی که سایه تیان وهک یه کن. به لام ناسایه که
 جیا وازی به که یان له هه ندێ و رده سیفاتی گشتی دا دیاریت. جیا وازی به کی وا
 که واده کات هه ری به که یان که سایه تی به کی تایبه تی خۆی هه بیت، به لام له گه ل
 نه وه شدا له هه تله سه ره که یه کانی نه م سیفاتانه وهک یه کن. له وانه یه توانی به تهم
 له به شی یه که می نه م دوو انی به ده ا نه م لایه نه گرن گه ی که سایه تی به خمه به ر دیدی
 خوێنه رو بۆ روون به که مه وه که وا تاکه که سه له راستیدا دروست کراوێکه له
 دروست کراو ده کانی نه و کۆمه لگه یه کی که تیایدا ده ژیت، که واته لهم به شه دا
 لایه نی تاکایه تهم له که سایه تی دا فه رامۆش کردو وه زهینی خۆم دا و ته لایه نه
 کۆمه لایه تی به که. مه به ستی شم نه وه نه که یه کا و یه ک نیشانه م پێکا بیت به لکو
 مه به ستم نه وه بوو که سه رنجی خوێنه ر... بۆ لایه نیک رابکیشم که له پیشو ودا
 ناو ری لێ نه دا و ته وه.

که ده ستم به لیکۆلێنه وه له که سایه تی تاک یه عیراقی کرد، تووشی دژواری به کی
 گه ره هاتم نه ویش دۆزه وه ی تایبه تی به که ان و هه لا واره کانی کۆمه لگه ی
 عیراقی یه که واده کات نموونه یه کی دیار یه کراو له که سایه تی بێتیه به ره هه م و
 جیا وازه له کۆمه لگا کانی دیکه.

زۆر له توێژه ره وانی عیراقی و بیانی هه ولیاندا وه تایبه تی به که یه کی نه م
 کۆمه لگه یه بدۆزه وه هه ری به کتیکان رایه کی تایبه تی هه بو وه که وا جیا وازی و ده

له‌رای نه‌وانی دیکه. هه‌موویان هه‌ولیانداوه وه‌ک پزیشکان دهردی نهم نه‌خۆشه بدۆزنه‌وه، به‌لام به‌داخه‌وه رێک نه‌که‌وتوون له‌سه‌ر نه‌و رێبازه‌ی که‌نیشانه‌کانی نهم نه‌خۆشی یه‌ بنۆرن.

نه‌وانه‌ یان نه‌وه‌تا نه‌دیپ بوون یان مێژوونووس یان گه‌شته‌وه‌ر یان رۆژه‌لاتناس، به‌لام که‌مێکیان نه‌بێت هه‌ولیان داوه که‌له‌به‌ر رۆشنایی ده‌روونزانی یان کۆمه‌لزانی یان شارستانیه‌تزانێ له‌ نه‌خۆشییه‌ به‌کۆلنه‌وه وه‌ک نه‌وکه‌سه‌ وابه‌ون که‌هه‌ولده‌دات نه‌خۆشیه‌ک به‌شکنتیت، به‌لام له‌ زانستی پزیشکیدا هیچ نه‌زانیت.

نهم دووانبێژییه هه‌رچه‌نده که‌م و کورتیه‌کی به‌رچاوی تێدایه له‌رووه زانستیه‌که‌ی هه‌ولدانیکه له‌رتگای پشکینیی کۆمه‌لگه‌ی عێراقی له‌به‌ر رۆشنایی کۆمه‌لزانی نوێ بۆ زانیی چۆنیه‌تی پێگه‌یه‌شتنی که‌سایه‌تی تاک تیايدا.

بۆ ناماده‌کردنی نهم دووانبێژییه زۆر نازارم کێشا له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌ نهم رتگایه‌ی که‌گرتبوومه‌به‌ر هیچ کێله‌رتیه‌کم نه‌بینی که‌رێ نیشانه‌هریته‌ وه‌ک نه‌وه‌م هاته‌به‌رچاو که‌رتگه‌یه‌کی نوێ ده‌که‌مه‌وه که‌که‌س له‌وه‌ویش پێی لێنه‌ناییت.

هه‌رچۆنیک ~~بێت که‌م~~ هه‌ولدانیکه‌ی سه‌ره‌تاییه‌و داوا له‌ خۆته‌ر ده‌که‌م به‌توندی ره‌خنه‌ی لێ بگریت و به‌چاوێکی گومانه‌وه سه‌یری بکات ده‌شن زنده‌رۆییم نه‌کردبێت نه‌که‌ر بلییم نه‌مه‌یه‌که‌م هه‌ولدانه له‌م رتگایه‌داو به‌م شتوازه‌ ده‌نریت.

نالیم نهم هه‌وله له‌رووی زانستیه‌وه سه‌لمێنراوه، به‌لکو گیروگرفتیکه‌ی مڕۆژه، که‌ ناتوانیت یه‌که‌ه‌ر بگاته راستی، ده‌کرێ بلیتین؛ هه‌له‌ رتگای گه‌یشتنه‌ به‌راستی، که‌واته نه‌وه‌ی مه‌به‌ستمه له‌م هه‌ولدانه هاندانی که‌سانی دیکه‌یه بۆ لیکۆلینه‌وه له‌م بابه‌ته گرنگه‌و وروژاندنی هه‌ندیک له‌هه‌رمه‌ندانمانه بۆ نه‌وه‌ی که‌مێک له‌به‌رجه عاجیه‌کان دابه‌زنه‌ خواره‌وو تیکه‌ل به‌کۆمه‌لگه‌ی عێراقی به‌ن بۆ توێژنه‌وه‌و لێگه‌ران به‌شێوه‌یه‌ک بێزبان له‌نزیک به‌و نه‌وه‌یان نه‌بێته‌وه‌و خه‌لکی ره‌ش و رووت به‌که‌م نه‌زانن.

خوشکان برایان:

پیش نه‌وی له‌که‌سایه‌تی تاکی عیراقي بکۆلینه‌وه پتیوسته به‌گشتی له‌چه‌مکی که‌سایه‌تی بکۆلینه‌وه. که‌سایه‌تی لای زانایان چه‌مکیکی تایه‌تی هه‌یه و جیا‌وازه له‌بۆ‌چوونی خه‌لکی بۆ چه‌مکه‌که.

خه‌لکه‌که به‌هه‌له‌راها‌تون کاتیک یه‌کتیکیان به‌نه‌وی دیکه ده‌لنی فلان که‌سایه‌تی نییه و به‌یه‌کتیکی دیکه‌ش ده‌لنی فلان خاوه‌ن که‌سایه‌تی، وه‌ک نه‌وی که‌سایه‌تی وه‌ک جوانی وایت هه‌ندێ که‌س هه‌یه‌تی و هه‌ندیکی دیکه‌ش نیانه.

له‌راستیدا هه‌ریه‌ک له‌ئیمه‌ خاوه‌ن که‌سایه‌تی‌یه‌کی تایه‌تی خۆ‌یه‌تی که‌س نییه بێ که‌سایه‌تی بیت، جیا‌وازی له‌نیتوان که‌ستیک و که‌ستیکی دیکه له‌به‌هیزی که‌سایه‌تی دایه یاخود له‌بێ هیزی که‌سایه‌تی‌یه‌که‌دا نه‌وه‌ک له‌بۆ‌ن و نه‌بۆ‌نیدا، ئیمه‌ له‌م ئیواره‌یه‌دا مه‌به‌ستمان له‌بابه‌تی که‌سایه‌تی له‌رووی بێ هیزی و به‌هیزی‌وه‌ نییه. ده‌شی رۆژیکێ دیکه‌ی بۆ ته‌رخان بکه‌ین و تیایدا له‌م لایه‌نه بکۆلینه‌وه.

تۆزێنه‌وه‌که‌مان ئیمستا له‌باری چیه‌تی (ماهیه‌تی) که‌سایه‌تی دایه به‌گشتی و تایه‌تی‌ه‌کانی که‌سایه‌تی تاکی عیراقي به‌شێ‌وه‌یه‌کی تایه‌تی. ده‌شی یه‌کتیکیان به‌رسیت نه‌وشته‌ چیه‌ که‌پیتی ده‌لێن که‌سایه‌تی، نه‌گه‌ر هه‌ریه‌ک له‌ئیمه‌ که‌سایه‌تی‌یه‌کی تایه‌تی خۆی هه‌بیت که‌واته‌ نه‌مه‌یان له‌کو‌تیه‌؟

سه‌رچاوه‌که‌ی چیه‌و به‌نجینه‌که‌ی کامه‌یه‌و چۆن ده‌توانین له‌خۆماندا هه‌ستی بێ بکه‌ین و بزاین به‌هه‌راستی له‌ئیمه‌دا هه‌یه‌؟

جارتکیان براده‌ریکم به‌چریه‌ پیتی گوتم وه‌ک نه‌وی به‌ترسیت نه‌وه‌ک که‌ستیک دیکه‌ گوئی لی بیت: «برایه‌که‌م زۆر جار ان گوی بیستی که‌سایه‌تی ده‌بم خۆم وانیشان ده‌ده‌م که‌تیی گه‌شتووم نه‌وه‌ک لیم به‌خه‌وش بگرن! به‌لام له‌راستیدا هه‌یچی لی تیناگه‌م؟ ده‌کری پیناسیه‌یه‌کی کو‌رتم بۆ بکه‌ی بۆ نه‌وی که‌باس هاته‌ سه‌ریاسی که‌سایه‌تی بتوانم له‌گه‌ل خه‌لکدا لیتی بدویم.»

خوشکان برایان:

نەو برادرەم کەنەو پرسیارە ی لێکردم لەکاتی کدا بوو کە من هەر نەو نەو نەو
لە کەسایەتی دەگەیشتم، هەرچۆنیک بێت هەولم دا هەندیک پێناسە ی باوی
پێشکەش بکەم. بەلام لێم تێنەگەیشتم لە راستیدا من خۆم لەو تێنەدەگەیشتم
کە خۆم دەمگوت، ماوەی کاتر مێتریک گەشتوگۆمان بوو، بەلام بێ سوود بوو
لە کۆتاییدا دانم بەو هەدانا کە هیچی لێنازانم و بەناس رو دەیی لێی خەوتم.

نەم چیرۆکە و تێنەیکە بچووکێ زۆری هەرە زۆری رۆشنیرو قووتابیانە
لەبارە ی بابەتی کەسایەتی هیوادارم بتوانم لەتۆژێنەو لە کەسایەتی لە گەل
نێوەدا سەرکەوتوو تریم بە شتیوێکە ی باشتر لەو شتیوێکە کە لە گەل برادرە
خۆشەوێستە کەم تێی دابووم.

پێناسە و دیارکردنی کەسایەتی کارێکی نەو نەو ناسان نییە بە لکو وەک
کارەبا یان نەسیر یان موگناتیز وایە تەنیا بە شۆتەوارەکانی دەناسرێت. (١)
شیکردنەوێ کەسایەتی بۆ توخمە بەرایبەکانی نەو نەو ناسان نییە، نەگەر
هاتوو شیکرایەو و توخمەکانی لێک جیا کرانەو نەو پێو نەو نەو نەو نەو نەو
لە دەست دەدات و بە هاگشتیەکی نامێتیت. کەواتە وەک ناوتەیکە کی میایی
وایەو چەندان سیفەتی تایبەتی خۆی هەیە کە جیاوازی لە سیفەتەکانی هەریەک
لە توخمەکانی کەلێنی پێک هاتوو.

هەرچۆنیک بێت دەکرێ بە کورتی پێناسە ی کەسایەتی بەم شتیوێکە خوارەو
بکەین:

کەسایەتی:

« نەو کۆمەلە رێکخراوە یە لە بیرو داب و نەری و وازو رەوشتانە ی کەوا
کە سێک لە نەوانی دیکە جیا دەکاتەو » (٢)

(مۆزی) و (کلۆکۆهن) دەلێن کەسایەتی مرقۆی پێک هاتەیکە بزوێ
هەولەدانیکی بەر دەوامە لە رێگای گونجاندنی نێوان ئارەزووەکانی سروشتی
مرۆڤ و رێساکانی نەو کۆمەلەیکە ی کە بە سەریدا سە پێتارەو. (٣)

خوشکان برابان:

که مرزوڅ له دایک ده بیت چندان وازو هه لپه ی ناژه لی ناریکې پاشماکی (وراثی) بۆ ده میتیته وه. ثم هه لپه توندو تیژانه ده خرنه ژیرکاریکه ری به ها شارستانیه کان و کوټ و بنده کوټه لایه تیه کان، منداڅ هول ددات بۆ خو گونجاندن له نیوان نه وه ی ناژه و زووه تی له پیداورستی هه نوکه بیه کان و نه وه ی که کوټه لکه به شهریدا ده سه پتنی له چاکسازي و داب و نریت و به ها کان. واته ململانییه کی به رده وامه له نیوان دوو هیزی دژیه ک: هیزی کی ناژه لی که گوئی به هیچ کوټ و به ندیک نادات و ره چای هیچ شتی ناکات، له گه ل هیزی کی دیکه ی کوټه لایه تی، که هه ولده دات به سر نه وه هیزه توندو څیه زال بیت و بیخاته قالبه شارستانیه خوازاوه کانیه وه.

که سایه تی وه ک فرۆید ده لی: ململانی نیوان دوو خوده؛ خودی بالا و خودی نرم. هه ندی که س له پرۆسه ی چاکسازي و گونجاندنی ثم دوو هیزه دژیه که سه رکه وتن و ده دست دین. که واتا که سانیک هه ن له نه نجایمی سه رنه که وتیابندا . یان نه و هتا شیت دهن ! یان دهنه تاوانبار، یان گو شه گیر، یان به رده لا یان ده ستر تریکه ری دلره شن.

نه وه ی به رچاوه پیاوانی نایینی و بیرمه ندان هه رله کوټه وه به م راستیه یان زانیوه و دروونی مروټیان به مهیدانیکي ململانی توندی نیوان رینگای خوداو دلره اوکی شیتان، یان وه ک فیه له سوفه کان ده لین ململانی نیوان سروشی ناوه زو هه لپه ی سۆزdanaوه.

به لی له کوټه وه ثم راستیه له باره ی که سایه تی زانراوه، به لام نه وان نه یان توانیوه واقعیانه له که سایه تی پکۆلنه وه. ته نیا خه ریکي نامۆگاری و ری نیشاندان و داوایان له خه لک ده کرد که وا ژیرانه هه لس و که وت بکه ن و چاکه خوازی به بی نه وه ی هه تا تروکه یه ک بو دستن و بیر له وه څیه بکه نه وه که مراره یه کی زۆری خه لکی له گه ل پتلی سۆزدا ده رۆن و له رتی ناوه زدا ده رده چن، یان به ده سته ولزه یه کی دیکه « ده که وتنه دوا ی فرمانه کانی شیتان و پشتمان له فرمانه کانی خودا ده کرد».

ده گيتړ نه وه ده وارنشينهک (نه عرابيهک) روژتيکيان به لای کتیبخانه يه کی پر له کتیبدا ده روښت و هاواری کرد هه موو نه وې له م کتیبانه دا هه يه ده زانم: که ده لیت» نهی مروژ چاکه خوازه!« یان وهک خوی به زاری خوی کوتی: «بنیادهم پیاوړکی باش به».

نم قسه يه ی که نه وه نه عرابيه کوتی، له راستیدا ده قاو دهق نه و شته يه که گونینه کان ده یاننوسی و ده یان گوته وه. به راستی له دوزینه وې راستيه گوره که ی سر به که سایه تی مروژی سر نه که وت! نه ویش نه وې خواره وېه له راستیدا فرمانه کانی خودا فرمانه کانی کومه لگه يه، داب و نریت و نمونه به رزه کانیه تی نم داب و نریت و بهایانه هرکاتیک ده سلاتیان به سر دهرونی مروژدا بی هیزبوو، ده بینین نه و مروژه ده که وسته دواي وازه ناژله که ی به بی نه وې ناوړ له هیچ بداته وه.

که واته کیشه که گروگرفتی نتوان ناوړو سوز نیه وهک پیشینان له سر نه و پروایه دابوون. به لکو له راستیدا گروگرفته که گروگرفتی تروپه گرایي و هه لوه شانه وې سیسته می کومه لایه تیه، که مروژ تیتیدا ده ویت. نه که ر کومه لگه له ناکامی بزاون و په یوه ندیکردنی به کومه لگا کانی دیکمه ده سلاتی نمونه به رزه کانی تایبه تی خوی بی هیزبوون و له بهر نم هویه وه تاکه که سان پروایان پتی کم بووه ووه که وته دواي نه وشته ی که ناره زوویان لیتیه تی و گوتیان نه دایه ناموژگاری دواتیتره کان. سره رای نه ووش پیشینان له ویاوړه دابوون که و مروژ نازاده له وې که ده دیکات نازادیه کی ره ها، وانا: ده توانیت که سایه تیه که ی خوی واپیکه پیتیت وهک خوی ده یه ویت! یان بیکاته نه و قالبه ی که خوی ده یه ویت پیشینان ده یانگوو: مروژ ده توانیت له خویدا هه موو سیفته به باشه کان کویکاته ووه سیفته به خراپه کانیش وه لاوه بنیت، وهک نه وې که سایه تی پارچه مومیک بیت چونی بویت وای دابوژتیت. ناگایان له ووه نه بوو که واه که سایه تی به پتی رتسایه ک پیک دیت و پتیده گات و فره جوړ ده بیت که لن لادانی زحمه ته، له سره ره مان رینگا ده ووات که به ی دیارکراوه به پتی کارلیکردنی سروشت و کومه لگه نه که ناموژگارن ناموژگاریه کانیان بلین یان نه لین. بدوین یان نه دوین.

یان بیرمه ندان هرزه کانیان ده رپړن یان ده رنه پړن هه مووی بی هووده يه.

راستوکی که سایه تی به پتوهری لژیکې ره ها ناپتورتیت که واپه نندیاران له نه نندیشه یان دابوو. به لکو شتیکی رتزه ییه، نه گهر هاتوو مروژتیک له کومه لگه یه کی دیارکراودا په روره دهبوو و به هاو داب و نهرته کانی وهرگر ت شتیکی بی هوده یه داوای لټ بکه یین گوټ بداته ناموژگار یه کانی په نندیاران که جیاوازه له گهل نهو شته ی که له سهری راهاتووه.

نیین خهلدون ده لټ: مروژکی کوچه ری پالنه وانیتکی نازایه و جهنگاوهرتکی نه ترسه. زوردراری رت ده کاته ووه هاوسې پارتزه، نه م جوړه سیفه تانه ش له گهل سیفه ته کانی زانست خوازی یان خوړاگری له پیشه و هونه ره کانی بیناسازی ناگو نجیت. بهرای نه و که سایه تی مروژی چندان چه شنی هدیو مروژ نه گهر له چه شتیکی دیارکراوو ناتوانیت بهیته سهر چه شتیکی دیکه له سهر نه م بنه رته ووه که یشته نه و نه نجامه ی که به لیت زانستخوازی و لیهاتووی له پیشه سازیدا سیفه تی نه توه ژیرده ست و ملکه چه کانه له بهر نه ووی سیفه تیکه پتوستی به ملکه چی و خوړاگری و کاری به رده وام هه یه.

بزیه نه م هه لا ورنه ش ناسازه له گهل سیفه ته کانی سهر فرازی و پالنه وانی و فریا که وتن که له سیفه ته کانی مروژ ددوتین، به بیروپای نیین خهلدون مروژ له یه ک کاتدا ناتوانیت جهنگاوهرتکی نه ترس و زانستخوازی بیت. هه روه ها ناتوانیت له هه مان کاتدا پالنه وانیتکی سهر به رزو پیشه وهرتکی کارامه بیت. (۴) وهک نه ووی کومه لگه ی شارستانی بیت هانده ری داوین پیسی و خاودن هونه رو زانسته کان، له هه مان کات تاوانباران و به دکاران و بهرهلایی هان بدات. (۵)

خوشکان پرایان:

نه م تیوری به هرچه نده به گویره ی شارستانی نوټ زورلاوازه به لام تیرشینیه کی تیدایه له بابته که سایه تی به گویره ی شاریتایه تی کون له هه مان کاتدا زهرتکی به هیتزه دژی بیرکر دنه ووی کون که واپه ددچوو مروژ ده توانیت که سایه تی خوژی چونی ده خوازیت ناوا بنیات بنیت له هه مان کات چ جیاوازیه کی هه یه تیایدا کتیکاته ووه.

نهم تیۆریه‌ی ئیبن خەلدون وەگ تروسکاییەک وابوو لەتاریکیدا هەڵدەکات و خێرا بزرده‌بیتت لەبەر ئەوەی بەچەندان سەده پێش سەرده‌می خۆی گەوتبوو. هەرله‌دوای مردنی خاوەنەکی دنیا بابەتی کەسایەتی فەرامۆش کردو وەگ چۆن ناوی ئیبن خەلدون خەلدونیشی فەرامۆش کرد.

بیرمەندان دوای ئیبن خەلدون وەگ چۆن لەپێش ئەویشدا وابوون خۆیان لەکەلرۆه عاجیەکاندا حەشارداو و دەنگیان بەهۆی دوان و نامۆگاری و نووسینی رێنۆتیکارانه کەوتبوو، دنیا سەرلەنوێ لەسەرده‌می رێنێسانسی ئەوروپیدا ئاوێری لەبابەتی کەسایەتی دایەو. لەبەرئەوەی لەوسەرده‌مه‌دا کاردانەوێهەکی توندو تیژی بیرى کۆن و دژی هەمسو زاراوەکانی سەده‌کانی ناوەراست سەری هەلدا، پاش ئەوەی کۆنەکان بۆ ئەو دەچوون کەوا سەرۆک نازاده لەدروستکردنی کەسایەتیه‌کە، هونەرماندانی رێنێسانس بۆ ئەو دەچوون کەوا کەسایەتی وەگ نامتێرکی میکانیکی وایە کەنەویست و نەنازادی هەیه، چونکە لەگۆشەنیگای ئەوانەو نامراتیکە بەده‌ستی چوار ئاوێتەکی جەستە واتا: خۆتین و بەلغەم و زەرداو و رەشاو (٦) ئەگەر یەکتیک لەم ئاوێتانه لەراودەى خۆی لەجەستەدا زیادبکات ئەوا کەسایەتی سەروشتی نەم هۆکارە وەرده‌گرت! واتا نەم ئاوێتە زیاده کەسایەتی زەرداوی لەگۆشەنیگای ئەواندا رک نەستورە خێرا تۆرە دەبیت و ویستی بەهێزە کەچی کەسایەتی بەلغەمی هێمن و لەسەر خۆیه. تەمبەلی و بێ باکی بەسەرئاندا زاله، بەلام کەسایەتی خۆتین کەسایەتیه‌کی کراوەو گەشێن و لەخۆرازیه بەپێچەوانەى کەسایەتی رەشاوی کەدوو دلی و خەمۆکی و گۆشەگیربوون و دوورکەوتنەو لەخەلک بەسەریدا زاله. (٧)

بێ گومان نەم تیۆری ئاوێتەکان لەسەرده‌می رێنێسانس دروست نەبوو، بەلکو هەرله‌سەرده‌می گریکە کۆنەکانەو زانراو بوو، بەلام تەنیا لەبواری پزیشکیدا بەکاردهات. هەزرمەندانی رێنێسانس نەم تیۆرەیان لەبواری کۆمەلایەتیدا پراکتیزەکرد. شایانی باسە ئەمڕۆکە نەم تیۆرە لەبازنە زانستیه‌کاندا لەبەرچاوا ناگیریت، چونکە وادانراوە کەواپشت بەبێچینه‌یه‌کی

هه‌له ده‌به‌ستیت، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا گرنگیه‌کی که‌وره‌ی هه‌بو له‌سه‌رده‌می خۆیدا، چونکه هزره‌ی بیرى ناراسته‌ی که‌سایه‌تی کرد که‌کۆنه‌کان ناگایان لى نه‌بو نه‌ویش پۆلین کردنی که‌سایه‌تییه له‌سه‌ر بنچینه‌یه‌کی واقیع‌بانه دوور له‌کاربگه‌ری نامۆزگاری یان بانگه‌وازکردن بۆ نمۆنه به‌رزه‌کان.

له‌نیه‌وه‌ی سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌مدا کیشه‌ی که‌ره‌ژینه‌کان ده‌رگه‌وت، نه‌م تیزه‌ له‌شیه‌وه‌ی تیزویه‌که‌ی ناوینه‌ کۆنه‌که‌یه، به‌لام پشت به‌ بنچینه‌یه‌ک ده‌به‌ستیت که‌تۆژنه‌وه زانسته‌که‌نه‌ویش جیتی گومان نییه. هه‌ر چۆنیک بێت هه‌ندى له‌زانایان زنده‌رو‌بیان له‌کاربگه‌ری رژینه‌کان له‌پێکه‌یتانی که‌سایه‌تیدا کردو پشتگیریشان کرد. تارا‌ده‌یه‌ک که‌ره‌ژینه‌کان ناو‌نران رژینه‌کانی که‌سایه‌تی (٨) تاوا‌ی لیهات زانایان هه‌ردیارده‌یه‌کی که‌سایه‌تیان به‌کو‌تایه به‌رچاو خیرا به‌زنده‌بوونی ده‌ردراوه‌کانی یه‌کێک له‌که‌ره‌لووه‌کان یان که‌م بوونی ده‌ردراو‌دیان رافه‌ده‌کرد. بۆ نمۆنه نه‌گه‌ر که‌ستیکى زیره‌ک و چالاکیان بیه‌نی بوايه هۆیه‌که‌یان ده‌دایه پال زنده‌بوونی ده‌ردراوى (لووه‌ پره، لغده‌ النخامیه) که‌ که‌وتۆته ژێر مێشک. هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر هاتوو ئافره‌تیکى ره‌فتار پیاوانه‌یان بدیه‌ویه که‌له‌جل و به‌رگی یان له‌کارو وازه‌ستیکسه‌کانیدا لاسایی پیاو ده‌کاته‌وه نه‌وان ده‌یانوت نه‌وه‌یان ده‌گه‌ریتسه‌وه بۆ زنده‌بوونی ناواخنى رژینی نه‌درینال که‌ که‌وتۆته سه‌ره‌رده‌وو گورچه‌یه‌کان، نه‌گه‌ر هاتوو که‌ستیک خیرا هه‌له‌چوو‌بایه‌و شه‌رانگیتزبوايه نه‌وا یه‌کسه‌ر ده‌یاندايه پال زنده‌بوونی ده‌ردراوى رژینی نه‌درینال بووه، نه‌گه‌ر هاتوو گوێ بیستی که‌ستیک بوونایه که‌ به‌ناشت و زنده‌ ناره‌زوو خوازه‌یه‌کسه‌ر ده‌یانوت نه‌وه‌یان تووشى ناوسانى رژینی زاووزی بووه، نه‌گه‌ر هاتوو پیاوتیکیان بدیه‌یه‌ خیرا هه‌له‌ده‌چوو نه‌وا نه‌وه‌یان ده‌دایه پال که‌مى رژینی ژێر هه‌وک، به‌لام رژینی ده‌ردقی به‌بۆچوونی نه‌وان ده‌بێته‌هزی ته‌مه‌لی و خاوبوونه‌وه‌و بێ هێزی له‌گه‌ل چه‌ندان بیروبو‌چوونی نادره‌ستی دیکه‌ش. (٩)

نه‌م رافه‌کردنه‌ی لایه‌نه‌ جیاوازه‌کانی که‌سایه‌تی له‌سه‌ر بنچینه‌ی که‌ره‌ژینه‌کان زنده‌رو‌بیه، که‌زانایانی ده‌روونزانی کۆمه‌لایه‌تی ره‌تی ده‌که‌نه‌وه

تارادهیهک هۆکارهکانی بایه لۆجی رۆژن و لایه نهکانی دیش رۆلتیکی گه وره ده بین له پێکهتانی که سایه تی مروژ! به لام رۆلتیکی یهک لاکه ره وه نییه. له دوا ی نه وه ی نه م هۆکاره بایه لۆجیانه له گه ل هۆکارهکانی ژینگه ی کۆمه لایه تیدا کارلێک ده که ن و به پیتی نه م کارلێک کردنه فره جوژن.

زۆرجاران ده بینن که سێک له پێکهاته ی بایه لۆجیه که یدا چه ندان هۆکاری بۆ ماوه یی تیدا یه که یاری ده ی توو به بون و خیرا ده سترژی کردنی هه یه، به لام له کۆمه لگه یه که دا له دایک به وه که نه م سیفه ته یان لاپه سه ند نییه! له به رنه وه ده بینن سروه ته بایه لۆجیه که ی به رووکارێکی دیکه دا به ردوه.

جیاواز له رووکاری ده سترژی و زیان پێکه یاندن که ده شتی له ژێر کاریه گری ژینگه کۆمه لایه تیه که یدا ملکه چ و ترسۆک بیت. پیتی باشه که وا خه لک زانی پێکه یه نیت، به لام نه و زیان به که س نه گه یه نیت.

هه ره ها ده بیت که سێک هه بیت خاوه ن زیره که یه کی له راده به ده ریت، به لام له کۆمه لگه یه که دا ده ژیت که ریزی زیره کی ناگریت، به لکو گرنگی به که له ش و گه ره یی و توندو پته وی، ده دات چونکه ده شتی نه م که سه تووشی سستی و بی هیزی بیت. نه بیر له هیچ زانستی و نه له هیچ فه لسه فه یه کیش بکاته وه! به لکو له خه لک دوور ده که و ته وه و بۆ به ختی خۆی ده گه ریت. ده شتی یه که ی که هه بیت فیداری بیت یان تووشی جوړه شتییه کی سووک هه بیت نه م جوړه که سه له هه ندی کۆمه لگا دا ده بیت که سێکی پیرۆز که چی له هه ندی کۆمه لگه ی دیکه دا ده خرته نه خو شخانه ی که ره نینه. (١٠)

نیه لیره دا ده توانن هۆکاره بایه لۆجیه کان وه که که ره سه ته یه کی خا و سه یریه کین، به لام هۆکاره کۆمه لایه تیه کان ده توانن وه که نه و کارخانه یه ته ماشای بکه ی که له م که ره سه خا وانه چه ندان که لوو په ل و شتوومه کی لیدروست ده که ن. که واته که سایه تی هه ر کالایه که به ته نیا نا کامی که ره سه خا وانه کان نییه، هه ره ها نا کامی جوړی کارگه که ش نیه! به لکو نا کامی هه ردو هۆکاره دوا ی نه وه ی که م تازۆر کارلێک ده که ن.

(مۆتران) بۆ نمونه ده لیت: که م بوونی ده ردانی پۆرگی پێشه وه ی لوو په ره

نموکه سه تووشی کورته بالایی دهکات، تیبینی دهکرت کهوا زۆری جار کورته بالاگان ههولدهدهن پوشاکیان جوان و رتیک و پتیک و رتیک پۆش بن، بهلام راست نییه، نهگهر بوترتیت: کهمی دهردانی لوور پهر (الغده النخامیه) هۆکاری راستهوخۆی خۆبهزل زانین و خۆنوانده، راست وایه بوترتیت: کاریگهری ژینگهی کۆمهلایهتی لهسه ر پتیکهتانی کورته بالا بهوهته هۆی نهم دیاردیه، بهلام گهر لهژینگهیهکی پر سۆزتر پهروهدهبوو بایه نهوا جۆره ناکاریکی دیکهی دهبوو. (۱۱)

ههرچۆنیک پتیت، زانایان ماوهیهک لهبارهی مهسهلهی (کامیان کاریگهرتره) لهپتیکهاتهی کهسایهتی مرۆف رای جیاوازیان ههبوو: بۆ ماوهی یان ژینگه، یان بهدهستهولژهیهکی دیکه: هۆکاره بایۆلۆژییهکه یان هۆکاره کۆمهلایهتیهکه. زانایان لهسه رتادا رایان لهگهڵ دووپاتکردنهوی هۆکاره بایۆلۆژییهکه دابوو، بهلام نهمرۆ بایهختیکی زۆتر بههۆکاره کۆمهلایهتیهکان دهدهن، و کهسایهتی، وهک وتان، بهناکامیتی کاریک کردنی بهرهوامی نیتوان هاندهره سروشیه بهگهرهکهی کۆمهلهگه و پاشماکی بهسه ریدا دهسه پتیت.

به پێزان وامه زانن نهیتنی کهسایهتی بۆیه کهجاری دۆزراوه تهوه یان زانایان به تهواوی گه یشتونه ته نهیتنی نهو هۆکارانهی کاری تیدهکات. تا نیتنا بهشتیکی گهرهی کهسایهتی لیتله.

(تیرل) لهکتیبه کهی (کهسایهتی مرۆف) دا دهلیت لهقولایی دهروونی مرۆفدا چهندان هتیزی تیپه پێن و داهیتنه هه ن بهرهنگاری رۆلی کات و شوتن دهبهوه نهمرۆ چیه تیه کهی (ماهیته کهی) بهم یاسایانهی سروشت که دۆزراونه تهوه رافه ناگرت.

(تیرل) دهلیت: بهروانه نهم سه ماکه ره به تواناو داهیتنه ره ی جووله گونجاره یهک له دواییه که کان دهکات، ههر ماسولکه یهک جووله یهکی رتیک له کاتینکی دیاریکراو دهکات بێ نهوهی ناگۆک بیت لهگهڵ جووله ی ماسولکه کانی دیکه، بێ نهوهی خۆی شه کهت بکات بهو راده خۆماندوو کردنه وهی که پتیهسته بۆ هاوبهشی کردن له جووله کانی سه ما که به شتیه یهکی چاک و داهیتنه رانه، گهر

لیتی پرسی: چۆن ئەم کارە سەر سۆپەتەرە دەکەیت لەو ئەمدا دەلتیت: نازانم،
لەسەما راها توون و دواتر ئەو هێزە نەتییەییە کە تیا یەتی رەهای کردوو ئەم
داهێتانه مەزنی لێ کەوتۆتەو. (۱۲)

هەمان شت لەبارە شاعیر یان داهێنەر یان پتەمبەر یان مۆسیقاژەن یان
زاناوە بۆت، هەر یەک لەوانەو کەسانی دیکەیش لە قەولایی دەروونیان هێزی
گەورە هەلە قەولیت بەتەواوی بنە پەتە کە ی نازانیت. بزانتیت و نەزانیت
ناپاستە ی دەکات نایا چۆن دەتوانیت سیمفۆنیەکانی (بەتھۆڤن) یان
تیسریەکانی (نیوتن) یان داهێنراوەکانی (ئەدیسۆن) یان رۆمانەکانی
(شکسپیر). نایا ئەم شاکارە نەمرانە لەناکامی وردە ژمێر یان چەندان ھۆکاری
دیاریکراویان تەنیا بە ھەول و گۆشی ئەوان بۆبۆیت. (۱۳)

نایا بۆ نمونە دەکرێ پتەمبەر یەتی محمد بە پیتی راویو چوونی زانایانی
ئەمرو راقە بکرت؟ کە لەبارە ی کارلیک کردنی ھۆکارەکانی پاشماکی (ورائی) و
دەرووبەر (ژینگە) ھەبەتی لە پتەکھێتانی کە سایەتی مەوفا؟

نایا توانستی ھەندێ خەوتراوی موگناتیسسی لە دۆزینەو ی ھەندێ شتی
وێک چۆن راقە دەکەین. نایا چۆن دەتوانین کاری کەستیک راقە بکەین کە
لەنیوان پەنجەرە یەک و پەنجەرە یەکی دیکە دەفرت یان بانگی شتیک بکات و
بەدەنگیەو بەجیت؟

من خۆم پیاویکم بینی چەندان ژمارە ی لێ پەرساوە بۆ کۆکردنەو و بەیەک
تروو کە ناگامی کۆکردنەو ی ھەموویان بەتەواوی دەداو.

زۆرجاران ھەول دەدەین ئەم دیاردە تێپەڕێتانه (خارق) راقە بکەین بەو ی
لەچەند ناویکی دیاری کراوی لێ بنیتین و پال کەوین وێک ئەو ی
گیروگرفتە کە مان چارە کردیت و نەتییە کە مان نا شکرا کردیت، لەبارە ی
دیاردە یەک لە دیاردە (بێنەرەکان) دەلتین: خەواندنی موگناتیسسی یان
جادوو یان بلیمە تیە یان پتەمبەر یە... ھتد لەو ناوانە ی دەیانلێن و ھیچ
واتایان نازانین.

بەلێ: بەشتیکی زۆری کە سایەتی مەوفا ھێشتا نەتییەکی لێتە، نێمە لەگەڵ

نه‌وی دان بهم به‌شه لیلله داده‌تین به‌رده‌وام ده‌بین له‌تۆژینه‌وه‌مان له‌باری
که‌سایه‌تی له‌و لایه‌نه‌ی که‌ روون و ناشکرایه له‌که‌سایه‌تیدا.

نهم لایه‌نه‌یه ده‌شتی لیتی بکۆلرته‌وه‌و هۆکاری کاریگه‌ره‌کانی بزانریت. نه‌گه‌ر
چاوپۆشین له‌وه‌هتزه‌ داهینه‌ره‌ شاراو‌یه‌ی که‌هه‌ندئێ که‌سه‌ هه‌یه‌تی ده‌بین
که‌سایه‌تی وه‌کو وتمان کارلێکردنێکی به‌رده‌وامی نیتوان هۆکاره‌ بایه‌لۆجی و
هۆکاره‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کانه‌.

خوشک و برایان:

لی‌ره‌دا پتیرسته‌ بزانین که‌وا که‌سایه‌تی به‌ته‌نیا سیفه‌تێکی تایبه‌تی مرۆفه‌و
ناژه‌لان که‌سایه‌تیان نییه‌ هه‌روه‌ها مندالیش له‌دایک ده‌بیت که‌سایه‌تی نییه‌،
به‌لام که‌سایه‌تیه‌که‌ی به‌ره‌به‌ره‌ پهره‌ ده‌ستیت هه‌رچه‌ند له‌ته‌مه‌ن گه‌وره‌تر ده‌بیت.
پیش چه‌ند سالێک یه‌کێک له‌زانیانی که‌ له‌بواری لیکۆلینه‌وه‌ له‌ناژه‌لان
کارده‌کات کتیبێکی به‌ناونیشانی (که‌سایه‌تی ناژه‌لان) چاپ کرد. (٤) بی
گومان نهم ناونیشانه‌ جوړه‌ هه‌له‌یه‌کی تیدایه‌ چونکه‌ هه‌روه‌ک گومان ناژه‌لان
که‌سایه‌تی نییه‌. ده‌شتی هه‌ندئێ له‌ناژه‌لانی وه‌ک سه‌گ یان نه‌سپ یان مه‌یوون
هه‌ندئێ نیشانه‌ی لی به‌ده‌ریکه‌وێت که‌هتیمای بوونی که‌سایه‌تی بکن، به‌لام
گه‌ر له‌م نیشانه‌ بکۆلینه‌وه‌ ده‌بین (وه‌لامدانه‌وه‌یه‌کی گونجینه‌دراوه‌) واته‌
وه‌لامه‌که‌ی پتر له‌وه‌لامی نامیترکی ئالۆزکا و ده‌چیت له‌وه‌ی وه‌ک وه‌لام
دانه‌وه‌ی که‌سێک بیت که‌هه‌ست به‌خۆی بکات.

له‌راستیدا نهمه‌ که‌سایه‌تی خۆمان له‌قه‌به‌ر ناژه‌لان ده‌که‌ین له‌وکاته‌ی که‌نهم
نیشانه‌یانی لی ده‌بین که‌هتیمای بۆزیره‌کی یان سۆز ده‌کن واتا جوولانه‌وه‌دکانی
به‌هه‌مان شتواز رافه‌بکه‌ین که‌ جوولانه‌وه‌دکانی خۆمانی پی رافه‌دده‌که‌ین به‌م
شتیه‌یه‌ که‌سایه‌تیه‌کی پی ده‌ده‌ین که‌تیايدانییه‌و، نه‌و لیتی بی به‌ریه‌ وه‌ک بی
به‌ریبوونی گورگ له‌خوێنی کوری یاقوب.

به‌پێزان که‌سایه‌تی تاکه‌ سیفه‌تێکی تایبه‌تی مرۆفه‌ ده‌شتی هه‌ندئێ ناژه‌لانی
بلا جوړه‌ سه‌ره‌تایه‌کی که‌سایه‌تی بنه‌مای پتیکه‌تیا نێکی تیدابیت، به‌لام ته‌نیا
مرۆڤ خاوه‌نی نهم تایه‌تیه‌ ده‌گه‌نه‌یه‌. نه‌و که‌سایه‌تیه‌ی که‌وا لیکردوه‌وه‌

نهم همه رهنگیه سه رسو پهنه ره له شارستانی ته کان و داهیتانی هزری بیتینه به ره هم.

دکتور یوسف مراد لهم باره یه ده لیت: «که سایه تی به واتا ته واوه که ی پیوستی به هه بوونی هه ست به خو کردن هه یه نه گهر گریمان هه ندی ناژه لان توانستی هه ست به خو کردن یان هه یه نه وا مهرجیکی دیکه هه یه که وا لایه نی نه بوونی که سایه تی له ناژه لاندا ده سملیتیت نه ویش نه بوونی خوازیاری ناژه له بز هینانه دی که سایه تیه که ی غوونه یی له هزرو بز چونیدا وهک مه به ستیکی بالا... (۱۵) شایه نی باسه لیره دا پیوسته بوترت که وا که سایه تی به هره یه کی سروش تی نییه، که وا مروژ له گهل شته کانی دیکه له باب و باپیرانه وه بوی مابته وه. له راستیدا درده ستکراوه له کومه لگه دا پتیک دیت، به بن کومه لگه، که سایه تی دروست نابیت نه گهر هاتوو مروژتیک له مندالیه وه له نیوان ناژه لاندا په روه رده بو نه وا که سایه تی تیدا نارسکت و هه ست به خو کردن تیدا په یدانابیت. هه روه ها سملتراوه که وا که سایه تی پتیکهاته یه کی نانارامه و به ناسانی هه لده و هشتیه وه ده کری دابهش بکرت و بیتته چند لایه نیک. زور له توثره ران چندان تاکه که سیان له نیو خه لکدا دوزیه وه که وا خاوه ن دوو که سایه تی یان زیاترن. دکتور (برنس): توانی به ریازتیک که وا له خه واندنی موگناتییسی ده جیت له کچتیکدا دوو که سایه تی له یه ک جیاواز په یدابکات، په کیکیان ده مپیک کارده کات و دواتر نه وی دیکه یان ده که ویته کار، کچه که که به یه کتیک لهم دوو که سایه تیانه کارده کات نه وا که سایه تیه که ی دیکه ی فراموش ده کات. (۱۶)

دکتور (سارجنت) زانای ده ورونزانی هاوچه رخ ده لیت به خوئی نافرته تیکی دیت خاوه ن دوو که سایه تی بوو. نه وکچه به که سایه تیه کی ناسایی روشت بز به ریکردنی میترده که ی له ویتستگه ی شه منه ده فیر به بن نه وی دواتر هه ست به خوئی به کات که وا له شارتیکی دیکه دا ده ویت و به جوژه که سایه تیه کی دیکه و به بن نه وی پتی بزانتیت که وا هر خوئه تی نه و نافرته یی که میترده که ی له ویتستگه ی شه منه ده فیر به ریکرد. (۱۷)

نه‌گه‌ر ويستان له‌م ديارده سه‌يره بگه‌ين ديارده‌ي فره كه‌سايه‌تي يان دابه‌ش بووني كه‌سايه‌تي پتويسته له‌سهرمان پتش هه‌موو شتيك كه‌ميك ليتي قوول بيه‌نوه بۆ ئه‌وه‌ي بگه‌ينه ناوه‌ندي كه‌سايه‌تي يان به‌ره‌ته‌كاني كه‌لييه‌وه په‌يداده‌بيت و پشت به‌و ده‌به‌ستيت. زانا يان ده‌لتن ناوه‌ندي كه‌سايه‌تي هه‌ست به‌خۆ‌كردنه يان وه‌ك هه‌ندئ جار پتي ده‌گوترت دهروون. ئيمه‌ ليردا مه‌به‌ستان له‌دهروون ئه‌و واتا باوه‌نيه كه‌له‌نيوان خه‌لكدا له‌باره‌ي گيانه‌وه هه‌يه. گيانده‌روون نيه‌يه. زۆر له‌نوسه‌ران به‌هه‌له‌ داچوونه له‌ تتيكه‌لكردني ئه‌م دووچه‌مكه‌.

به‌پزنان گيان ديارده‌يه‌كي ميتافيزيكيه ياخود بايه‌لوجيه هه‌يچي له‌بارده‌يه‌وه نازانين. به‌لام دهروون ئه‌و هه‌سته‌يه كه‌وات ليتده‌كات بليتي (من) ياخود هه‌ست به‌خۆت بكه‌ي كه‌جيارازي له‌خوده‌كاني ديكه‌ي دهروبه‌رت. دهروون چيه‌يه، هه‌ست به‌ (من) كردن چيه‌يه؟ ده‌شتي مروفتيكي ناسايي سه‌ره‌شقام ئه‌م پرسيارده به‌هه‌يچ و پوچ بزانيت، هه‌ست به‌خۆي ده‌كات و ده‌لتي من له‌هه‌موو روژتيكدا دديان جار ده‌لتي (من) تا واده‌كات زۆرجاران مانه‌دوو شه‌كه‌ت بيت له‌رني دووباتكرده‌وه‌ي ئه‌م (من) دو په‌ره‌پيداني و شانازي پتوه‌كردني. نه‌گه‌ر ليتي به‌رسين چيه‌يه؟ به‌سه‌رسورمانه‌وه سه‌ري خۆي ده‌خورتيت و يان فشه‌ي، پيتدي به‌لام فه‌يله‌سوفه‌كان چهندان سه‌ديه به‌به‌رده‌وامي به‌دواي ئه‌م (من) ده‌دگه‌ران چي به‌و چۆن له‌مروفتا په‌يدا بووه؟

ده‌گه‌يرنه‌وه به‌كيك له‌گه‌يله هه‌ره به‌ناوبانگه‌كان كه‌ناوي (هه‌نبه‌قه) بوو ملوانكه‌يه‌كي له‌ مل بوو له‌نوشته‌و ئيسك و له‌ته‌سواله‌ي پتوه‌كردبوو ليتيان پرسي بزجي واده‌كه‌ي، له‌وه‌لامدا گوتي: بۆ ئه‌وه‌ي خۆمي پتي بناسمه‌وه نه‌و‌دك بزره‌يم. شه‌وتيكيان كه‌خه‌وتبوو براهه‌كه‌ي ملوانكه‌كه‌ي ليتي دزوي و له‌ملي خۆي كرد. به‌ياني كه‌ (هه‌نبه‌قه) له‌خه‌وه‌هه‌ستا ته‌ماشاي كرد ملوانكه‌كه‌ له‌ملي براهه‌كه‌ي دايه‌و پتي گوت براه‌ تومني. ئه‌ي من كيم؟

(١٨) ئه‌م چيرۆكه‌ له‌كتيبه‌كاني گالته‌و نه‌ده‌بيا‌تدا ده‌گه‌يردريته‌وه له‌باره‌ي ئه‌م گه‌يله‌پياوه ده‌وترت كه‌شيتته يان ده‌به‌نگه، وه‌ك ئه‌وه‌ي بليتي گومانكردن له‌

(من) دا نیشانه یهک بیت له نیشانه کانی گتلی نه گمر نه و هشیان و ابی نه و زور له فیهله سوفه کان و زانایانی دهرونزانی و کومه لزانی له وکاته دا ده بنه پیاو یکی گتلی! فیهله سوفه کان هر له سه ره تای میژوی هزریه وه له درونیان کولیوه ته وه به لام زور جار له بنه ره تدا هیچ جیا و ازیه کیان نه بووه له گه ل بزچوونی که سانی ناسایی بز دهروون. له راستیدا یه کم بز مای که له باره ی بابیه تی دهروونه وه ته قینزایه وه نه و هزره بو که و (هیوم) فیهله سوفی به ناوبانگی گومان هینا کایه وه. نم فیهله سوفه هه ولی ده دا بز نه وه ی بیسه لمینیت که و دهروون وهک قه واره یه کی سه ره خو بوونی نییه، به لکو به بزچوونی نه و دهروون بریتیه له زنجیره یه کی یهک له دوا ی یهک یه کی هزو تاقیرکرنه وه به جزو تیک که و نه م زنجیره به هه سترکدن به بوونی شتیک ده دات که له راستیدا بوونی نیه. (۱۹)

هر له سه رده می (هیوم) وه هتا نه مری فیهله سوفه کان به راست و چه پدا ده گه رتن به دوا ی چیه تی دهروون، چو ن په پدا بووه و چو ن ته نیا له مری قدا نه شوغا دهکات و له ناوه لدا نییه. هر چو ن تیکش بیت تازه ترین رای زانستی له بابیه تی دهرووندا نه و رایه یه که به هه شتی (چارلس کولی) پرؤفیسوری کومه لناسی پتیشو له زانکزی (میشن) ی. پوخته ی نه وه ی کولی ده یلیت له م باره یه وه:

دهروون ناوینه ی کومه لگه یه یان به ده سه و لژه یه کی دیکه: دهروونی تو زایه لای نه و بیرو بزچوونه یه که خه لک له باره ی تو وه هه یانه، هه روه ها نه و رۆلای که له زانی کومه لایه تیدا پتی دهه خشن. نه تو نه توکی؟ تو هه ست به خو ت ده که یه و ده لیتی (من) یهک چین له گه ل نه و بیرو بزچوونه ی که خه لک له باره ی تو وه هه یانه، یان چاکتر وایه بلتین: نه وه ی تو هه ستی پتیده که یه که و بیرو بزچوونی خه لکه له باره ی تو.

پرؤفیسور (دینسن) تیوره که ی (کولی) به شتیوه یه کی زورچاک خسته پروو که وتی: نه گمر توانیت سروشتی وینه یه کی دیاریکراو له باره ی نه و که سه خو ی پی بهه خشیت نه و ده توانیت چه ندان جو ی ره فتاری مروی له م مری قده دا بیتیته بهرهم. نمروونه ی دوو مری قی هینایه وه یه کیتیکیان به ربازتیک له رباززه کانی سروشتی نه وه ی پتی ده ده یه که و به گزاده یه کی رۆمانیه نه وه ی دیکه یان

بهنده يه کي رۆمانيه نهوا نهو کهسه ي که له دهروونی خۆیدا بیروبو چوونی وایه کهوا به گزاده یه و کارو کرده وه کانی واریک دهخات وهک به گزاده کانی که رۆمانیه کان دهیانکرد به نمونه باوهریان و ابو کهوا نه گهر بهنده له فهرمایشی فرمانده ره که ی یاخی بوو نهوا پتویسته بکوژیت. بهنده کهش باوه پری واده بیت کهوا نه گهر هاتوو بهرنه نگاری فرمانده ره که ی بووه و یان له فرمانه کانی یاخی بوو نهوا تاوانتیکی کردوو و شایانی کوشتنه کهواته له خۆی دهگات کهوا که له یه لیکه ده کوردی و ده فرۆشری و مولکی فرمانده به گزاده یه که ی تی. (۲۰)

یه کتیک له زانیان نه زمونیکی کردو تیایدا سوودی له خهواندنی موگناتیسی وهرگرت بهو کهسه ی راگه یاند که خودی نهو یان وهک له شیردنه وهی دهروونزانیسا پیتی دهوتریت (ئیگو - Ego) له په یکه رتیکی له کاترتۆن دروستکاری بهردهوامی نهو دایه، نهو کهسه خهوتندراوه به شتیه که له کهل نه پیه که ره ده جولایه وهک بلتی به راستی خودی نهو له پیه که ردها بیت دهتدیت توپه ده بیت نه گهر په یکه ره که زبانی پیگه یشتبا، نه گهر له په یکه ره که بدرا با ههستی به نازارو ژان ده کرد، بهلام ستایش کرا بوايه به ههلبهستیکی رتیک و پتیک نهوا که یه فحوشی سه رتا پای ده گرت.

به پیزان نهو رووداوه سه یرنیه هه ریه که له نیتمه وهک نهو پیاوه وایه، بهلام به شتیه یه کي له سه رخۆتر. زۆرجاران له ژبانی ناسایماندا دهگهینه نهو نه نجامه ی کهوا که سینگ یاخود شتیکی دیاریکراو بووه به شتیک له نیتمه وهک منداڵ یان هۆز یان زانست یان بیروباوه ر یان ولات... هتد.

دهبینین نه گهر په کتیک جتیو بهم شته یان بهم کهسه بدات که به به شتیکی ناویته ی خودی خۆی زانیوه یه کهر هه لده چیت و توپه ده بیت، دهشتی ده شتیش بوه شتی.

شتیکی زۆر ناساییه که که سینگ له نیتوان خۆمان، نیتمه ی ناماده بوو نالیره دا ببینینه وه تنیا بهوشه یه کي بێ گوناوه ههلبجیت و توپه ببیت تنیا له بهر نهو ی نهو وشه یه بووه به شتیک له خودی نهو به شتیه یه که له شتیه کان.

به پرتزان نیتمه هم مومان له کاروباری ژیاغاندا که وتوینه ته ژیر کاریگری که
له شتیوهی کاریگری خه واندنی موگناتیسی، باناوی بنین کاریگری
(خه واندنی کۆمه لایه تی).

مندال که چاو بمریان هه لدینیت و به چوکه خه وینه ره گه وره که، واتا
کۆمه لکه، تیتی ده گه یه نیت که وانه و فلاتی کوری فلاته و به شتیکی
جیانه کراوه یه له خیزان و چینیکی دیار بکرا و پتوسته له سهری و او وابهات.
به م شتیوه یه په روه رده ده بیت وهک خه وینرا ویک ده وانیته خوی وهک خه لک
لیی ده ووانن، نه وکارهش ده کات که پتوسته بکرت وهک چۆن کۆمه له که تیتی
گیان دوه نه و کۆمه له ی که تیایدا ده ژیت. نه گهر نیتمه له خه واندنی موگناتیسی
بکۆلینه وه به لیکۆلینه وه یه کی زانستیانه ده بنین له زۆر رووه وه وهک خه واندنی
کۆمه لایه تی وایه، خه وینه ری موگناتیسی هه ولده دات یه کتیک بنوتیت که پتی
ده لنین دواي نه و ی چاوی له خالیتیکی پتیش خوی ده بنیت به دووباره کردنه وه تی
ده گه یه نیت:

« تۆ ده نویت .. چاوه کانت پر له فرمیسکن ... پتله و کانت گران بوونه ...
گرانتر بوون ... هیچ نابینیت ... جه ست زياتر سه پوه ... پتله و کانت زۆر
گرانتر بوونه ... زۆر ... ده ته ویت بخه ویت ... پتله و کانت که وتوونه ته
سه ری که ... پتله و کانت به ته وای لیک چه سپ بوون ... زیاتر لیک چه سپ
بوونه ... ناتوانیت بیان که یته وه هه تامن پیت ده لیم ... تۆ ئیستا خه ویت
خه ویتیکی موگناتیسیانه ی خوش ... تۆ ئیستا له خوشی و به خته وه ری دایت ...
له خه ویتیکی قسول دای ... زیاتر قسول ... تۆ زۆر به خته وه ری ...
تیر بخه وه. (۲۱)

به م شتیوه یه مروژ به ریازی موگناتیسیانه ده خه وینرت: به پیگوتن و
سروشت و دووباره کردنه وه، نه گهر خه وینه ره ده توانیت هه مروشتیکی پی بلت
یان فره مانی پیدات و نه ویش به گوتی ده کات به تایه تی.
له باره ی نه وشته ی که ده که وه دواي به ناگاهانتی. نایا جیاوازی له نیوان نه و
خه واندنه موگناتیسیه و خه واندنی کۆمه لایه تی چییه !!

خه وینه‌ری موگناتیسسی ده‌توانیت زۆر نه‌زمسونی پتکه‌نیناوه
له‌سرخه‌وتنراودا بکات. به‌غومونه ده‌توانیت پتیاپ بلتیت که‌نه‌گه‌ر به‌ناگاهات
ده‌بیت به‌مه‌ر پاشان به‌یه‌کتیکی دیکه راده‌گه‌یه‌نیت که‌به‌وه به‌شوان و نه‌رکی
سه‌رشانیه‌تی به‌هیمنی له‌سرخه‌وتنراودا بیلوه‌پنیت. نه‌و که‌سه‌انه که
به‌ناگادیت واهست ده‌گه‌ن که‌به‌پاستی مه‌پن له‌سه‌ر چوار پهل ده‌پۆن و باعه
باع ده‌گه‌ن. شوانه‌کش ده‌یانداپه پتیش خوی وه‌ک چۆن پتی وتراوه ده‌یانبات بۆ
له‌وه‌ر خۆ نه‌گه‌ر هاتوو پتی وترا بویه به‌لیدان بیانبات واده‌کرد.

ده‌گینه‌وه پیاوکی نایینی توندگیر جارتکیان خه‌وتنراو له‌کاتی پتی
راگه‌یه‌ندرا که‌وا نه‌گه‌ر پاش به‌ناگاهانی گوتی به‌لیدانی کارتمیروو پتیه‌سته
له‌وکاته‌دا لیدوانیکی توندپته‌و له‌باری ستایشی کوفرو خوانه‌ناسی بدات
که‌نهم پیاوه توندگیره به‌ناگاهات دانیشته‌و وه‌ک باری ناسایی ده‌ستی به
ناخاوتن کرد، به‌لام یه‌کسه‌ر که‌گوتی له‌زنگی کارتمیروو چوست هه‌ستایه
سه‌رین و دوانیکی پرچۆش و خروشی له‌باری ستایشی کوفرو خوانه‌ناسی دا
وه‌ک چۆن له‌کاتی خه‌واندنا پتی وترا بوو.

دوای نه‌وه‌ی له‌دوانه‌که‌ی بۆوه یه‌کتیک له‌ ناماده‌بووان که‌نه‌و هه‌لۆسته لیک
دژی دیت پتی وت هۆی نهم لیک دژی قسه‌کان چی بوو، نهم کۆله‌وارد ما
به‌هانهر به‌لگه‌ بپنیتسه‌وه به‌وه‌ی که‌وا قسه‌کانی لیک دژ نه‌بوونه نه‌وه‌ی
کردوو یه‌تی راست بووه مه‌به‌ستی چاکه‌و خیرخوازی بووه. ده‌شی وه‌ک واپاوه
چه‌ندان فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌رو چه‌ندان نایه‌تی قورنانی هیناپیتسه‌وه بۆ
پشتگیری قسه‌کانی.

خوشک و برایان گاته به‌وکا براه مه‌گه‌ن ئیمه هه‌موومان وه‌ک نه‌وین، به‌لام
شیوازی خه‌واندنه‌که‌ جیاوازه، وه‌ک (لاندس) ده‌لیت (۰.۹) نه‌وه‌ی ده‌یکه‌ین
و نه‌وه‌ی ده‌لین و نه‌وه‌ی بیری لیده‌که‌ینه‌وه‌و نه‌وه‌ی هه‌ستی پتیه‌که‌ین هه‌ر
له‌به‌ناگاهاته‌وه له‌به‌یانیدا هه‌تا له‌نیوازه‌دا ده‌گه‌رینه‌وه ناو پتیه‌خه‌ف هه‌مووی
له‌سه‌ر نهم رتیه‌که‌یه به‌دی دیت که‌وا کۆمه‌لگه‌ی پیمانی به‌خشیوه له‌رېساو
به‌هاو داب و نه‌ریت و خووپه‌وشت. (۲۲)

همو نو نیشانده کەین بەلام لهو باوه‌ره‌داین که‌وا له‌وه‌ی ده‌یکه‌ین
 نازادین به‌ویستی خۆمان و به‌مه‌به‌ستی خۆمان ده‌یکه‌ین پێش نه‌وه‌ی بیکه‌ین
 بیرمان لیک‌کردۆته‌وه ... هتد له‌و‌رتن.

له‌راستیدا ئێمه‌ نه‌وکارانه‌ ده‌کەین به‌پیتی نه‌و سرووشه‌ی که‌وا خه‌وته‌نهری
 گه‌وره‌ پیتی داوین و‌اتا کۆمه‌لگه‌ پاشان دوا‌ی نه‌وه‌ وه‌ک نه‌و دینداره‌ کۆله‌واره
 به‌دوا‌ی به‌هانه‌و چه‌ندان جو‌ره‌ ره‌وانیشان‌دان و به‌باش نیشان‌دان داده‌گه‌رتین بۆ
 نه‌وه‌ی له‌به‌رده‌م خه‌لک و‌اخو‌نیشان به‌هین که‌وا تووشی لیک دژی له‌گه‌ل خۆمان
 نه‌هاتوین. (محمد) پێغه‌مبه‌ر ده‌لی: خه‌لک نو‌وستوون که‌مردن و‌اگا
 دین. (٢٣)

ئێمه‌ هه‌تا له‌زان‌داین له‌کۆمه‌لگه‌دا ده‌ژین، به‌شی هه‌ره‌زۆری
 بیر‌کردنه‌وه‌که‌مان و کاروباری رۆژانه‌مان له‌سه‌ر بنچینه‌ی سرووشی کۆمه‌لایه‌تی
 دامه‌زراوه‌ نه‌و سرووشه‌ی هه‌رله‌ رۆژانی به‌رای‌ی مندا‌لیماندا و‌هری ده‌گرین
 له‌قوولایی هۆشی ناوه‌وه‌ماندا جێگیر ده‌بێت له‌سه‌ر نه‌م رێچه‌که‌یه‌شدا ده‌پۆین چ
 لێ به‌ناگابین یان لێ بێ ناگابن. تا نه‌و راده‌یه‌ی که‌

داب و نه‌رتیکمان بێنی یان کار‌تیکمان بێنی جیا‌واز له‌وه‌ی که‌لێ
 راهاتوین زۆر سه‌یر دێته‌ پێش چاومان یه‌کسه‌ر گاته‌ی پێده‌که‌ین و پیتی
 پێده‌که‌نین وه‌ک نه‌وه‌ی ته‌نیا ئێمه‌ له‌وجیه‌انه‌دا پێ ناگایی بێن که‌چی
 راستیه‌که‌ی له‌وه‌دایه‌ که‌ئێمه‌ بێ ناگابن یان وه‌ک محمه‌د (پێغه‌مبه‌ر) وتی
 خه‌وتبوین له‌ کاتی مردن به‌ ناگادێن. ده‌شتی هه‌ندێ که‌س به‌گاته‌ کردنه‌وه
 ب‌لێن کێ ده‌زانی له‌وانه‌یه‌ له‌دوا‌ی مردنیش بکه‌وینه‌وه‌ خه‌ونێکی دیکه‌؟

له‌پێشدا گوتمان ده‌روون ناوتینه‌ی که‌سانی دیکه‌یه‌ تیا‌داو له‌سه‌ر لاپه‌ره‌کانیدا
 هه‌ست و نه‌ستی نه‌و کۆمه‌له‌ی ده‌رووبه‌ری تێداره‌نگ ده‌داته‌وه‌ نه‌و قسه‌یه‌ش
 مانای وانیه‌ که‌وا نه‌م ناوتینه‌یه‌ روون و بێ گه‌رده‌ وه‌ک له‌ راستیدا ناوتیه‌یه‌که‌
 زۆر له‌گرێ و شێوان و پێچ و په‌نای تێدا‌یه‌. ده‌شتی مندا‌لیک که‌م نه‌ندامیه‌کی
 تێدا‌بیت یان لاوازی‌یت و که‌وتبێته‌ ژێرده‌سه‌لاتی مندا‌له‌کانی دیکه‌ی

هاوته مه‌نی تووشی گالته پتکردن و زیان پتگه‌یاندن هاتبیت. ناو‌تیه‌ی ده‌روونی له‌وکاته‌دا پره له‌گرتی قوول که له‌گه‌وره‌ییدا ناتوانیت لایان ببات یان شیانپکاته‌وه، ده‌شتی نهم منداله‌ خاوه‌ن به‌هره‌و بلیسه‌تیه‌کی گه‌وره‌بیت. وای لیده‌کات ببیته که سیتیکی به‌ناوبانگ و ریزلینگیراو له‌نیو خه‌لکدا، به‌لام نه‌و گرتی خو‌به‌که‌مزانینه‌ی که ههر له‌مندالیسه‌وه له‌ده‌روونی‌دا په‌یدا‌بووه رتی لیده‌گرت هه‌ست به‌م پایه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌ی له‌گه‌وردی‌دا پتی گه‌یشتووه بکات له‌به‌رنه‌وه ههرخوی به‌که‌م ده‌زانیت و خوی به‌جیی گالته پتکردن و به‌که‌مزانیه‌ی ده‌زانیت.

(باستۆر) بۆ نمونه که میتیک ده‌له‌نگی و لاوازیو ده‌شتی ههر له‌مندالیسه‌وه هه‌ستی به‌که‌می کردبیت له‌ده‌روونی‌دا دوا‌ی دۆزینه‌وه‌ی میکرۆب و بلاویونه‌وه‌ی. ناوی له‌سه‌رجه‌م جیهاندا بلاو بۆوه که چی نه‌و ههر هه‌ستی به‌که‌م و کورتی خۆی ده‌کردو تانه‌و راده‌یه‌ی که جارتیکیان چوونه کۆبوونه‌یه‌کی گه‌وره‌ی ریزلینان له‌وکۆبوونه‌وه‌ی‌دا که له‌ده‌رگا چوونه ژووره‌وه سه‌رجه‌م خه‌لکه‌که ده‌ستیان به‌چه‌پله‌ لیدان کرد. نه‌ویش ناو‌ری له‌براده‌ره‌که‌ی خۆی دایه‌وه‌و وتی: نه‌وچی بوو نایا ده‌بی پاشا هاتبیته ژووره‌وه؟ له‌به‌رنه‌وه‌ی لای و ابوو نه‌وچه‌پله‌ لیدانه بۆ هاتنه‌ژووره‌وه‌ی پاشایه سه‌یر له‌وه‌دایه که هه‌ندێ نه‌گه‌ر گوئی لی بی چه‌پله‌ بۆ پاشا لیده‌دریت و واده‌زانی بۆ نه‌و لیده‌دریت، شیتیش چه‌ندان جو‌ری هه‌یه وه‌ک ده‌زانین.

بینیمان گرن‌گترین هۆکاره‌کانی پتکه‌یتانی که سایه‌تی نه‌و کۆمه‌له به‌راییه یه‌که وا منداله‌که‌ی تیداد‌دۆی. مه‌به‌ستم له‌کۆمه‌له‌ی به‌راییه نه‌و کۆمه‌له‌یه که له‌نه‌نداهانی خه‌زان و هاوسێکان و هاوه‌لانی مندالیی و هاوته‌مه‌نانی خه‌ندن‌گه‌یه. نهم کۆمه‌له‌یه‌یه که وا که سایه‌تی مندا‌ل دا ده‌رژیت له‌قالبت‌کدا که دواتر گۆپینی زه‌حمه‌ته.

مندا‌ل که چاوی بۆ زیان ده‌کاته‌وه ده‌بینیت پایه‌یه‌کی دراوه‌تی، به‌رز یان نزه. له‌لایه‌ن نه‌و که‌سانه‌ی که له‌ده‌ورو به‌میدان.

نه‌وانه به‌ریارتکی له‌سه‌رده‌هه‌ن باش یان خراب نه‌و به‌ریاره‌ش دووباره‌ ددکه‌نه‌وه.

منداله که واله هزیدا ده چه سپیت که دیاره وهک نهو وه سفه وایه که کژمه لهی دهو روبه ری له بارهی نهو وه ده یلیت: بزم شیره یه که سایه تی مندال له سر نه م خاله ناو نه ده یوه که شه ده کات: خالی ناو هندی دهوون یان کاکلی ده سپینکی پیکهاتی دهوون.

بادوو نمونه ی بهرچاو له سهه نه م بۆچونه بیتینه وه که له زۆر لهو که سایه تیانه ی که هه موو رۆژیک ده یان بیندا هه یه: نه م منداله که له خیزانیکی دهوله مه ندو به ناوبانگ که وه ره بو وه بۆن و بالا یه کی جوان و روبه کی گه شی هه یه سه ره رای جلوه رگیکی جوان و پاک و تمیز ده بین نه م منداله له نیو هاو ته مه نه کانیدا جتی رۆزو ستایشه ، ههروه ها له نیو هاو سپیکانیدا سه ره رای خوشه وستی دایک و باوکی و نازه لگرتنی، چی بلیت به گوتی ده که نه، دهنگی بلنده، براده رو یارمه تی دهی زۆره نه گه ر یه کیک تاکۆکیه کی له که ل هه بیت نهوا خه لک به کۆمه ل دین یارمه تی ده دن و پشتگیری ده که نه. جا نه گه ر زۆرداری یان زۆر لیکراو له م په ره ورده یه دا به روا به خو ده بیت و هه رچی ده یلیت واده زانیت کهوا قسه که ی تهوا وه راستی هه ره له قسه که ی نهو دایه چونکه وارا ها توه که هه موو نهو ی ده یلیت خه لکی دهو روبه ری لیتی رازین جا ج راست بیت یان هه له.

که سایه تی نه م منداله له زۆری جار ان کراوه یه و گه ش بینو وروسافه . پیوستی به بانگه واز کردن بۆ تیکۆشان یان ماندوو بونی به ردهوام نییه . به پێچهوانه ی نه م که سایه تیه ش که سایه تی رووناشرین ماندوو که له مالیکی هه ژار په ره ورده ده بیت ده بین چهوساوه یه و پێ راناگات قسه یه ک بکات هه تا ده بین که سانی دهو روبه ری لیتی بیزارن و ناره زایی به رامهر دهرده برن.

نه م جوژه که سایه تیه گۆشه گیر ده بیت و له رتگیه کی دیکه وه جگه له رتگی براده ران و هاو ته مه نه کانیدا به دوای ناوبانگ ده گه رت، له م جوژه که سه انه دا بلیمه تان هه لده که ون له هه مان کاتدا ده شی تاوانباران یان ترسۆکه کان یان خاوه ن رکو کینه و گیتی و ته ته له زمان هه لکه وت.

ده شی نه م منداله چهوساوه یه رووبه رووی دوو جوژ رتلیتان بیتته وه له یه که م

کۆمهلهدا دهشتی لهباوک و دایکیمه سوۆزو ریزتکی زۆری لێ بگیرت کهچی لهبرادهرهکانیمه بهکهمزانی و رک لیبسوونهوه بهم شتیهیه لهدهروونیان مملاتییهکی قوول بهریادهبیت ههندی جار، نهگهر هاتوو بههرهسهندیوو و زیرهک و پهندیاریوو، دهبیته هۆی گهیشته پلهی بلیسهتی و سهری ریزی بۆ دادهنوێن. ههندی توێژهر تیبینی نهویان کردوه کهوا تاوانباران له ههندی ولاتدا زۆریهیان رووناشرین یان کهم و کورتیان ههیه لهم تیبینانهوه گهیشته رایهک بهوهی کهوا رووناشرین بهسروشتی خۆی روولهتاوان دهکات چونکه بهپتی بۆچوونی نهوان پاشهکشهیهکی بایهلوژییهو بهرهو سروشتی ناژهلی یهکه دهگهڕێتهوه.

نهم نهنجام گیریه لهبنچینهدا ههلهیه، تاوان سیفهتییکی دهردهستکراوه، لهزۆریه جارێ هۆیهکهی کۆمهلایهتییه. رووناشرین بهسروشت تاوانبار نییه وهک ههندی لهدهولهسهندان وادهلێن بهلکو کۆمهلهکه ههر لهمندالییهوه بهسیفهتی تاوانبار ناوژدی کردوه لهبهرووناشرینهکهی، وهک تاوانبارتیک پهروهردهبووه، واته کۆمهلهکه رکی لهم منداله رووناشرینهبووهو بهیاری گرتی دا به کهمترین هۆ و بهتوندی لهگهڵی جولاوو زۆرداری لیکردو زبانی پێگهیانده بهم شتیهیه ناچاربووه روولهتاوان یکات و لهسهر نهم رێگایه بروات، بیهوێت یان نهیهوێت. نهگهر تاوانتیک رووبدات و لهکاتی روودانیدا دووکهس لهوئێ برون یهکیکیان جوان و نهوی دیکهیان ناشرین نهوا پۆلیس یهکهسهر بهخیرایی روولهگرتی ناشرینهکه دهکات نهک جوانهکه ههتا گهر ههردووکیانی ههتایه بهردهم دادگا و دادهر دهبینن زیاتر بهرهو تاوانبارکردنی ناشرینهکه دهچیت و بهردانی جوانهکه، نهگهرهاتوو ناشرینهکه تاوانبارکراو چووه بهندیخانه نا لهویدا شارهزای هونهرهکانی تاوان دهبیت کهلههاولهکانی بهندیخانه فێریان دهبیت. بهم شتیهیه لهبهندیخانهدا دهبیته مامۆستا له تاوانکردندا یاخورد پروانامهی دکتواری تیدا وهردهگرت ههتا نهگهر ویستی پهشیمانیش بیهتوه خهڵک نهم پهشیمانییهی لێ قبول ناکات. خهڵک داوای پروانامهی رهفشارچاگی لێدهکهن کهلهکارتکدا وهری بگرن کهواته نهوکهسه

ناچاره بېسته تاوانبار و کومه لگه موری تاوانی به نیتوچه وانیوه ناوه. بیرو
 بوجونی له باره ی خوی هه مان بیرو بوجونی کومه لگه یه سه باره ت بهو. له بهر
 نه وه دبینن له وکسه سانه دهگه ریت که هاو چاره نویسی نه ون به گروپیک
 ریک خراوتیک پتک دیتن. کاری تاوانکردن، له کهش و هه وای نهم گروپه دا
 تاوانبار دیسانه وه خوی ده دوزقه وهو تیایدا دووباره خوی دروست ده کاته وهو
 به شتیه کی نوی خاوهن سه رفرازی و پله و پایه له و کومه لگه بچوکه ی نهم
 گروپه. له بهر نه وه ی سه رفرازی له نیتو کومه لگه گه وره که دا نه بو به م شتیه
 کومه لگه بکوری خوی دروست ده کات!

نه وه شیان هه مان شته که له نیتوان رهش پیسته کانی کومه لگه ی نهمه ریکی
 رووده دات، ناماره کان ناماژه به وه ده که ن که و تاوان له نیتوان رهش پیسته کاند
 یه که جازر ژورتره له وه ی له نیتوان سپی پیسته کاند هه یه نه وه شیان مانای وانیه
 که و رهش پیت به سروشتی خوی به ره و تاوان ده چیت له راستیدا رهش پیتست
 له بهر نه وه به ره و تاوان ده چیت چونکه کومه لگه رکی لن هه لگرتوه و به که می
 ده زانیت، خیرا سزای ده دات و ده یخاته به ندیخانه وه له بهر هویه کی که م و هیچ
 و بوج.

که و اتا به ندیخانه ی نه و جیتی خه وش نییه پاش نه وه ی لیتی راهاتو ژورجاران
 هاتوو جوی بۆکرد نه و نه وکه سه به ره و تاوان ده بردریت و پالده نریت بۆ تاوان
 ته نیا له بهر نه وه ی رهش پیسته یان لووت پانه یان لیتو نه ستوره هه مان شتیه وش
 له باره ی هه ژاریه وه بلتی.

بن گومان هه ژاری خوی له خویدا گه وره ترین هوکاری تاوانه، به لام بن هیزی
 هه ژار بهرام بهر دهوله مه ندو که می پشتگیری کاری له فهرمانگه حکومیه کان
 هوکاریکی دیکه یه که خیرا به ره و به ندیخانه ی ده بات و موری تاوانی لیده دات
 هر نه وه نده یه هه ژاریک سوچینکی ساده ی هه بیت ده بینن حکومت هه صووی
 ده هه ژیت و بانگه وازی پاراستنی نهم و ناسایش ده کات که چی به پتجه وانه وه
 نه گه ر دهوله مه ندیک تاوانیتکی گه وره ش بکات چاوی لیده پوشتیت و خوی لن
 بیده نگ ده کات و ده شتی دهوله مه نده که به سه ر به رزییه وه به ره للا بکرت و

بچیتته وه مالی خۆی که چی ههژاره که فری ده دریتته تاریکستانی به ندیخانه کان.
 دهوله مه ند ده لئی ههژار بۆیه ههژاره چونکه شه رخوازه و خراپه کاره که چی
 له راستیدا ئه مه دهوله مه نده نازانیت له به رنه وه ی ههژاره بووه ته خراپه کار.
 خوشکان برایان:

هه رچۆنیک بیت ده توانین به دلنیا ییه وه بلتین دهروونی مرۆڤ نه و
 که سایه تیه ش له ده وری پتیک دیت، دروستکردنی کۆمه له یان وینه به که
 رهنگدانه وه ی نه و کۆمه له یه. لیره دا ده ش یه کتیک به رستیت نه گه رها تو دهروون
 دروستکرده ی کۆمه له بیت نایا له به رچی مرۆڤ فره دهروونی نه بیت: به پتی نه و
 فره کۆمه لییه ی که له کۆمه لگه که یدا یه ؟ ئه مه پرسیاره راستیه که ی نه و دیه و
 ده مانگه یه نیتته با به تیک ی زۆر گرنگ.

(ولیم جیمس) ده لیت مرۆڤی ناسایی چه ندان دهروونی هه به نه ک یه ک
 دهروون. (۲۴) تۆ که ده گه یته کۆمه لیک له به رامبه ر نه و کۆمه له یه دا جوړه
 دهروونیکت نواندوه که جیاوازه له و حاله ته ی که به رامبه ر کۆمه له یه کی دیکه دا
 ده ی نویتیت.

نه وه ی پتیکه نینا وه ره ده بین مرۆڤ که جل و به رگتیک داده که نیت بۆ نه وه ی
 جلوه به رگتیک دیکه له به ر بکات به تاییه تی نه گه ر بیه و ئی له نا هه نگتیک یان
 له نیتو کۆمه له یه کی دیار یکه را ودا ناماده بیت. ده بین له گه ل له به ر کردنی
 جلوه به رگه که خراوه ته دهروونیک دیکه شه وه که له نا هه نگه دا ناماده ده بیت
 ده بینیت جو لانه وه و نا خاوتنی به چه شتیکه جیاوازه له و چه شه ی که پتیش ده میتیک
 له نیتو کۆمه له یه کی دیکه دا هه یسو. ده بین س نه گین و نیشتمان په روه رو
 دلسۆزه، دژی هه موو شتیکه که زیان به نیشتمان بگه یه نیت، شو رگتیکه
 دژی نه و که سانه ی گالته به مافی ولات ده کن. که چی پتیش ده میتیک که سیک
 بووه جیاوازه بووه له وه ی که نیتستا ده بینیت.

گالته به نیشتمان و نه وه ی له نیشتماندا هه به ده کات. زۆر جار ان هه رله نیتو
 براده ره گانمان ده بین که سانی که هه ن له هه موو جووله و ره ف تارکیاندا هه رکه
 نافرته تیک یان کۆمه له نافرته تیک له نزیک خۆیا نه وه ده بین راسته و خو به ته و او ی
 ده گۆزین.

ده توانين بلتين له واکاته دا هه تا لوجیک و شيرازی بيرکردنه و شيان ده گورت،
ده شتی دوژمنی نافرته يی که لتيان هه دووريتت، بهلام له نزيک نه واند
گه وره ترين بهرگريکارو بانگه وازدهري پيدانی مافه کانی نافرته مو به يی که م و
کورتی. خه لکانتيکی زور ده بينين له قسه و رفته ساردا لتيک دژه بهلام له و
ليکدريانه ناگن نه گهر لتيان بکولينه هه ده بينين جژه قسه يه کيان له بهر نه و يه
که و ده روونيکی ديارکراو يان له نتيوان چهندان ده رووندا هاتوته دوان، نه گهر
هاتوو چوونه سه ده روونيکی ديکه ده بينيت ناخاوتنه که يان زور جيا وازه
ليک دژه له گه ل ناخاوتنی يه که ميان و به يی نه و ي هه ست پيکه ن.

بي گومان هه ريه که له نيمه هه ست ده کات که و له خويدا له رتيازی بيرکرده ويدا
گورانيکی گه وره روودهدات که به يان يان له ماله هه ده چيته سه رکار. نتيواره ش
له ماله هه ده چيته يانه يان چايخانه کان له ماله هه که ستيکی ديکه يه جيا وازه
له وکه سه ي له فهرانگه دايه و جيا وازيشه له وکه سه ي که له چايخانه دايه، له سه ر
نم ريچکه يه ش ده روات و به يی نه و ي هه ست به و نه سازيه بکات که ده شتی
خاوه ن مردوو بيتته پيکه نين.

مرژنی ناسايی نم گوران و نه سازيه به شتيکی سه ير نازانيت له خويدا، بهلام
نه گهر شتيکی وای له که سانی ديکه که و ته بهرچاو نه و زورلای سه يرو
سه مه رديه.

زور پتي سه يرديت گهر به نمونه گوتي لی بيت که و مؤسزلينی نه و
دکاتوره ي که نيتاليای به ناگرو ناسن هه لده سورپاند، له ماله هه بچوگترین
منداله کانی ناراسته ي ده کرد، به ده ستيکی له قور و هه ویر! هه روه ها مرژ پتي
سه ير ده بيت گهر گوپيستی بيت که و دکتاتوريک له دکتاتوره کانی ميژوو
له ماله ودا نه رم و شله به ده ستي خيزانه که ي و چونی بویت و وهک مندال ياری
پيده کات.

که واته مرژ وانيه وهک بيرمه نده کونه کان بوی ده چوون: نازه لتيکی
ناوه زداريتت و هه ميشه له بهر روشنایي لوجیک بروات، و به پتي نامانجه کانی
بيرکردنه و ي راست و رهوان.

(ملتر) ماموستای کۆمه‌لزانێ له زانکۆی کۆلۆمبیا، ده‌لیت: بیرکردنه‌وه ناخاو‌تنیتکی بێ ده‌نگه له‌نتیوان مرۆڤ و که‌سیکی دیکه‌دا که‌به‌نه‌ندیشه له‌پیشه‌خۆی داده‌نیت.

ئه‌و مرۆڤه‌ی که‌هه‌ر که‌سیک له‌بیرکردنه‌وه‌یدا له‌گه‌لی ده‌ناخاو‌تیت ده‌شی نه‌و کۆمه‌له‌ بنو‌تینیت که‌مرۆڤ تیی‌دایه‌، یان به‌ ده‌سته‌واژه‌یه‌کی دیکه‌: ئه‌و ده‌روونه‌ ده‌نو‌تینیت که‌مرۆڤ کیشه‌ی نه‌و له‌به‌رده‌کات له‌بیرکردنه‌وه‌دا. تۆ نا‌توانیت هیچ بنوسیت یان به‌دو‌تیت مه‌گه‌ر به‌نه‌ندیشه‌و بیر که‌بوونی که‌سیکی راسته‌قینه‌ یان نه‌ندیشه‌یی نه‌که‌یت که‌له‌به‌رده‌م‌ت‌دا وه‌ستاوه‌و ئه‌وه‌ی بیرێ لێ ده‌که‌یت‌وه‌ به‌چاک ده‌زانیت یان به‌خراب. تۆ له‌باره‌ی هه‌ندێ له‌و بیرانه‌ی که‌به‌ه‌زرت دادێن ده‌لیت دروستن یان ئاوه‌ز به‌ندنین، به‌لگه‌ش بۆ ئه‌وه‌ ئه‌م چاودێره‌یه‌ که‌کۆمه‌ل ده‌نو‌تینیت یان ده‌روونه‌ که‌هه‌ستی کۆمه‌ل ده‌نو‌تینیت.

که‌واته‌ ده‌توانین ئه‌نجام‌گری ئه‌وه‌ بکه‌ین که‌وا لۆجیکێ مرۆڤی رها‌و گشتی نییه‌، به‌لکو رتبه‌یه‌وه‌، هه‌موو کۆمه‌له‌یه‌ک لۆجیکێ خۆی هه‌یه‌ که‌لیتی رها‌تووه‌، که‌واته‌ تۆ به‌پیتی ئه‌و لۆجیکه‌ی که‌کۆمه‌له‌که‌ت له‌سه‌ری رها‌تووه‌ بیرده‌که‌یت‌وه‌.

که‌واته‌ نه‌سازی له‌بیرکردنه‌وه‌ی مرۆڤ‌دا وه‌ک فره‌ ده‌روونی شتی‌که‌ نینکار نا‌ک‌ریت یا‌خود شتی‌که‌ زۆرجاران نا‌چاردکییه‌. پتوه‌ره‌کانی بیرکردنه‌وه‌و یاسا‌کانی، له‌راستیدا له‌زاراوه‌کانی کۆمه‌لگه‌ و ده‌رده‌گیریت و له‌سه‌ر بنچینه‌کانی به‌ها و داب و نه‌رینه‌کان بنیات ده‌نرتن.

زۆر زه‌حمه‌ته‌ ب‌توانیت که‌سیک به‌رایه‌ک رازی بکه‌یت که‌دژی ئه‌و زاراوه‌ کۆمه‌لایه‌تیانه‌ بیت که‌له‌سه‌ریان رها‌تووه‌. به‌روانه‌ پیاو‌تیک له‌نیو کۆمه‌له‌یه‌کی پارێزگار په‌روه‌رده‌ بو‌و‌یت که‌باوه‌ری و ابیت توند ده‌ست‌گرتن به‌حیجاب به‌لگه‌ی داوین پاکی ئافره‌ت و سه‌رفرازییه‌تی و، له‌ناخی ده‌روونیدا ریسایه‌کی لۆجیکێ چه‌سه‌پاوه‌، گومان هه‌لنا‌گ‌ریت، که‌ده‌لتی: ئه‌و ئافره‌ته‌ی به‌توندی ده‌ست به‌ حجاب نه‌گ‌ریت بێ ئاب‌رووه‌و سه‌رفرازییه‌ له‌خیزانه‌که‌یدا، هه‌رچه‌ند هه‌ول بدن ئه‌م پیاوه‌ رازی بکه‌یت که‌وا هیچ په‌یوه‌ندییه‌کی لۆجیکێ له‌نتیوان پاکیزه‌گی و

حجاب دا نیه نهوې نینکار دهکات و تومه تی خوږه زلزانې و وشکه بیرکردنه وو یان لاوازی ناکارت ددهاته پال. هوښه سنبوون و کاروباری دیکه له سر بنچینه ی نهو رتسایانه ی که له کومه لکه که ی وهریگرتوون ده پتوریت، به بیژباری لوجیکی که دینسته وه بو نهوې نم پیاوه رازی بکه یت به راو بوچوونیکې جیاواز لهوې له سهری راهاتووه ناتوانیت له م کاره تدا سرکه ویت. ده شتی له ووی نه ده بییه وه به رایه که ت رازی بیت یان له ترسان، به لام هدر له سر رای کونی خو ی ده میتنسته وو لیتی لانادات تا نهوکاته ی نهو رتسایانه ی که له قوولایی دهروونی دایه ده گورت. نهو هشیان تنیا له رتگای په یوه نندی کردنی نم پیاوه به کومه له یه کی دیکه وه دیته دی و لهوکاته ی بتوانیت دهروونیکې نوتی دیکه بو خو ی وده ست بیتیت که واهست و نه ستی دهرپریت و گوزانی نهو بلتیت. به ریزان ناوه زی مروث، وهک نامیتری رادیو وایه تو ناتوانیت گوتی له نیستگه یه ک بیت مه گهر کلیلی رادیو که به ره و نهو پیل به بگورت که نیستگه که ی له سهره. وهک ده شان کلیلی سوراندن، کورت یان دریزکردنی نهو تیله تاییه ته یه که وهرگری پیله کانه تاوه کو له فره یی بی ته لیدا نهو نده ی تیلی نیستگه نیره ده کی لی دیت.

ناوه زی مروثیش به ته وای له سر نم رایه له (منوال) ه کارده کات، مروث نه گو ی له گفتوگو یه ک ده گرت و نه لیتی تی ده گات و نه پتی رازی ده بیت مه گهر نم که ننگه شه یه له سر هه مان رتسای لوجیکی دامه زرابن که له قوولایی دهروونیدا روچوونه. پیاوانی نایین زورچاران ده یان بنیت ده که ونه که ننگه شه هدر تیمتکیان ده یه ویت نه وانی دیکه رازی بکات که واه تنیا تیمه که ی نهو تیمه سرکه ووتووه که یه له نیتوان گشت تیمه کانی دیکه دا.

هزاران سال به سر نم گفتوگو یه به سه رچو به یی هووده. نهوې نازانن که وچی باش له به رچاو تیمتک له تیمه کانداه شتی چاک نه بیت له دیدی نهوې دیکه و، هدر کومه له یه ک شتوازیکی تاییه تی هیه له بیرکردنه وه که ده شتی نهو به لکه هینانه وې به دل نه بیت که کومه لکه که ی دیکه ده یه نیتته وه.

زۆرجاران خەلک دەکەونە جەنگەوه لەگەڵ یەک. و دەستدرێژی دەکەنە سەر یەک و، بە وێژدانیتکی ئاسودەشەوه وەک ئەوەی ئەو زۆردارییهی بەرامبەر کەسانی دیکەدا کردوویانە جیهادیتک بوو بێت لەرێگەی خودا یان پشتگیریهکی لایەنی راستی بوو بێت... وەک بانگەشەیی بۆ دەکەن. زۆرجاران کەسانێک دەبینن کە وازۆر زیان بە کەسانی دیکە دەدات خۆیان رێژەو دەستدرێژی دەکاتە سەر خەلک، بێ ئەوەی لە زۆرجاران دا هەست بە ئەوەی وێژدان بکات، کەچی لە هەندێ جارێ دیکە هەست بە نازارو ناانزانی دەکات و جێی پێچینی گەڕینی سەگێک نازار دەکێشێ یان نەخۆشێک دەنالتێت. وێژدان، بەو واتایە، وەک هۆشی وایە دروست کردە کۆمەڵگەیهی ناگامی سروشت و تێفروسانی ئەو. مەزنی چاک و بەبەزەیی لە کۆمەڵگەیدا دەشن زۆردارترین کەس و دەستدرێژکەرترین کەس بێت دژی کۆمەڵگەیهکی دیکە.

خۆشکان بایان:

تائێرەو لە توێژنەوهی کەسایەتی مەزنی بە گشتی دەبینەوه. لەو هەودە دگەینە ئەم نەنجامگیریه کەوا کەسایەتی مەزنی، کە خاوەن دەروون و هۆشی و وێژدان و شتی دیکەشە، بە زۆری دروست کردیه کە لە دروستکراوهکانی ئەو کۆمەڵگەیهی کە تیایدا پەیدا دەبێت.

دەتوانین بڵێین کەسایەتی وێنەیی بچووک کراوهی کۆمەڵگەیهی، یان وەک (دوسن) و (کینز) و تیان، نوێنەری شارستانییهتی کە تیایدا پەیدا دەبێت. (٢٦)

لەبەر ئەم هۆیه دەبینن کەوا ئەو کەسانە کە لە کۆمەڵگەیهکی دیاریکراوا پەرۆردە دەبن لە هەندێ تاییه قەندێ وەک یەکن کە جیا یان دەکاتەوه لە رۆڵەیی کۆمەڵگەکانی دیکە.

هەرچەند تەکنەکانی هەر کۆمەڵگەیهک لە نێو یەکدا جیاوازی، بەلام دەبینن لە سێفەتیکێ گشتی هاوبەش و وایان لێ دەکات کە لە کۆمەڵانی دیکە جیاوازی بە چەندێ جیاوازی کەسی بەرچاو، بێرەندێ لە کۆنەوه ناگیا یان لەم جیاوازییه بووه. (٢٧)

هه‌چهند له‌هممان کۆمه‌لگه‌دا پێگه‌یشتن. هه‌ر ئهم دیاردیه‌شه‌ وای کردوه هه‌ندێ تۆژهر وه‌ک (ئه‌لبورت) و (سترن)، سیغه‌تی شه‌پانگیزی (Pecaliarity) له‌که‌سایه‌تی بنیت، یان ئهو سیغه‌ته‌ی که‌ که‌سی دیکه‌ی له‌گه‌ل هاوبه‌ش نییه‌.

(مید) مامۆستای پێشوی فه‌لسه‌فه‌ده‌ له‌زانکۆی شیکاگو، ده‌لێت هه‌ر مرۆڤتیک دوو ده‌روونی هه‌یه‌ له‌مملاتێ دان، دوو بێژهی (me) (ئێ من) و (I) (من) ی بۆ به‌کار دێنیت، یان به‌ده‌سته‌وه‌لایه‌کی دیکه‌: ده‌روونی کۆمه‌لایه‌تی و ده‌روونی سروشتی (٢٩) که‌واته‌ هه‌موو مرۆڤتیک ده‌یه‌وێت، له‌لایه‌ک ملکه‌چی رێساکانی کۆمه‌لگه‌بیت، له‌لایه‌کی دیکه‌، ده‌یه‌وێت، شوێشی به‌سه‌ردا بکات. که‌واته‌ مرۆڤ به‌سروشت کۆمه‌لایه‌تی نییه‌ وه‌ک نه‌رستۆ و توو به‌تی. به‌لکو له‌راستیدا، کۆمه‌لایه‌تی و ناکۆمه‌لایه‌تی به‌یه‌که‌وه‌. له‌که‌سایه‌تی که‌یدا توخمی ملکه‌چی و توخمی شوێش به‌یه‌که‌وه‌ هه‌یه‌، به‌ده‌روونیکێ ملکه‌چی رێساکانی کۆمه‌لگه‌ی ده‌یه‌یت و، به‌ده‌روونه‌کی دیکه‌ لێ یاخی ده‌یه‌یت. (٣٠) نێمه‌ نێستا که‌رووله‌ لێکۆلینه‌وه‌ له‌که‌سایه‌تی تاکی عێراقی ده‌که‌ین، هه‌ول ده‌ده‌ین تاییه‌تمه‌ندییه‌کان و هه‌لاوارده‌کان دیاریکه‌ین. مه‌به‌ستمان نه‌وه‌نییه‌ هه‌موو تاکیک له‌ عێراقدا (به‌ناچاره‌کی نه‌وتاییه‌تمه‌ندییه‌ گشتیه‌ی تیدا به‌). له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌و رێساباوانه‌ی زۆر له‌ تاکه‌ که‌سان هه‌ولی ده‌ده‌ن له‌کۆمه‌لگه‌که‌یان له‌سه‌ری راهاتوون، یاخی بن.

زۆرجاران که‌سانیک ده‌بینن به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی زۆریه‌ی هاوولاتیانیان له‌سه‌ری په‌روه‌ده‌بوونه‌ رفتار ده‌که‌ن.

ئه‌وه‌ی نێمه‌ نێستا هه‌ول ده‌ده‌ین لێ بکۆلینه‌وه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌وا کۆمه‌لگه‌ی عێراقی چه‌ندان تاییه‌تمه‌ندی هه‌یه‌ واده‌کات چه‌شنیک تاییه‌تی له‌که‌سایه‌تی له‌زۆر ئه‌ندامانی به‌رهم بێنیت. که‌واته‌، بایه‌خیکێ زۆر ناده‌ین به‌و پزیه‌پانه‌ی له‌هه‌ندێ تاکه‌ که‌ساندا به‌ده‌رده‌که‌ون ئه‌وانه‌ی هه‌ول ده‌ده‌ن سازش، یان له‌وه‌ی زۆری ده‌ورو به‌ریان له‌سه‌ری راهاتوون سازش بکه‌ن یان وازیان.

خوشکان برایان:

کۆمه‌لگه‌ی عێراقی، وه‌ک هه‌ر کۆمه‌لگه‌یه‌کی دیکه هه‌ندێ تایبه‌تمه‌ندی هه‌یه له‌وانی دیکه‌ی هه‌لداوتری و نه‌ویش کارله پێکهاته‌ی که‌سایه‌تی تاکه که‌سانی نه‌م کۆمه‌لگه‌یه ده‌که‌ن.

که‌وره‌ترین دژواری که‌رووبه‌رووی به‌وهمه‌وه له‌ ئاماده‌کردنی نه‌م توێژینه‌وه‌یه‌دا دۆزینه‌وه‌ی نه‌م تایبه‌تمه‌ندییه کۆمه‌لایه‌تیانه‌بوو و چۆنه‌تی کاربگه‌ریان له‌سه‌ر پێکهاته‌ی که‌سایه‌تی عێراقیدا.

به‌لێ دوا‌ی لیکۆزلینه‌وه‌یه‌کی زۆر که‌یشتمه هه‌ندێ ئاکام، به‌لام دان به‌وده‌ا ده‌نیم، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا، به‌ته‌واوی دله‌یا نیم له‌دروستی نه‌م ئاکامانه، نه‌وپه‌ری هیوام نه‌ویه نه‌م وشه‌یه هانده‌رتک بیت بۆ که‌سانی دیکه له‌توێژه‌ران به‌رده‌وام بن له‌ به‌دواداچوونی نه‌م توێژینه‌وه‌یه که‌ده‌شتی بگه‌نه ئاکامی یه‌ک‌کله‌ره‌وه، تیا‌یداو به‌وه‌ش ده‌کری پهرده له‌سه‌ر نه‌هێنیه‌ک له‌نه‌هێنیه‌کانی کۆمه‌لگه‌که‌مان لا‌یبرت نه‌و کۆمه‌لگه‌یه‌ی له‌به‌ر باری گرانی و گیروگرفته‌کانی شه‌که‌تی ده‌روونییه. ئیحه نه‌مرو له‌م قوناغه دژواردا که‌پێیدا ده‌روین پتیه‌سته له‌سه‌رمان ده‌رووندوژی (نه‌فسیه‌ت)ی گه‌لی عێراقی تێبگه‌ین و بزانی که‌سایه‌تی تاک‌ی عێراقی تیا‌یدا چۆن دروست ده‌بیت نه‌ویش بۆ نه‌وه‌ی: یه‌که‌م بزانی چۆن ئاراسته‌ی ده‌که‌ین و دووه‌میش چۆن له‌بواره‌کانی ژبانی نو‌تدا ئاراسته‌ی ده‌که‌ین. له‌راستیدا من به‌چاکی نازانم چا‌وی‌وشی له‌خه‌وشه‌کا‌مان بکه‌ین یان هه‌ول ده‌ین به‌چا‌که‌که‌ی خۆمان به‌نا‌زین. هه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌ک خه‌وشی خۆی هه‌یه هه‌یج تاکه‌که‌سیک یان نه‌ته‌وه‌یه‌ک نییه که‌یشتبه‌یه پله‌ی ته‌وا‌ویی له‌هه‌م‌وه‌و شه‌ت‌کدا.

له‌م قوناغه ناسکه‌ی می‌ژوو‌ماندا واباشه زه‌ین بده‌ینه خه‌وشه‌کا‌مان و نه‌خۆشییه‌کا‌مان بۆ نه‌وه‌ی به‌توانین چا‌کیان بکه‌ینه‌وه له‌په‌ی نه‌وه‌ی خۆمان به‌ها‌سکردنی لایه‌نه چا‌که‌کا‌مان خه‌ریک بکه‌ین له‌به‌ر نه‌وه‌ی هه‌یج سو‌ودی لێ نا‌بینین جگه له‌خۆبه‌گه‌وره گرته‌تیک‌ی خراب نه‌بیت.

دوا‌ی لیکۆزلینه‌وه‌یه‌کی زۆر تێبینی نه‌وه‌م کرد که‌وا که‌سایه‌تی تاک‌ی عێراقی جۆره دو‌وفاقیه‌یه‌کی تیا‌دايه، من هه‌رچه‌نده وه‌ک له‌پیشه‌رودا وتم، له‌ناکامی نه‌م

لیکۆلینهوهیه دلتیا نیم، بهلام من زۆر هاویه لگم لهبردهستدایه پستگیریم دهکات لهوهی کهبۆی دهچم. دهشتی ههندیکتان لهم قسهیه سهرسام بن لهبرئهوهی ئهم دووفاقیه که دهیدهمه پالیان له بهرچاریان نییه. له راستیدا زۆر له ئیمه ئهم دووفاقیه کهسیه کهم تازۆر لهبردهستدایه، بهلام ئیمه تیایدا ژیاين، و لهسهری راهاتبوون تاوای لیها تووه بوته شتیکی ناسایی لاما و وهک شتیکی سروشتی لیها تووه هیچ خهوشی تیدانییه.

من نکوولی لهوهناکه کهوا دووفاقی کهسایه تی دیاردهیه کی گشتی یه و بهسوکی لههه موو مرۆڤیکدا ههیه، لههه شوتنیک مرۆڤی لیبت، بهلام لیتردا دووباتی دهکه موه کهوا دووفاقی له ئیمه دا چرو خهست بوته وه و رووچوته قوولایی دهروو غمانه وه.

مرۆی عیراکی، زیاتر له کهسانی دیکه ناشقی غموونه بالا کهانه و له ناخواتن و نووسینه کانیدا زیاتر بانگه شهی بو ده دات، بهلام لههه مان کاتیشدا لههه موو خه لک زیاتر له ژانی روژانهیدا لهم غمو نانه لاده دات.

روژنکیان نووسه ریک له ولاتیکی عه ره بی سهردانی کردین. له مانگی ره مه زاندا. سه ری سو رما له وتوندگریه ی روا له ته کانی به روژو و بوون له لایه ک و زۆری ژماردی نه وانه ی به روژو نین له لایه کی دیکه. دهشتی زنده پۆی نه بیت گهر بلین موسلمان عیراکی لههه موو خه لک زیاتر له وکه سه تو ره ده بیت که به روژو نابیت و لههه مان کات له هه مووان زیاتر روژوو ده شکیت! ...

ههروه ها ده توانین بلین تاکی عیراکی لههه موو کهس زیاتر نیشتمانی خۆی خوش دهوی و ناماده یه بو خزمه تی سه ریازی (نالا). که چی له راستیدا ناماده یه خۆی بدزیته وه له خزمه تی (نالا) واته له خزمه تی سه ریازی گهر وهختی هات. (٣١)

لههه موو خه لک که متهر ده ست به نایین ده گرت که چی لههه مووان زیاتر رووده چیت له کیشه و ململاتی نیتوان ناییزانه کان (مه زه به کان) ده بی نین له لایه ک خوانه ناسه که چی له لایه کی دیکه بهرگری له تایفه گهری دهکات. عیراکی ده بی نیت به گهر، له وکاته ی ره خه له کهسانی دیکه ده گرت

سه‌بهرت به‌بنه‌ما بالاكان و پاراستنی دادپه‌روه‌ری و لی‌بورده‌یی و دلسۆزی و دلۆفانی، به‌لام له‌هه‌موو‌كه‌س پر‌كێشی زی‌اتر ده‌كات و ده‌ست‌پێش‌خه‌ره له‌ده‌ست‌درێژی كرده‌سه‌ر كه‌سانی دیکه، به‌لێدان و په‌ستان، كه‌بارودۆخی له‌بهری بۆ هه‌لكه‌وت. به‌م شتویه‌ نه‌و دوورپو و نییه‌ یان خۆ‌پادێر (مرائی) وه‌ك هه‌ندێك پتییان خۆشه‌ نه‌و ناوه‌ی لێ بنێن. به‌لكو له‌راستیدا خاوه‌ن دوو‌كه‌سایه‌تییه‌ له‌وكاته‌ی كه‌ به‌یه‌ك‌تێك له‌ كه‌سایه‌تییه‌كانی كارده‌كات، نه‌وه‌ی له‌بیرنا‌مینتت كه‌به‌ كه‌سایه‌تییه‌كه‌ی دیکه‌ی چی كردووه‌.

نه‌و، كه‌ه‌وا بانگه‌واز بۆ نمۆنه‌ بالاكان ده‌دات یان بنه‌ما بالاكان، له‌وه‌ی ده‌یلتیت راست‌گۆ و دلسۆزه. م‌كه‌وپه‌ له‌سه‌ریانگه‌وازه‌كه‌ی. به‌لام گه‌ر دواتر پێچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ جوولایه‌وه‌، نه‌وا له‌بهر دهر‌كه‌وتنی ده‌روونیت‌کی دیکه‌یه‌ تیا‌یدا نازانیت ده‌روونی یه‌كه‌م چی وتوو‌وه‌ و چی‌كردووه‌. ده‌شتی، به‌نمۆنه‌ بانگه‌واز بۆ نه‌كه‌رنی كالا‌ی زایۆنی بدات، له‌دانیش‌تتی پیاوما‌قولان و كۆ‌ری وتووێژ، به‌لام كه‌چووه‌ بازا‌ر، وستی كالا‌یه‌ك ب‌كه‌رت، ده‌بینن نه‌وه‌ی وتی، له‌بیری كردووه‌، به‌په‌له‌ هه‌ر كالا‌یه‌كی بیت ده‌یكه‌رت، گه‌ر نیشانه‌ی باشی و هه‌رزانی له‌سه‌ربوو، بێ گوت‌دانه‌ پر‌سیار‌كردن له‌وه‌ی كه‌نایا كالا‌یه‌كی زایۆنییه‌ یان زایۆنی نییه‌، جا‌رت‌كیان وا‌رت‌كه‌وت نا‌هه‌نگیت‌کی گه‌وره‌ له‌به‌غدا گه‌ردا بۆ بانگه‌وا‌زكردن بۆ نه‌كه‌رنی كه‌لوپه‌لی بیانی، دوا‌نبێژه‌كان چه‌ندان وتاریان خۆت‌نده‌وه‌ و ده‌ززانگایه‌وه‌و شاعیران چه‌ندان چامه‌ی ناوه‌دانیان خۆت‌نده‌وه‌، تێبێنی نه‌وه‌كرا كه‌ه‌وا زۆریه‌ی دوا‌نبێژه‌كان و شاعیره‌كان جل و به‌رگیان له‌كووتاری بیانی دروست كرابوو، خوا په‌نامان بدات!

به‌م شتویه‌ ده‌توانیت چه‌ندان نمۆنه‌ بێ‌نیت‌ه‌وه‌ بۆ پشت‌گیری نه‌وه‌ی وتان سه‌بهرت به‌ دوو‌فاقی كه‌سایه‌تی تا‌کی عێراقی. بۆ توێژنه‌وه‌ له‌هۆیه‌كانی نه‌م دوو‌فاقیه‌ و‌اچا‌كه‌ ناگامان له‌و باب‌ه‌ته‌ هه‌بێت له‌سێ لایه‌ن:

۱- لایه‌نی ژبا‌ری (الحضاری)!

۲- لایه‌نی كۆمه‌لایه‌تی.

۳- لایه‌نی ده‌روونی.

بابه لایه نی ژیاړی دهمست پټبکه یښ:

یه کټیک له سه بیرترین رتکه وت له وده دایه به راستی عتیراق، رهنګه زیاتر له هر ولایتیکی دیکه که وتبیته سر که ناری د هوارنشینې (به د هویاتی) و شارستانیه تی (مدنیه) به یه که وه. لانه ی شارستانیه تیک بوو نه مړو به کونترین شارستانیه تی مړو ژایه تی د مړمیردریت، له که له پوری نایینیدا هاتوه که واده م له خوارووی عتیراق نیشته جی بووه (۳۲).

نهمه له لایه ک له لایه کی دیکه وه ده بینن که واده که وتته که ناری بیابانی په له د هوارنشین و هه رتسه کانی د هوروبه ری ماوه به ماوه ته یار ده کات به پتلی یه ک له دوا یه کی د هوارنشینان.

له راستیدا له زور ناوچه ی سرگوژی زهوی بیابانی تیدایه. به لام نهم بیابانه ی روخ عتیراق سیفه تیکی تایبه تی هه یه، به درتژیای سه ده کان سیفه تی وشکانی روو له زیده بوونه.

نهم بیابانه له چا که کونه کاندای پر ناو وو به روو بوومی به پیت بوو، له بهر نه وه دانیشته وانه کانی زوربوون، به لام هوکاره جیو لوجیه کان دوا ی کشانه وه ی چهرخی به سه له کی چوارم بووه هو ی که م بوونی به ره به ری باران له بیابانه دا (۳۳) که وای کرد دانیشته وانی بو ولاتانی د هوروبه ری کوچ بکه ن. عتیراق له پتله د هوارنشینانه زورترین به شی بهر که وت، له بهر نه وه ی زهویه که ی به پیسته و شاریکی کشتوکالی سررنج راکشی هه بوو هیچ به ره به سی نه بوو وه ک چیا یان ده ریایان شتی دیکه که ری له د هوارنشینان بگریت له خزانه ناوچه که (۳۴).

ده شی عتیراق لانه ی یه که م پټکه اتنی یه که م ده ولت بوو بیت له میژو ودا، په دابرونی ده ولت به گشتی، وه ک نوینهایم ده ولت، هه له مته تی د هوارنشینان بو سه دانیشته وانی دیته اته کان و زال بوون به سه ریاند له بهر نه وه ده توانین بلتین عتیراق له هه رتسه به راییه کانی جیهان بوو که دوو جینی تیدا دهرده که وتن:

چینی فرماندار چینی به رف فرمان، یان به ده سه واره یه کی دیکه:

سهر که وترو و ژتر که وتوو. نهم راستیه ژیاړیه ده مانګه یه نیته ناکامیتکی زور گرنگ! له عتیراقدا ده بینن، هر له سه ره تای سه ره لدانی شارستانیه ته وه،

دووچین یان دوو ژبیری له مملاتیندان: ژبیری دوارنشینه جه نگاوه ده کان له لایه ک و ژبیری کشتوکالی مل که چ له لایه کی دیکه دا. له عیراقد ا که واته له سر نهم بنچینه یه دا، دوو سیسته می به هاکان دروست بووه: سیسته میتک باوه ری به هیزو نازایه تی هیه به هاکانی سهر فرازی و نازایه تی و فیزداری و شکوداری... هتد تیتدا باوه له سیفه ته کانی جه نگاوه ری داگیر که رکه له ته ک نه ویشدا سیسته میتکی دیکه هیه به باوه ری به ماندوو بوون و خوراکری و باجدان و ملکه چی و بوخوگر یان هیه. نهم مملاتینیه ژبیری به، یان نه وی که له زانستی نیشرو پؤلوجیا پتی ده وتریت: پتکدادانی کلتور ده کان (- Clash of Cul tares)، کاری کردو ته سر که سایه تی تاکی عیراقی کار تیکردن تیکی قوول و کاریگر. تاکی عیراقی ناچار بووه هه ردوو جوژه به های کومه لایه تی وه رگریت. یان لاسایی هه ردوو چینه خه لک بکاته وه: چینی دوارنشین سهر که وتوو و چینی جوتیاری ژیر که وتوو، جارتیکی باوه به مملاتی و خو هه لکیشان هیه یان هه ول ددات توانا هتزی خو ی به رامبه ر که سانی دیکه دا دیار بکات ر، جارتیکی دیکه ناله نالیه تی له به دبختی خو ی و سکا لایه تی له زور داری خه لک به سه ری وه.

هه ندی جار ده بیینی سمیلی خو ی باده داو سینگ ی دهر ده په رتینی ده لی: «من روسته م. به پیغه مبه ر، جهوت ده وله تان دهر وخینم» هه ندی جاری دیکه ش ده بیینی خه مبه ره ده لی: «هه ول و کوشش چ سودیکی هیه نه گهر به خت خه وتبیت من هه ره له یم ناخ یادی روژانی رابردوو ده که موه... زوردارن به زه یستان تیتدانیه. نای نه وانه ی زولستان لیکردم پیاره تی کوانی، دلتان سووتاندم...»

گو ی له گوزانیه کاغان بگرن ده بیین په ری تی له سکا لاو هه ست به نیش و نازار کردن... نه وی له م باره یه وه ده وتریت نه وه یه خوتند کار تیکی عیراقی له وانه ی له نه مبه ریکا ده خوتن جارتیکیان چوه سه ردانی برادر تیکی عیراقی له وی، له ماله وه نه بووه، له گه ل خاوهن ماله که دانیش و له به ره ی نهم برادره ی قسه یان ده کرد، نافره ته که له وه سفی لاهه عیراقیه که ی خانوه که ی ده بیوت

کوپیکی چاکه بهلام هر نموندهی چوه گرمای دهمت بهگریان دهکات. نم خوتندکاره دهلی لم قسهیه سرم سورما دانیشتم چاوه نواری برادره کم دهکرد که هاتهوه لیم پرسی له بهرچی له گهر ماودا دهگریت ووتی: نه خیر... له گهر ماودا نه گریاوم، بهلام لاو کم دهوت (ابوذه) و بهس. له راستیدا گوزانیه کاغان هموو گریان و رزویه، عیراقی له ناخاوتنه کانیدا جنتوده دات و له گوزانیه کانیدا دهگریت.

که گوزانی دهلیت دهگریت، بهلام که بارودوخنکی یاریده دهری بز هه لکه وت دهستدریژی دهکات و هیش دهبات یان به تووره ییه وه جنتوده دات. به هه له دا ناچین گهر بلتین عیراقی گهر رووبه پرووی که سیک بیتته وه له خزی به هیزتر بیت ملکه چه (مازوکیه) که چی گهر رووبه پرووی بن هیزتک بیتته وه تووره و (سادی) یه.

دووباره دهلیتته وه نم دیاردهیه له دهروونی هموو مروژیکدا ههیه، بهلام له دهروونی مروژی عیراقیدا به هیزترو ناشکراتره له بهرنه وهی به هاگانی دهو رانشینی و کشتوکالی جوت بوونه له عیراقدا هر له کۆترین رزگاره وه و هیشتاو هه تا نه مروژ له دهروونماندا له ململاتیان (۳۵).

نم دووفاقیه جیاواز بوون له پرووی کۆمه لایه تیه وه له سردهمی عه باسیدا جیگیربوو. لهوکاتهی به غدا بووبه پایته ختی نیمپراتۆریه تی نیسلامی. لهوکاتیدا له عیراقدا زۆریه زانسته نیسلامیه کان پهیدا بوون و لۆجیکی یۆنانی وه رگیدرا گهرناورپک لهو بیرمه ندانهی که هاوبه شیان له مزووته وه زانسته مه زنه دا کردوه بدهینه وه دهینین زۆریه یان له چینی ژیر دهستن، زۆریه یان شارستان بوون و کهسیان له رۆلهکانی دهو رانشینان نه بوون، ژمارده کی که میان نه بیت، نه وهش واتای وایه لهوکاتیه وه بیرکردنه وه مان شیواژنکی نمونه گهری دنیا نه ویستی مل که چی به خزه گرتوه.

بهلام کاره کاغان له ژیر به ها دهو رانشینه کان مایه وه له بهر نه وهی به راستی به های باربوون لای چینه بالاکان بهم شیویه له دوو جیهانی لیک جیاواز دهژباين، جیهانی بیرى نمونه یی له لایه ک و جیهانی کرداری و واقعی

له لایه کی دیکه هه ریه که له نتیجه له سه ره بنچینه ی لۆجیکی نه رستۆتال و
نموونه گه ری نایینی که نگه شه ی ده کات، که چی له راستیدا رۆلای نه م دینایه به
تو و په پر ئیتره بیه یه.

جیتی سه ره سو پرمانه له نێو رۆشن بیراغان و پیاوانی نایینیدا که سانی که بینین
که به ناشکرای خاوه ن که سایه تی دوو فاقی بیت: جارتیکیان له باره ی نموونه
بالا کان له گه لت ده دۆیت و ره خه له وه ده گه ریت که دژی نه و بۆ چوونه بیت،
جارتیکی دیکه ده سترۆژی ده کات یان هه ره شه ی ده سترۆژی کردن ده کات
له بهر هه ره هۆیه کی بیت که بیرو رۆژنیت و تو و په ی بکات. هه ره چۆنیک بیت هه
و په وچ بیت یان گرنگ، نه و نموونه به رزانه ی که له پیش کات ژمیرتیک بانگه وازی
بۆ ده دات وه لاده نیت.

له و رێکه وه ته سه یرانه، کۆمه لگه ی عێراقی له سه ره تای ئیسلامدا نشینگه ی
ژماره یه کی زۆر له گه وه پیاوانی بیر کردنه وه ی نایینی و به ناوایانگه کانی
لۆجیک و فه لسه فه بوو، زۆر له یاو ده رانی پتفه مبه ر لێ ده را ژباو. (٣٦)

هه ره له عێراقدا تیمی مو عته زله کان (گۆشه گیر ده کان) ده رکه و تن و هه ره لێ ده را
زۆر له خوتبه کانی سۆفیگه ری و پیشه وایانی ئیسلام ده رکه و تن. نه م ناو دا ده
خیرخوا زانه بی ری کۆمه لگه ی عێراقیان به جۆرتیک مۆرک رێژ کرد که نموونه گه ری
به سه ردا زال بیت و وایان کرد داب و نه ریت با و له عێراقدا نا مانجی رێژگرتن
بیت له نه رک و کۆشش و به مه زنگرتنی نا کاری چاک بیت.

له بهر نه م هۆیه تا کی عێراقی راها تو وه له دووان و نوو سینه کانی دا له سوو ری
نه رکه کانی ناییندا بیت یان لۆجیک پتو سستی ده کات له بی ری به رزو به لگه ی
یه کلا که ره وه، به لام له گه ل نه وه شدا نه یتوانی هه چ له رتیا زی ژبا نی رۆژانه ی
خۆی بگۆریت. له بهر نه م هۆیه دوو که سایه تی له به ردا یه یان دوو خۆدی جیا واز:
خودنیک بی ری پت ده کاته وه و خودنیک کاری پت ده کات. دوو رای نیوان نه م
دوو خۆده ش یه کجار زۆره! به رتیزان، عێراقیه کان له سه ره تای ئیسلامدا به وه
به ناو بانگ به و ن خه لکتیکی دوو روو په رته وازه خوا زن هه ندی بیرمه ندانی کۆن
وه ک جاحز (جاحظ) به نموونه (٣٧) هه ولی دا وه نه م دیار ده کۆمه لایه تیه

له عێراقدا راقه بکات واته: له بهرچی هه ندی سهر کرده هانده دن بۆ شوێش و دواتر وای لیدیته له کاتی تهنگانه دا وازیان لی دیتن؟

بیرمه نده کۆنه کان هه ولیان داوه نهم دیاره به راقه بهکن، به لام سه رنه که وتوون، نیتسه شه نه مرۆ که هه ول ده دهن له بهر رۆشنایی کۆمه لزانێ نویدا راقه ی به کهن، ده بینن ناشکرایه و پتیوستی به راقه یه کی سه ختییه .

تاکی عێراقی له ژبانی رۆژانهیدا له خه لکانی دیکه جیاواز نییه له گه ل لوزه وی ژبان ده روات به دوای ناوبانگ هه روه ها به دوای جیتیگری و دابینکردنی پتداوێسته کانی داده گهرت. له ودا هه چ جیاوازی له گه ل کهسانی دیکه دا نییه . جیاوازی ته نیا له بیرکردنه وه نمونه گهریه که پدایه، بیر له چه ندان به نه ما ده کاته وه توانای جی به جیتی کردنیانی نییه، هه روه ها بانگه واز بۆ ناما جیتی ک دده ات که ناتوانیت بیگاتی، له بهر نه وه به سه ر کرده کان ده لیت راپه رن من له گه لتاندام، دواتر که راده پهرن مه ترسی له راپه رینه که یان ده کات و خوی له مه له وه ده شاریته وه و گله یی له رۆلی که ر دوون ده کات، له م باره یه وه وتراوه به گه ر و جۆشی عێراقیه کان وه ک ناگری پووشی وایه هه ر که گه ری گرت نه وه نده نابات ده کوژتیه وه، له گه ل نمونه به رزه کان گه ر ده گرت و له رو و داوه کانی ژبان و رۆژگار خامۆش ده بینته وه، ده شی به هه له دا نه چوو بین که و نهم رنچه که «پووشانییه» له هه موو کۆمه لگه یه کی ناییندا بلاوه که وای به نه ما کانی نایین تیدا زاله و ریتوتنییه کانی تیدا بلاوده کاته وه.

شایانی وته تیتینی نه وه گراوه که وای هه رشاریک پیاوانی نایینی تیدا زۆرین نه وه یه که جار دوو فاقی که سایه تی تیدا بلاوده بینته وه. چونکه مرۆف له م کۆمه لگه یه دا ناچاره له ژبانیدا له لایه ک به پیتی په پره وی نایین به جو لیتیه وه و له لایه کی دیکه به پیتی پتداوێسته کانی دنیا به جو لیتیه وه.

پیاوی نایین ناسایی پشه ی بلاو کردنه وه ی نایینه، به وشه بلاوی ده کاته وه، (ده ستمزد) پاره ی له باتی وه رده گرت، به لام نهم کرتیه زۆریه ی جاران که سه انیک ده یه دن دوورن له ریتوتنییه کانی نایین. له کاره کانیاندا، که واته

پیاوی نایین ناچاره به کردهوه له گه لیان به واه به قسه دژیان بیت و زورجاران ده که ویتته تنگژوه به هۆی نهم نه سازیمو « لاحوله ولاقوه نیلا بیلا ».

گه له کۆمه لگهی عێراقی بکۆلینه وهک له سهردهمی عوسمانیدا بوو، نه سهردهمی خه لکی عێراق چهند سه ده بهک له ژیر تیری نه واندا ده یان نالاند، نه و چهندان وینه ی پتکدادانی ژیری ده بیننه وه کیشه و ململانی به هاکان شتیکی سه یرو سه مه ره ده دۆزینه وه. حکومه تی نا وهندی نه وکاتی زور به هیز بو به تایبه تی، نه یده زانی زور لیکرا ویک به یار تیزیت یان زوردارتک رده تاته وه، خه ریکی باج کۆکردنه وه زور تر کردنی بو له سه ر نه رک و ماندوو بوونی هه ژارو به هیزان. نهم حاله تانه بوون هۆی بلا بوونه وه ی شتوازه ختله که به کان به پاراستنی خه لک و دابین کردنی ناسایش له م باره یه وه له سه رده مه دوکه و توه ده گێر نه وه که زور له شاره عێراقیه کان هه ولتی دا وه له سه ر بنچینه به کی ختله کی خۆی کۆیکاته وه سه ره ک ختیل به خۆیان هه لبێژین و داوی تۆله نهم جۆره داب و نه رته ختله کیانه بکه نه وه.

نهم بارودۆخه بووه هۆی نه وه ی به ها ده وار نشینه کان یه کجار زور بلا بوینه وه له کۆمه لگهی عێراقیدا، تاکی عێراقی هیز زور به مه زن ده گرت و خۆی به ده لده کیشاو شار چییه تی ده کرد یان گه ره کچییه تی وهک چۆن ده وار نشینه کان ده مار گیران به هۆزو به یابان هه بوو. ده گێر نه وه زور له سه ره که کانی شار هه ولتیا نه ده دا به شه و به سه ر مالاندا بدن و دزی به کن یان پیاوان بکۆژن به نه وه ی پتیا ن بلین (پیاوی شه وانن) گوا به به وهش شوین و پله و پایمی له بار له کۆمه لگه دا به ده ست دین. من که سیک ده نام سه ره که کیک بو له سه ره که کانی سه رده می کۆن زور ده وه له مه ندبوو. له گه ل نه وه شدا به شه و خۆی ده گۆری به نه وه ی به سه ر مالاندا بدات و پاله وانیه تی شه وانه بنویتی، به وهش خه لک رتیا نه ده گرت و لیتی ده ترسان. بلا بوونه وه ی نهم به ها به ده ویا نه له کۆمه لگهی عێراقی توخمیکی نوتی خسته دوو فاقی که سایه تی. نهم پاله وانه ی به شه و به سه ر مالاندا ده دات. له ره ژدا ناچار بو مل که چی نموونه به ره زه کانی نایینی بیت. ده ی بیی به ره ژ به رگی چاکه خوازی و ریزداری

پۆشپووه دهچیتته مزگهوت. نوێژدهکات لهخوادهپارێتهوه بیهاته بهههشت، کارهکانی شهوی لهبیرچۆتهوهو تاوانهکانی لهبیرنهماون، وهک نهوهی کاری شهوی پهپوهندی بهکاری رۆژهوه دهبیت.

خوشکان برایان:

دوای نهم شیکردنهوه ژباڕیهی کهیهک بهدوای یهک بهدوای داچووین لهمیتروودا ههرله سهردهمی سۆمه‌ریه‌کهانهوهو دواتریش عه‌باسیه‌کان و عوسمانیه‌کان روولمشیکاری کۆمه‌لزانی دهکه‌ین، نالێردها ده‌بینین هۆکاریکی دیکه ده‌بیتته‌هزی دووفاقی له‌که‌سایه‌تی تاکی عێراقی.

وقمان گرنه‌ترین هۆکار له‌پیکه‌تانی که‌سایه‌تی مرۆف به‌گشتی نه‌وه‌یه که کۆمه‌ل‌زنان ناوی ده‌نێن کۆمه‌له‌ی به‌رای، که‌له راستیدا نه‌و بۆته‌یه یه که‌وا که‌سایه‌تی تاکی تیدا ددۆته‌وهو ده‌خه‌رتته قالیی کوتایی. بانیه‌ستا بیتت نهم کۆمه‌له‌ی به‌راییه وه‌ک له‌عێراقدا ده‌بینین لێی بنۆزین و له‌کاریگه‌ری له‌سه‌ر پیکه‌تانی که‌سایه‌تی عێراقیدا بکۆلینه‌وه. من دوای لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی دوورو درێژی کۆمه‌له‌ی به‌رای (الجماعة الاولى) له‌عێراقدا. دیارده‌ی سه‌یرم تێبینی کرد که‌م واده‌بیت له‌ولاتانی دیکه‌دا هه‌بیت. دیارده‌یه‌کی ناسایی زه‌ینمان لێی نیه له‌به‌رنه‌وه‌ی لێی راهاتووین و به‌سروشتمان داناوه، به‌لام بیانی نهم، شونکاره‌کانی به‌ناسانی ده‌بینیت.

نوێژه‌ر له‌خه‌یزانی عێراقیدا دیارده‌یه‌ک ده‌بینیت ده‌شتی ناوی بنێین (پاژپاژبوون) هه‌به‌ستم له (پاژپاژبوون) نه‌و دابه‌شبوونه‌یه که‌له‌شتیوازی ژبانی نێوان پیاو ناهه‌وت و منداڵدا تێچینی ده‌کرت، گه‌ر به‌زان خه‌یزان له‌کاگه‌لدا له‌سێ توخم پێک دێت: پیاوو ناهه‌وت و منداڵ، ده‌بینین هه‌ریه‌ک له‌م سێ توخمانه‌ لایه‌نێکی گه‌رتوه‌ یان بواریکی له‌ژبان گه‌رتوه‌ جیا‌یه له‌لایه‌نه‌کانی دیکه.

بواری ناهه‌وت ماله‌و پتیه‌سته لێی ده‌رنه‌چیت و پیاو له‌کاتی بێ ئه‌شیدا چایخانه‌یه، و منداڵ ده‌چیتته‌ کۆلان و له‌گه‌ل هاوته‌مه‌نه‌کانیدا، به‌م لاو به‌ولا به‌رده‌للا ده‌بیت.

لەم جیهانەدا کەم وادەبینین کۆمەلگەیەک بەم شێوەیە خێزان تیایدا نەوێندە
بەقوولی پاڤیاژ بیت عێراق بەچایخانەکانی بەناویانگە. هەرچەندە لەبجھووک
ترین لادێ تاگەورەترین شاری عێراق چایخانە ھەیەو یەکجار زۆرن. ئەم
دیاردەییەش دەشتی ھۆبەکە یەکەم سەرپۆشی ئافرەتان بیت (حجاب)، دووھم
پیاو خۆی لەو گەورەتر دەگرن کە لەمالەوھە بچیتتەوھە لەگەڵدا.

چەندان بەھامان لاپەیدا بوو. وانیشان دەدات کە ئافرەت رەگەزی لەپلەییەکی
خوار پیاو دایەو کەم ئەقل ترە ئەو شیان وادەکات پیاو بەرامبەر ئافرەت ھەست
بەخۆبەزلزانی و فیزیکات. گەر خەلک زانیان پیاویەک زۆر لەمالدا دەمینتتەوھە
لەگەڵ ژن و مندالەکانی بەنێرەسروک ناوی دەبەن. زۆر نمونەمان ھەیە
سەبارەت بەللاو بوونەوی ئەم بەھا کۆمەلایەتیانە لەنیوانماندا. دەشتی ئەم
بەھایانە لەدەوارنشینەوھە پێمان گەشتبیت، کۆمەلگەی دەوارنشین، وەک
وتمان کۆمەلگەیەکی ھێرش و شەپە، تەنیا پیاویش نەرکی شەپە تیکۆشانی
لەسەر، بەلام ئافرەت نەرکی نزمترە لەنەرکی پیاو لەبەرنەوھە چاوی بەکەم
زانی و بچووکزانییەوھە دەنوارن. دەوارنشینەکان بەوکەسێ کە زۆر لەگەڵ
ئافرەتاندا دادەنیشیت، دەلێن «ژانی» ئەو نازناوھەش پیاوی دەوارنشین
ناتوانیت چاوپۆشی لێبکات کەواتە ناچارە زۆری کاتەکانی لەدیوانی شێخدا
بەسەررەیت بۆ ئەوھە لەگەڵ دانیشتوان لەبارە پالەوانیەتی و چیرۆکەکانی
ھێرش و نازیەتی بگێرنەوھە. ئەم خۆنەریتەمان لەدەوارنشینەکانەوھە
وەرگرتووھە، دیوھەخانەی بیابان بۆتە چایخانە لەشار، وای لێھا تووھە پیاو ھەر
لەخواردن بووھە لەمالەوھە یەکسەر عەباگە یەسەررانی دادا و دەچیتە چایخانە،
کەواتە تەنیا لەکاتی نان خواردن و خەوتن مالەوھە دەبینیت کە ماوھەکی
زۆرکەم و بێ سووھە. بەلام ئافرەت واراھا تووھە لەمالەوھە بچیتتەوھە لەو باوھە
دایە ئەوھە باشەو بەنیشانە داوێن پاکێ و سەررەززی دەزانیت، ھەر
لەمەندالییەوھە، لەبەن گیتی خۆتندراوھە کە پتووستە خۆی داپۆشیت و نەچیتە
دەرەوھە بۆکاری زۆر پتووست نەبیت. شاریکی عێراقی ھەیە خەلکە کە شانازی
پتوودەکەن کەوا ژنەکانیان مەگەر بەدەگەمەن دانا لەسەر شەقامەکاندا

نابیندرتن، گهر یه کیتکیان ناچار بوو بهیخته دهره وه ههول ددهات لهرتگا پر
ناپوره کان دوور کهوخته مه بۆ نه وهی بهژن و بالا داپوشراوه کهش نه بین.

له بهر نه مه هۆیه ده بینن مالی عیراقی یه که یه کی سه ره خۆیه ههروه ها به هاو
رتسای سه ره خۆی ههیه که له رتساگانی جیهانی پیاوان به ته واری جیا یه.
نه وهشیان به گومان یاری دهی فراژی بوونی دوو فاقی ددهات له که سایه تی پیاو
و نافرته. له بهر نه وهی هه ره کیتکیان ده که وخته بهر به هاگانی ره گهزه که ی دی که
به شتیه یه کی نا ناگا یان ناگایانه سه ره رای به ها تایه تیهه کانی ره گهزی خۆی بهم
شتیه یه له که سایه تیدا دوو سیسته می لیتکدزی به هاگان پیتکدیت. زۆر له و
نه ساز یانه ی له پیاوان و نافرته تاغانی ده بینن دهشتی بیگتیه نه وه بۆ نه م لیک
جوداییه زۆری نتوان ههردوو جیهانی نافرته و جیهانی پیاو سه ره رای نه وهش
ده بینن نه م لیک جوداییه زۆر جارن ده بیته هۆی لادانی سیکسی.

له رووی زانستییه وه سه میتندراوه که وا لادانی سیکسی به زۆری
دهرده ستکراوه، و درگیراوه، هۆیه که ی له یه ک جیا کردنه وهی نافرته له پیاو وه ک
له حاله تی سه ربازاندا ههیه که ماوه یه کی زۆر له بهر هه کانی جهنگدا ده بن دوور له
نافره تان، ههروه ها له لای ده ربوا نان و گیراوان و نهوانی زۆر که م په یه ونه دیان
به نافرته وه ههیه. (۳۸)

ده بینن له عیتر اقد لادانی سیکسی زۆر بلاوه نه ویش به هۆی نه م لیک
جیا کردنه وه تونده ی نتوان پیاو و نافرته، له بهر نه مه هۆیه ده بینن زۆریه ی
گۆرانییه کاغان به وشه ی (نترینه یی) له گه ل خۆشه و یسته که ی ده ناخفیت.
نه وشته ی له ولاتانی دی که به ده گمه ن نه گهر هه بیت. زۆرینه ی هۆنراوه کانی
خۆشه و یستیمان (نه واسیانه یه) واته به نترینه دا هه لده لئین واته له باز نه ی هه مان
خۆشه و یستی که نه بو نه واسی داماو ده خولیته وه. له بهر ده به ختی خۆمان عیراق
لانکه ی یه که م بلاو بوونه وهی سه ره پۆش (حجاب) بوو له شارستانییه تی
نیسلا می و ههروه ها جی سه روشی نه بو نه واس بوو.

نه وهشیان له لای نیه ی به رتیز شاراوه نییه که وا لادری سیکسی ده ردی
دوو فاقی که سایه تی تیدا زۆر تره وه که سیکه نه وهی شار دویه تیه وه جیا یه له وهی

دهری دهبریت و بهدیاری دهخات، که واته ناچاره له بهر مردم خه لک وادهرده که ویت جیاله وهی له دهه ورو نهیدایه، له بهر نه وه دوو که سایه تی ههیه، که سایه تیه که بهرام بهر خه لک خزی پی ده نویتیت و که سایه تیه کی دیکه به دوای چتری لاری خیدا ده بات.

دوای توژینه وه مان له بارود و خوی پیاو و نافرته ده گه پینه وه توخمی سیه م که منداله، ده بین له کولانی یاری ده کات و که سایه تی له کولانی فراژی ده بیت. زانایانی که مه لزان له نه مه ریکا تیبینی نه وه یان کردووه که واته به ناوبانگه کانی تاوان له شیکاغو و شاره گه وره کانی دیکه هۆیه که یایه خ نه دانه به مندالان له هه ندی گه ره کی هه ژاران له ویت.

زانراوه زۆریه له نه داسانی نه م چه تانه له گه ره کی هه ژاران گه وره بوونه نه و گه ره کانه ی خانووه کانیان ته نگ و پر ئاپۆره ی دانیشه وانه. مندالان ناچارن به چه کولان بو نه وه یاری تیه دابکه م و گروپی گه ره که دروست بکه م که له راستیدا هه ویتی چه ته گه وره کانه بو پاشه رۆژ.

سهیر له وه دایه مندالان له عیراقدایه یاری ده چه کولانی ج خانووه کانیان ته نگ بیت یان فره وان، خانووه کاغان وادروست کراوه بو ژانی سه ریوشی ده شیت، ته نگه به ره له هه مو لایه کی داخراوه، بی دارو گوله، مه گه به ده گه م که واته مندال ناچاره به چیه ته ده ره وه به دوای یاری و خوشیدا به گه ریت ده شتی دایکشی له وه دا هانی بدات. چونکه پیشوازی له میرانانی ده کات به م جوړه مندالی عیراقی بواریکی گه وره له کولاندا ده بینیت، که له گه هاو ته مه نه کانیدا جوړه گرویتیکی له شتیه ی چه ته کان پتک دیتن.

گه رگینیانی چه ته گه ری له نه مه ریکا ته نیا له گه ره که هه ژاره کانی شاره گه وره کاندایه پیداییت نه و له عیراقدایه لشارو لادی به یه که وه له گه ره که هه ژاره کان و ده و له مه نه ده کان به یه کسانی پیداده بیت. شتیکی نه نینیمان نه درکاندوه نه گه ر بلتین نه و به هایانه ی له نیتوان مندالاندا هه یه له کولانه کان زۆر به به های جهنگ ده چیت، نه و به های ته وه ره که یه هیزو به کاره نیانی هیزه به هه مو رتگایه ک. مندالانی کولانه کان، که که سیتیکی گه وره سه ریه رشتیان

ناکات، نمو به‌هایانه‌ی لادهر ویت وهک شانازی به‌هیزکردن و خوتیه‌لدان و هه‌ولی زالبوونی و گه‌ره‌کچییه‌تی کردنی و لافرایی ده‌بین.

ته‌وره‌ی خو هه‌لکیشان له‌کوژانه‌کاندا له‌و جه‌مه‌سه‌ره‌دا کوژده‌بیته‌وه که‌به‌دوو و وشه‌ی (به‌هیزی و بن هیزی) ده‌رده‌بردیت، یان به‌ده‌سته‌ولژه‌یه‌کی ره‌مه‌کی، به‌دوو‌بیته‌ی (شیرو ژنانی) ده‌رده‌بردیت. هه‌ر مندالیک هه‌ول ده‌دات به‌هیزیت و بن هیزی له‌خوی دوورخاته‌وه، نایه‌ویت پیتی بلسین (ژنانی)، خوی بن پاله‌وانه هه‌ول ده‌دات پاله‌وانیه‌که‌ی به‌ده‌ستدرژی کردنه‌سه‌ر که‌سانی دیکه به‌ده‌ریخات، نه‌وانی له‌و به‌هیزترن له‌رووی جه‌سته‌و له‌رووی یارمه‌تی ده‌ر. له‌هه‌مان کات ده‌مارگیری خوجتی له‌ده‌روونیدا فرایی ده‌بیت، گه‌ره‌کچییه‌تی ده‌کات. دوزمنی گه‌ره‌که‌کانی دیکه‌یه.

نم ده‌مارگیری‌یه‌ی گه‌ره‌کچییه‌ له‌ده‌وره‌ییدا ده‌بیته‌ ده‌مارگیری هۆزگه‌ری یان شارگه‌ری یان تایفه‌گه‌ری یانی تایینی یان هه‌رشتیکی له‌م چه‌شانه، به‌م جوړه تاکی عیراقی زور به‌توندی ده‌مارگیر ده‌بیت بو‌نایینه‌که‌ی.

به‌لام هیچ له‌نه‌ره‌که‌کانی نایین نازانیت. نم کوژانه‌گیری‌یه‌ی مندالی عیراقی له‌که‌وره‌ییدا له‌ژیر په‌رده‌یه‌کی ساخته‌ی ریزو پیزانین بز ده‌کرتیت. مندالی عیراقی که‌که‌وره‌بو وهک نه‌مه‌ریکا چه‌ته‌ پیک ناهیتیت له‌به‌رنه‌وه گیانی چه‌ته‌گه‌ری له‌لای بز ده‌بیت. له‌هۆشی ناوه‌وی ده‌یشارتسه‌وه. مندال له‌وکاتییه‌وه خوی پابه‌ندی رواله‌ته‌کانی نه‌دوب و نایین و ناکاری چاک ده‌کات. ئیحه هه‌رله‌ته‌مه‌نی بچوکییه‌وه منداله‌کامان و ارادیتین که‌خویان وهک پیاوان به‌پرزو شکو بنوتن له‌به‌رده‌م گه‌وره‌کاندا. (۳۹)

به‌م جوړه دوو که‌سایه‌تیا تیدا گه‌وره‌ ده‌بیت: که‌سایه‌تیه‌ک بو‌کوژان، و یه‌کیتیکی دیکه‌ش بو‌خزواندن له‌به‌رده‌م خه‌لک.

دایک و باوک له‌عیراقد زورجاران منداله‌کانیان سه‌رکوژه ده‌کن گه‌ر بزوی بکه‌ن که‌ناشی له‌به‌رده‌م گه‌وره‌کان نم هه‌لسوکه‌وته بکه‌ن.

که‌وانه منداله‌که هه‌ول ده‌دات به‌ناکاریتیت گه‌ر له‌گه‌ل باوکی چووو چایخانه، به‌لام ده‌بینیت نمو ده‌مامکه ساخته‌یه فری ده‌دات که‌له‌سه‌ری کردبو له‌گه‌ل

باوکی، نهو منداله که گه وره بوو، لیرادیت نهو شته بلیت که خوی نایکات، و بهه لپه و بهگور ده بیت بز نهو شته ی که باوهری پی نیه. ناموزگاری خه لک دهکات به شتیره یک جیاله وهی که ناموزگاری خوی پندهکات. دشتی بیت ره خه گرتیکی پله یهک، بزوزو به دوا ی دوزینه وهی خهوشی خه لکدا دهگرتیت به پی نهو ی خهوشه کانی خوی بدوزته وه، له هیچ شتی رازی نیه که کهسانی دی دهیکن هرچه نده نهو شته شت نزدیک بیت له تهواوی و ریک و پیکی. خوشکان برایان:

لهم خاله دا له هوکاری کومه لایه تیه وه دهچینه سر هوکاری ددروونی بز دستنیشانکردنی کاریگه ره که ی له پیکهتانی که سایه تی تاکی عیراقیدا. نه دوو هوکاری کومه لایه تی و ددروونی، له راستیدا لیک جودا نابنه وه. له بهر نهو ی هر دیار دیه کی کومه لایه تی لایه نی ددروونی خوی هیه. هر روه ها هر دیار دیه کی ددروونی لایه نی کومه لایه تی خوی هیه. هندی لزانایانی شیکاری ددروونی ددلتین: زور لهو ناله باریسه ی ددروونی هندی کس دهه ریت. له ووه سه ره لده دات کهوا نهوان ناستیکی بهر زو بلندیان بز خوبان کتیاوه... نه گهر [یه کتیکان] گه شته پلهو پایه یهک هشتا خوی و ادبیت کهوا له جتگاهیه کی زور که متره لهو ی شایانیه تی، هرچه ند ددرفه تیکی بز ردخسا واده زانیت کهوا نهو مافی پله ی بهر زتری هیه، نهو جوزده که سه ناتوانیت چیر له به خته وهری و رازی بوون بیتیت.

به لکو نه هامة تی ده به خشیته خه لکی دیکه، و نه بوونی و به ده به ختی له نیرانیاندا بلا وده کاته وه، له رتگی رخنه گرتنی بهر ددوام له رفته تارو هه لکو هوتیان هرچه نده ناکاره کان جوانیش بن. نه م که سه دشتی تووشی دده مار شه که تی (عصابی) بیت. هه میشه له کومه لگه نارازیه، نهو چاکه خوازیه ی که ناره زووی لیه تی به ناشیه وه ددیه رستیت لهو کومه لگه پهیدا نابیت، به لام به زوری پی نهو ی خوی نه م چاکه خوازه بیت، له خه لک دور ده که ویتسه وه، چونکه واده زانیت نهوان زور لهو پایه نزمترین، که له گه لیان تیکه ل بیت، خو ویسته و ههول ددهات ناره زووه تاییه تیه کانی خوی جیه جی

بکات، چونکه ئەو ئارەزووانە بەبالاترین داخوازی و مەزنتەڕین ئارەزوودا دەبێت، و هەر ئەوان بەشایانی ئەوە دەزانیت کەپێتەدی. لەخۆدە بالاوە نمونەییەکەیی خۆی بەزانترین و باشترین و بەرزترین کەس دەزانیت لەم جیهانەدا، کەچی دەستی لەخۆیدا بەراستی نەزانترین و نزمترین و پانتەڕین کەس بێت لەجیهاندا» (٤٠)

تۆزەرەکان ئەم دیاردە دەروونیە لەهەندێ تاکە کەسدا لێک دەدەنەو کەوا درێژەپێدانی جۆزی ئەو هەلسوکهوتەیه کەدایک و باوکیان لەگەڵ ئەوانی کردوونە لەکاتی کەئەوان منداڵ و بچووک بوونە.

«هەندێ لەدایک و باوکان و لەمنداڵەکانیان داوا دەکەن کە لەهەموو شتیکدا تەواوبن، لەکارو رفتارو ناخاوتندا، و هەر هەلەو قسە پەراندنیک بەتوندی لێپرسینەوێ لەگەڵ دا دەکەن. بەوچاوە تەماشای دەکەن کەوا کەسێکی گەورەیهو ناوەزی تەواو و تیگەیشتووه، هێزو توانای پێگەیشتون..» (٤١).

لەو بارەڕەدایم ئەم پەروردد توندوتۆڵە وشکە لەعێراقدا باوە، یەکجار بێوانیشتە شێوازی پەرورددکردنی لەخۆتەندنی فەقێتەتی (لای خۆمان) کەپێشان و نیستاش لەهەموو عێراقدا بلارە، ئەمە بۆ پشەتگیری کردنی ئەم قسەیه. باوک منداڵەکەیی خۆی دیتیتە لای مامۆستایەک (مەلایەک) و دەلیت «ئەو کۆڕەکەمە، فێری کە... گۆشتی بۆ تۆ نیسکی بۆ من» هەلا ئەوجا وانه جیا جیاکان دەسەپیتیتە سەر ئەو منداڵە. پێوستە منداڵەکە سەرلەسەر خۆتەندن و نووسین هەلەگریت، ورتەیی لێو نەیت، تەماشای ئەملاو ئەولا نەکات! ئەوێ ئەم کارەیی پێبکرت ئەوا منداڵێکی ئاقل و بەندەدەبە، ئەوێ نەتوانیت، وای چی بەسەر دیت کەواتە منداڵەکە ناچارە تووڕەیی و سۆزی خۆی خەفەبکات و بچەپیتیت بەدرێژایی ماوێ خۆتەندن دوا ئەوێ دۆردەچیت، دەبینن یاخی و شۆرشکارە، دەستدرێژی دەکاتەسەر ئەم و جینۆ بەوێ دیکە دەدات، و لەوێ دیکەیان شتی دەرفیتیت، ئەم کارەیدا هەناسەیهک دەبینیت بۆ دەریازبوون لەم چەسپاندنە دوورو درێژە.

بەم جۆرە ئەو مندالە دوو کەسایەتی تێدا گەورە دەبێت و پەرورە دەبێت:
 کەسایەتییەک: بەئەدەب و مل کەچ. کەسایەتییەک شۆرشگێڕ و یاخی و
 دەستدرێژیکەر.

تێبینی ئەوە دەکەیت کەوا قوتابخانە نوێکان هێشتا پاشماوی ئەم گیانە
 کۆنەیان تێدا یە: گیانی توندگیری و چەریاندن و پێتەلگوتن بەرتزی و زانست
 و ئەدەب و خوێندن. زۆر جار لە شاگردان (قوتابیانی) دەکەیت لەم
 خوێندنە گیانەدا زۆر رێژ لە مامۆستاکی بگرت و وەک بەندەبێت بەرامبەری،
 لەسەر ئەو بەنەمایەکی کە دەلێت «ئەوێ پێتیکم فێرکات دەمکات بەندە» بەم
 جۆرە مندال لەسەر چەندان خوورەوشت رادێت لەبەر دەم مامۆستاکی
 کە جیاوازە لەوێ کە لە دەرەوێ قوتابخانەو لەنێو کۆلانی فێری دەبێت.

لێرەدا پێویستە ئەوە یێنەو و بێرخۆمان کەوا کەسایەتی هەولەدانێکی مەژووە
 بۆ هاوسەنگ راگرتنی ناردزوو و سڕوشتی بەگورەکانی و رێساکانی کۆمەڵەکی
 کەبووە و وێژدانی ئەو. هاوسەنگ راگرتنی ئەم دوو هێزە دژیە کە زۆر زەحمەتە،
 زۆر جار لە مەژووە راگرتنی ئەم هاوسەنگیە سەرناکەوێت یان رێکەوتنێکی بۆ
 ماوەیەکی دوورو درێژ.

لەبەر ئەم هۆیە زانیانی بواری پەرورەدە نوێ دەلێن و چاکە رێساکانی
 سەپاوە بەسەر مندالان پێویستە ئاسان بکەن و بواری بەرێتی ناردزوو و
 سڕوشتیەکانی نازاد بێت و لەنێو سنوورێکی دیاریکراو فراوانی بن.

توندی لە پەرورەدەو و وشکی لە سزادان زۆر جار لە دەبێتە هۆی پەیدا بوونی
 ریاکاری و دوورویی لە مەندالەدا «مەندالە کە ریاکارو دوورو پێدەگات،
 ئەوێ دەبێت مەبەستی نییەو ئەوێ مەبەستی نییە» (٤٢) دەتوانیت ناردزوو و
 سڕوشتیەکان لە مەژووەدا بەرووباریکی بەخوێ بچوێت گەر رێگای لێ بگێریت
 و لەمەبەری بخێتەرێ. بەسەر دەورو بەریدا بلاو بێتەو و بەروبووم و ژیان بنێر
 دەکات. (٤٣)

بەلام ئەوەش مانای ئەوە نیە مندال بەرەللا بکەیت نازاد بێت بە پێی ناردزوو

سروش‌تیه‌کان چی ده‌کات بی‌کات، به‌ته‌واوی نازاد بیت. ناره‌زووه سروشتیه‌کان، پی‌ویسته‌و ده‌بی کۆنترۆل بکرتن و سوود له‌وزه. شاراوه‌که‌ی وه‌ریگرت، وه‌ک چۆن ده‌کرت سوود له‌ لوزه‌وی زتی به‌خوهره‌ وه‌ریگرت، به‌لام نه‌وه‌ی پی‌ویسته‌ نه‌وه‌ی له‌سروش‌تی ئه‌م ناره‌زووانه‌و یاسا‌کانی به‌پۆه‌چوونیان و هتیزی لوزه‌وه‌که‌ بگه‌ین، به‌شپۆه‌یه‌ک به‌توانین له‌لایه‌ک راپه‌ین و له‌لایه‌کی دیکه‌ کۆنترۆلی بکه‌ین. دایک و باوکمان گومانیان وابوو که‌وا ده‌توانین که‌سایه‌تیمان، وه‌ک چۆن ئه‌وان ده‌یانه‌وت دایه‌په‌رتین، هه‌ولیا‌نداوه به‌ندی بکه‌ن به‌و گرمانه‌و رتسایانه‌ی که‌وه‌ک که‌له‌به‌رن که‌ده‌خه‌رتنه‌ رتگای زتی نه‌وه‌ک به‌نداو و نه‌مبارو و شتی دیکه‌ی سوود به‌خش بیت.

له‌به‌ر ئه‌م هۆیه‌ مندالی عیراقی له‌ژێر گرانی ئه‌م له‌مبه‌رانه‌ده‌ که‌سه‌په‌نراوه‌ته‌ سه‌ری ده‌نالتینیت و هه‌ول ده‌دات لیتیان یاخی بیت له‌رتگای لاوانی یان پشت لی‌گرتن و فروفتل.

که‌واته‌ به‌روالده‌ت واخۆی په‌یشان ده‌دات که‌وا رتزل له‌غوونه‌ بالا‌کان ده‌گرت که‌وا مامزستایان و دایک و باوکی پیتی ده‌لین، به‌لام هه‌ولده‌دات خۆی لی‌ بدزیته‌وه‌ به‌کرده‌وه‌و چه‌ندان جوهر به‌هانه‌و ره‌وانیشه‌ندان ده‌دزیته‌وه‌ بۆ خۆ لی‌ لادان.

فیل له‌خۆی ده‌کات په‌یش نه‌وه‌ی فیل له‌که‌سانی دیکه‌ بکات.

خوشکان برایان:

سه‌رباری ئه‌م وشکه‌ شتوازه‌ په‌روه‌ده‌یه‌ ده‌به‌نین هۆکاریکی دیکه‌په‌ش کار له‌ده‌روونی منداڵ ده‌کات و ده‌مانگه‌یه‌نیت هه‌مان ئاکام: هۆکاری جیا‌کرده‌وه‌ی په‌یاوه‌ له‌ ناهه‌رت.

منداڵ که‌ده‌گاته‌ ته‌مه‌نی ره‌سیوی ده‌به‌ینیت ناهه‌رتی لی‌ شارده‌راوه‌ته‌وه‌. ناره‌زووی و تامه‌رزۆیه‌تی به‌لام داب و نه‌رت به‌سه‌ربانیدا سه‌پاندوه‌ که‌وا په‌چه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی له‌ناخی دایه‌ ده‌ره‌رت، ناچاره‌ مه‌یله‌ سیکسیه‌ تونده‌کانی به‌چه‌پنیت، پاشان گه‌نگه‌شه‌ی نه‌وه‌بکات که‌پاکه‌و مه‌یلی ناهه‌رت نییه‌و نایه‌وت لی‌ نزیک به‌ته‌وه‌. نه‌وه‌یان، وه‌ک وتمان ده‌گه‌شیته‌وه‌ سه‌ر په‌یدا‌بوونی

دیاردە یەکی دیکە کە دەکرێ ناوی بنیین: لادانی دەروونی. فرۆیدو پیتکارانی لەزانایانی شیکردنەوەی دەروونی دەلێن مەرۆڤ گەرشتیکی زۆر خوشویست و ئەم خوشەویستییهی لەناخی خۆیدا ساردەووە، بۆرە هاگردنی ئەم چەپاندنە، دەشتی پەنا بباتە بەر ئاژاوو توند رەخنەگرتن و ناپەزایی دژی هەمان شتی کە خوشی دەوێت. بێروانە رەفتارمان کە دەمار دەمانگرتێت دژی شتەکان یان کە باسی ئەوشتانە دەکەین کە رقمان لێهەتی و بە خراپ باسی دەکەین، باشی بزانە ئێمە لە ناگایی ناو و هەمان هەست بە مەیلیکی شاراوو چە پینراو دەکەین بەرامبەر ئەم شتانە خۆیان وەک بێناردەهار دەلێت. (٤٤)

دەتوانین بڵێین ئەوێ رەخنە لە کەسانی دیکە دەگرت، رەخنە یەکی بە زیادەڕوویی و توند، ئەوا لەم ریتگایەوه سۆزێکی چەپیندراو دەر دەپرێت، زۆر جار یەکێک لە ئێمە شتێک لە یەکێکی دیکە دەبینێت رەخنە لێ دەگرت کەر لە باری دەروونی بکۆڵێنەو، دەبینین ئەو شتە ی زۆر خوش دەوێت. بەلام نەیتوانیوە دەستی بخات ئەوا دەست بە رەخنەگرتن ددکات لەوێ کە دەستی کەوتوووە هێرش دەکاتە سەری وەک دامرکاندەنەو یەکی بێ بە شێونە چەپیندراوێکان. (٤٥)

ویلز دەلێت ئەوانە ی دەنگ و هەرایانە دژی خوششتنی تێکەڵ لە کەناری دەریادا یا دژی ئەوێ نافەرەتەنەن جلویە رگێکی وایان هەبێت لە گەڵ ناپەروداری نەگونجێت وەک دەلێن، کەم وادەبێت لەزانو پەندیاران ئەوانە ی کە توانیان ئارەزووەکانیان هۆشەندانە رێک بخەن. ئەوانیش ئاسایی هەندێک لەوانە ی کە غەریزە توندەکانی خۆیان چەپاندوووە وەک ئەوێ هەست بە شتێکی شاراوو بکەن ئەم هاندەرە بە گۆرانی کە نزیکە بیا نەخەنە کارەساتی ئاکارەکی قوولەووە. (٤٦)

گیروگرفتێ چەپاندن، خەڵک راست بێ، گیروگرفتێکی سەختە تاکی عێراقی دوو چاری بوووە کە سایەتی بە هۆزەووە ئالۆز دەبێت ئالۆز یەکی توند. مرۆی عێراقی بەو بەناویانگە کەوا رەخنە لە کەسانی دیکە دەگرت، خائێکی نەمەریکی - کە رۆژێکیان سەردانی عێراقی کردبوو - دەلێت: «

مرۆی عێراقی به توانایه خهوش له کهسانی دیکه بدۆزێتهوه و کارامهیه له بهره بهره خسته رووی، له راستیدا ههریهک نه ئیمه رهخه له کهسانی دیکه دهگرت و ههریهک له ئیمه وێران بوونی ولات دهخهینه نهستی کهسانی دیکه، نهوه له بیرخۆی دهباتهوه کهوا کهم یان زۆر نهویش خۆی هاویشه لهم وێرانکردنه گشتیه. فهرمانبه رانی حکومهت رهخه له حکومهت دهگرن وهک نهوهی له کهسانی دیکه پێک هاتبیت.

هه که سێک رهخه له خه لک دهگرت وهک نهوهی له وان نه بیت، له راستیدا ههریهک له ئیمه تووشی هه مان دهر د هاتون که له کهسانی دیکه ده بێتیت. فهرمانبه ری بچووک رهخه له فهرمانبه ری گهوره دهگرت. که بۆیه پێناو کاری (واسطه) رازی ده بیت که چی خۆشی هه روا دهکات - به لام له ناستیکی ته سکتر. گه ر کارنامه یهک (معامله) ی برادره تکی بێته لای خێرا بۆی ته وای. دهکات، یان برادره تکی نامه یهکی بۆنارد بێت بۆ یارمه تی دان، دواتر دهنگی خۆی بلند دهکات و زهمی واسته دهکات و زیانهکانی باس دهکات.

هه مان شت له بهاری خه لک بلی، خه لکی ئاسایی سه ره قام ئاسایی گلهیی له وه دهکات که خه لک درۆ دهکهن و قسه دێن و دهبن، گزی دهکهن و غه بیهت دهکهن، به لام له بیر دچیت که نهویش درۆ دهکات و قسه دێن و دهبات و گزی دهکات و غه بیه تیش دهکات. له گه ل لوزه وه که دهروات و دواتر سه کالایه تی له دهستی.

نهم دیاره دهروونه باوهی عێراق ده توانین به وه را هیه بکهین که له هوشی ناوه وه ماندا هیه له هانده ری چه پێندراو که هه ولی هاتنه دهروه وه ره ها بون ده دات: هانده ری سێکی چه پێندراوه له بهر توند دهست به حیجاب وه گرتن. هانده ری هێز چه پێندراوه له بهر زالبوونی تاکه وهی له فهرمانداری له عێراقدا هه ر له سه دان ساله وه، هانده ری ژیان چه پێندراوه به هۆی نهو برسیه تی و کاره سات و دهردو نه خۆشی و جهنگ و لافاوهی که به سه ریدا هاتوه. (٤٧) بهم شێوهیه له دهروو نماندا چه ندان گری و شتی شاراوهی چه پێندراو هه ن هه ول ده دات له ژیر ده مامکی رهخه یا ناژاوه گیر یان توند نا په زایی ده برین خۆی

دەریخات. رەخنە گەر لای گەرنە نەییە رەخنە لە کەن دەگەرن. ئەو دەیهوێ
چەیتندراوی خۆی یشارتتەو! زەبر ناراستەئێرەو ئەوێ بکات.
ئامانجی تەنیا لێدانە کە یە نەک لێدراوێ کە!

ئەم دیاردە یەش بێگومان دەبێتە هۆی زێدەبوونی دووفاقی لە کەسایەتیدا.
لەبەر ئەوێ رەخنە گەرن شێوەی بەلگە هێنانەوێ لۆجیکی و سەلمانندی
ئەوێ یە لە خۆو دەگەرن.

کەواتە تاکی عێراقی بە شێوازێک رەخنە دەگەرن و بە کردەوێ شێوازێکی
دیکی هەیه، دژی خۆیەتی و لێی بێ ناگایە. هێرشێ بۆ دینیت و جینیوی
پێدەدات لەبەر ئەوێ تۆ بەرای ئەو لە هەندێ ئێوێ بەرزەکان لات داو،
وێژدانی ناسوودەیه وەک ئەوێ هێچی نەکردبیت.

خوشکان بڕایان:

پێش ئەوێ لە توێژنەوێ کاریگەری هۆکاری دەروونی لە پێکھێنانی
کەسایەتی تاکی عێراقیدا بێنەو، و اباشە باسی خالێکی یە کجار گەرن
بکەین: ئەوێش کاریگەری زمانە لەو شتەدا.

لە عێراق و لە زۆر ولاتە عەرەبیەکانی دیکەدا، تووشی شتیکی خراپ بووین،
ئەوێش ئەو جیاوازییە گەورەیهی نێوان زمانی باو زمانی پەتییه: لە نێوان
زمانی کاری رۆژانەو، زمانی نووسین و دوانبێژی.

ئەمەیش هۆکاریکە ناگرتی پشت گوێ بەخریت لە توێژنەوێ لە کەسایەتی تاکی
عێراقیدا چۆنەتی پەیدا بوونی دیاردە دووفاقی لەو کەسایەتییهدا. زۆر
لە زانایان لەسەر ئەو رایە کۆکن کەوا زمان کاریگەرییهکی گەورە هەیه لەسەر
بیرکردنەوێ. هەندیکیان بۆ ئەوێ دەچن کەوا ناخوێتن و بیرکردنەوێ یەک شتن،
چونکە بیرکردنەوێ، بەقسە ئێوان، خۆی لەخۆیدا قسەکردنێکی پێدەنەوێ.
هەندێ ئەزمون لەسەر هەوکی مرۆڤدا کراو، لەکاتی بیرکردنەوێدا بێراو
دەلەرتەوێ وەک ئەوێ بێ ناخوێتن واته پەویەندییهکی پتەو لە نێوان بیرکردنەوێ
زماندا هەیه. (٤٨)

ئێمە واراها تووین کە بە دوو زمان قسە بکەین: وەک بلتین بە دوو شێوازی

لیک جیواز بیرکهنه وه، ئیمه لئوانی ناساییدا به زمانی باوی بازار قسه ده کهین، به لام که رو به رووی ناهه نگیتک ده بیته وه یان که ده مانه ویت و تاریک بنوسین یه که سر به زمانی په تی خۆمان هه لده کیشین، به م شتیه وه دوو که سایه تیمان له بهردایه وه دوو چهن بیرگردنه وه. نهوشیان لامان به وه خوویتکی باو به راده یه که هست به نه سازه یه ناگهین که تپیدا به .

زمانی په تی زمانی کۆشکی بلوورینه - زمانی گهردانی کاراو بهرکارو خسته پاله - نه م کارو بارانهش راسته وخۆ زۆر په یوه ندییان به ژانی روژانه وه نیه. ژانی کۆمه لانی خه لک و نه بوونی و به سر هاته گانیان و گیروگرفت و ده ره گانیان، سوود له گهردانی کارا یان بهرکار وهرناگرت.

پتوستی به زمانیکی ساده ی زانسته وه هه به، واتایه که بگه یه نیت به نالۆزی یان لیلی. زمانی په تی - عه ره بی - له ده ور به رتکی ده وارنشین پهیدا بووه که به هاگانی جهنگ و گوړو جۆشی تیایدا باوه، دواتر له کۆشکه کانی میرو ده وله مهنده کان په روه رده ده بوو به پله ی یه که م زمانی جۆش و خروشه و دووم زمانی فیزو خۆه لکیشان و به ئیشیه.

نه وه ی زمانی په تی - عه ره بی - دۆزه وه ناگاداری بوو په ره ی پتداو رتسا سه خته کانی دۆزه وه که سانیک بوون که ده یانویست خۆ له میرو پادشاکان نزیک بکه نه وه وک چۆن دهنگه بیژان و فروشیاران ی که نیزه که کان ده یانه ویت خویان نزیک بکه نه وه.

میره که بایه خی به زمانی په تی نه ده دا له به رتوه بردنی کارو باره کانی به لکو له وکاته ی که به ئیش ده بوو، دوا ی نه وه ی له زۆرداری کردن له خه لک یان داد په روه ری نواندن ده بووه، خۆی ته رخا ن ده کرد بۆ گرتن له هه لبه ستیکی پر له پتدا هه لگوتن یان گۆرانییه کی وروژته ره ی خۆشه ویستی به سه رکچاندا هه لگوتن.

له بهر نه م هۆیه نه ده ب و شیعو هونه ره کانی دیکه ی زمانی په تی ناسایی زۆرینه ی خه لک بایه خیان پینه ده دا. ته نیا له نیتو دیواره کانی هندی کۆشکی ده وله مهنده ی پرله که نیزه ک دابوون. (٤٩)

زمان گهر میره‌کان پشتگیران کرد و هانیاندا باوها و چاریان له‌نیتوان
خویاندا له‌سر کرد با، نه‌وا پهری ده‌سند، گهر میره‌کان به‌شتی دیکه خه‌ریک
بانایه پشتگوی ده‌خرا.

غومونه‌یه‌کی زیندوومان لهم باره‌یه‌وه بینین له‌سهرده‌می شیخ خه‌زعهل میری
محه‌مه‌ره‌ی پیتشوو، نه‌م میره، به‌دوای چیتروو خووشی ده‌گه‌را به‌هه‌مرو
شیتوه‌کانی، چونکه ببوه نیازگی زور له‌شاعیران و دوانبیتزان و نه‌دیبان
نه‌وانه‌ی زمانی په‌تیاان ده‌زانی و له‌نیسو خه‌لکدا بازاریان نه‌بوو. نه‌وانه
هه‌ل‌ه‌ستی پر ناوازیان ده‌رازانده‌وه له‌په‌سهندکردن و ستایش کردنی شیخ و،
له‌پیتشدا پیتشه‌کیه‌کی تیریان له‌باری خوشه‌یستی و پیا‌هه‌لدان به‌نا‌فرت
ده‌خسته‌پیش و ده‌چوون بز موحه‌مه‌هه‌بوون: جیهانی زمانی په‌تی که‌پرپوو
له‌په‌سهندکردن و به‌مه‌زن‌گرتنی غمونه‌ به‌رزده‌کان و پره‌نسیبه‌ بالا‌کان، جیهانی
زمانی بازار که‌پرپوو له‌گیرو‌گرفته‌کانی ژیان و خه‌م و پم‌زارو سکالا ددرپین
له‌ده‌ست شیخ خه‌زعهل خوالیتی‌خوشبیت.

نیمه‌ نه‌م‌رو له‌عیرا‌قدا تووشی هه‌مان ده‌رده‌اتووین دیارده‌ی (فه‌زلیه‌تی):
دوانبیتزه‌کاغان دوان ده‌دن و نووسه‌را‌فمان چه‌ندان و تار ددنوسن که‌پر
له‌زرنگی شیعی و جوانکاری و ریزمانی که‌زه‌حمت ترین ریزمانه‌ خوا
دروست کردوه.

لهم رواله‌تکاریه‌وه ده‌نگ و ده‌نگه‌ لیک‌تولینه‌وه‌یه‌کی واقعی گیرو‌گرفته
زوره‌کاغان نادوزینه‌وه، دوانبیتزه‌به‌پله‌یه‌ک و گه‌ردانی کاراو به‌رکار
له‌رسته‌ری‌تیک بیت زیاتر له‌وه‌ی بایه‌خ به‌وه‌سفی نه‌م واقعیه‌بکات و ده‌سفی
وردو راست و دروست ده‌کات، نه‌وه‌یان مانای وانیه‌ نووسه‌ری نه‌م دترانه‌ لهم
ده‌رده‌ به‌ده‌ره‌ که‌سکالای له‌ده‌ست ده‌که‌ین. روانیتیکی شینازی نه‌و و تاریتزیه‌وه
نه‌و پا‌ه‌ندبوونه‌ به‌رتسا‌کانی ریزمان و گه‌ردانی وشو رسته‌کان نیشانه‌ی نه‌دن
نیمه‌ هه‌موومان له‌وه‌دا یه‌کسانین.

پیش نه‌وه‌ی نه‌م و تاریتزیه‌ به‌لیمه‌وه، گوتم لی بوو یه‌کتیک له‌ ناماده‌بووان
پیشی من له‌و تاریتزیه‌ که‌یدا شکستی هیتا له‌به‌ر نه‌وه‌ی بایه‌خی به‌ ریزمان و

مؤفولژی و دالانه‌کانی زمانی پەتی نەدباو. گرتگری عێراقی بە تایبەتی و
عەرەب بە گەشتی، رەنگە لە دوانێک رازی نەبێت گەر نە زنگیتەو و پەر لەوشە
گەورە گەورە نەبێت، واتە بە پیتی رێزمان پەتی نەبێت، هەرچەند سوودی
زانستی گەورە تیادێت.

کەواتە دەردێکی گەشتییە بۆمان ماوەتەو وەک چۆن چەندان دەردی
دیکە یەشمان بۆ ماوەتەو، کە هۆیەکی گەورەیه لە هۆیه‌کانی دووفاقی کەسایەتی
نێمە، ئەم جۆرە جیاوازیە لە نێوان زمانی باو و زمانی پەتی لە ئەو روپادا
لە چەرخی کانی ناوەراستدا هەبوو، ئەو روپەکان شۆشیان لە سەر ئەم دووفاقیەدا
کرد هەر لە سەرەتای رێ نێسانسەو، هەردوو زمانیان یەکیخست، و نێست
تەنیا جیاوازیەکی کەم ماوە کە جیاوازیەکی سروشتیە لە نێوان زمانی
رۆشنبیران و زمانی خەڵکە رەشۆکییە کە لە هەموو کات و شوێنێکدا، بەم
شیوەیە دەروونیان لە دووفاقی دەربازبوو. پوختەیی مەبەست ئەو یە تاکێ
عێراقی دووچارێ دەردێکی قوول هاتوو کە دەردی دووفاقی کەسایەتیە،
دەشتی یەکنێک بێست: ئەم چارەیه چییە کە تۆ بە باشی دەزانیت بۆ ئەم دەردە؟
نێمە کە هۆیه‌کانی ئەم دیاردەیه مان زانی کەواتە باسی چارەکردن روون و
ناشکرایە. دەشتی بەهەڵدا نەچوویم کە رێگا چارە کە بەم سێ جۆرە چارەیه
پیشیار بکەم:

یە کەم: سەرپوشتی (حجاب) لە سەر ئافرەت لادان و بەرزکردنەوی ناستی
هاوبەشی کردنی ئافرەت لە جیهانی پیاویدا بۆ ئەو یە بەهاکانی پیاو و ئافرەت.
هیواو ئاوات و غوونەو ئامانجەکانیان وەک یەکیان لێبێت.

دووەم: کەم کردنەوی جیاوازی نێوان زمانی باو و زمانی پەتی: وەک چۆن،
خێتاب ددەن، قەسەبکەن و چۆن قەسەدە کەن و تار بەدن.

سێ یەم باریگە یان باخچەیی مندالان بۆ مندالان ئامادەبکەن، کە تیایدا
خۆیان ئامادە دەکەن بۆ ژبانی چاک لە ژێر سەرپەرشتی پێگە یشتوانی بە توانا.

فێریان کەن کەوا ئەو هێزێ کە جیهانی ئەمەری بە پێوە دەبات هێزی تاک
بەرامبەر تاک نییە یان شێر بەرامبەر شێر. هێزی زانست و پیشەسازی و

سیستەمی کارگتیریە ئەوەی لەوەدا شکست یتیت ئەوا لەگۆرەپانی ژبان
شکست دیتیت. هەرچەندە بۆتی لەسەر راستم و بەغورە بالاکاندا هەلبەتیت.
سلاوتان لێ یت.

پاشبەند

هەندێ لەگوتگرانی دووانبێژیە کە بەرپەرچی ئەوەیان دامەو، کەگوایە،
لەکاتی توێژنەو لەو هۆکارانەی کەبوونەتە هۆی دووفاقی کەسایەتی
لەعیراقد، باسی هۆکارێکی نوێم نەکردوو کە لەکۆمەڵگەی عیراقددا
لەنارادایە هەر لەپێکھێنانی دەولەتی عیراقییەو هەتا ئەمڕۆ.

نکۆلی لەو ناکریت کە هۆکارە کە گرنگ و شایانی لێ توێژنەو، بەلام
لەبەر ئەوەی لێمانەو نزیکە بۆیە ئالۆزە، هەر لەبەر ئەوەشە بەتێروتەسەلی لەم
بوارە تەسکەدا کە تیایدا بن ناتوانین لێی بتوێژنەو.

دەشی رۆژتکی دیکە بتوانم بەدوور دێژی لێی بتوێژمەو. دەشی نیستا
ئەو نەندە بەس یت کە یەک خالی لێ باس بکەم و بەکورتیش.

دەشی بەهەلدا نەچوویم گەر بەکورتی: بارودۆخی هەلاواردی عیراق، کە
ناکاو لەگەڵ پێکھێنانی دەولەتە کەیدا، رووبەر ووی بوو، چینیکی چەنە باز
خۆ بە زلزانێ تیدا دروست کرد - چینی (ئەفەندی) یان. یێگومان: چینی
(ئەفەندی) یەکان لەسەردەمی عوسمانییەو هەبوون، بەلام لەوکاتەدا ژمارەیان
کەم بوون، خۆیان بە بالاتر دەزانی لەگەڵ خۆیان - بەچەشنیکی دیکە دەزانی -
جیا لەچەشنی خەلکی رەشۆکی و بازارییەکان. بەلام دوا پێکھێنانی
دەولەتی عیراقی - چینی (ئەفەندی) یەکان زۆر بەفرەوانی گەورەو زۆر بوون،
زۆر لە ئەندامانی پۆلەکانی خەلکی رەشۆکی گرتەو، کە رۆژێک لە رۆژن
خەونیان بەو نەدەبێنی بێنە ئەندام لە چینی فەرمانرەوا...

نەم سەرکەوتنەو بالاچوونە ناکاوێ هەندێ لە رۆلەکانی خەلکی رەشۆکی بۆ
پلە ی فەرمانرەوایی و ئەفسەری هەستیکی ساختە ی بەخۆ مەزنگرتن یان
بەبێمەتی یان توانای موعجیزە نواندنیان لادروست بوو.

نەوەیان کۆرە کۆلکێشە، یان تەرەفرۆشە، لەنێوان نێوارەو بەیانیدا، دەبێتە نەفسەرتیکی سوپاو سەریازەکان لەشەقامەکاندا سلاوی سەریازی بۆ دەکەن، یان فەرماندەر فەرمان دەداو (بکە مەیکە) ی بە دەستە بەرامبەر کەسانێک کە پێشتر لەپێشە مەزنەکانی دەژماردن، کەچی واهەست دەکات خۆی مەزنتربینی مەزنەکانە.

سەرکەوتنی ناكاو و ناسایی دەبێتە هۆی هەست بە توانستی لەرا دە بە دەرکردن و هەست بە خۆ بە زلزلانی.

لەبەر ئەوە دەبینین دەولە مەندانی جەنگ بە کەسی کار رایێ ناکرێن (لەبەر فیزو خۆ بە زلزلانی). خاوەن پروانامەکان لە کۆمەڵگەی نەزاندا بێ راددە چەنە پازو لەخۆ یابین.

سەرکەوتنی پلە بە پلە ی رتگای پر لەمپەری زۆر بلیسمەت و مەزۆی مەزنی راستە قینە دروست دەکات.

بە داخەو دەولەتی عێراقی لە دروستکردنی هە ناچار بوو زۆر فەرمانبەر دامەزرێنێت کەچی لەولاتانی دیکە، شایانی ئەوە نین بکێتە سکا لانووس.

ماوەیه ک لەم ولاتەدا گەنجەکان لەخوێندنی ناوەندی یان ئامادەیی هەر دەرووبان، بواری دامەزراندنیان لە فەرمانگە حکومییەکان لە بەردەم و الآبوو، شتێک لە ئەلف و بێی زانستەکان فێربوووە دواتر سەیری خۆی دەکات کە هەموو بە قەسە ی دەکەن. لەبەر ئەم هۆیە هیچ رێگریکی نەبینی لە بەردەم داواکاریە پان و بەرینەکانی و دانانی پلانی دامەزراندنی ئیمپراتۆریەتیک یان گێتەرانهوی شکۆمەندی باو و باپیران. دەبینین زۆرجاران پەنا دەباتە بەرزمانی عەرەبی پەتی بەوشە ی گەورەو فەشەل هیواو ناواتە ئیمپراتۆریەکانی دەردەهێت. ئەم رەفتارە بەناشکرا لە هەندێ نەفسەران ی سوپای عێراقیدا پێشی جەنگی دوو دەمی جیهانی بەناشکرا لە بەرچاوان بوون لەبەر ئەم هۆیە زۆر لە فەرمانبەرەکان لە کۆشکی بلووریندا دژین.

گەرنگ نییە گەل چەندان دەردی وەک برسیەتی و نەخۆشی و نەزانی بالی بە سەردا کێشایی.

له‌به‌رنه‌وه‌ی خه‌ریکی رازاندنه‌وه‌ی شه‌قامی ره‌شیدن تاوه‌کو گه‌شتیاران
 بێزبان نه‌بێته‌وه‌و، خه‌ریکی دانانی پلاتن بۆ داگیرکردنی جیهان...
 چینی (نه‌فه‌ندی)یه‌کانمان دوو‌فاقیی که‌سایه‌تیان زۆر تێدایه‌، له‌فه‌رمانگه‌،
 یان له‌یانهدا فه‌یله‌سووفی نه‌ندیشه‌ بازن، و جگه‌ له‌وه‌ش خه‌لکی ئاساین...
 وه‌ک من و تو...

له‌کو‌تاییدا ده‌لیم: نهم دوو‌فاقیه‌ی که‌هه‌و‌لم داوه‌ له‌که‌سایه‌تی تاکی غیراقیدا
 بیدۆزمه‌وه‌، به‌هه‌موو‌چه‌ جیا‌جیا‌کانیه‌وه‌، دیارده‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تییه‌و جیتی
 رامان و لێ وردبوونه‌وه‌یه‌. وایزانم له‌بواره‌کانی ژبانی نوێدا به‌سه‌رسامی
 ده‌مینیتسه‌وه‌، پاران و هیچ ناکه‌ین، گهر ئاوێ له‌م دیارده‌یه‌ نه‌ده‌ینه‌وه‌و، دانی
 پێدا نه‌نێین و، هه‌ولنه‌ده‌ین به‌جدی چاره‌سه‌ری بکه‌ین.

هه‌تا نهم که‌لته‌مان له‌نێوان کاره‌کانمان و بیرکردنه‌وه‌مان و بانگه‌واز بۆ
 شتی‌ک بکه‌یتن و شتی‌کی دی‌که‌ بکه‌ین، ئێمه‌ هه‌روا له‌م بارودۆخه‌ ناهه‌م‌وار:
 پر له‌بێ نارامی و یشتویه‌ بێ کو‌تاییه‌دا ده‌ژین.

نه‌وه‌شیان ده‌ردتکه‌ پتووستی به‌ ده‌رمانتیک هه‌یه‌!
 سه‌رچاوه‌: نهم نامیلکه‌یه‌ وه‌رگێترانی نامیلکه‌ی «شخصية الفرد العراقي -
 بحث نفسية الشعب العراقي على ضوء الاجتماع الحديث - الدكتور علي
 الوردی بۆ سه‌ر زمانی کوردی.

٢٠٠٠/٨/٢٧

په‌راوتزه‌کان

(١) به‌روانه‌ محمد عطیه‌ الاطرشی، الشخصیه: ص ٩

(۲) K. Young, petsohality...p. 3 پروانه

(۳) K. Luckhon Murray, persondility... p. 27 پروانه

(۴) ثم نه بجامگیریمی که نین خلدون پیچیده شتوره دهواتریت لکسور نو شارستانیه تهی که نو تپایدا
ژیاوه به پیرمیریکرت به جزو یک نموکاته دهواترا خلدکان بژ دوویشی پیچده وانه پزلین بکرتین:
خلدکانی سردارو خلدکانی ژیردست، خاومن شمشیرو خاومن پیشه، یان وک (فیلن) دهلی: شهرکرو
به ره مهین. به لام نموزکه نم پزلین گردنه تاکرتی لسه شارستانیه تهی نیستای رزواتاوا به پیرمیریکرت،
به جزو یکی وا که شمشیرو پیشه به کیان گرتوره یان هروهها نین خلدون سلطاندی کما زانست و
هونه رکان تنیا له کومه لگی هه لوهاوه پیداده بیت که له هه مان کات ناره زوری تاوان و هوهس بازی و
به رهلای تپدا پیداده بیت. بژ نموش چوهه کما کومه لگی کزچمری هه رچهنده دوریش بن له زانست و
پیشه سازی به لام له هه مان کاتدا هژکار دکانی گنده لی تاکه کس و هزیه کانی خراپه کاری تپدانیه، چونکه
کزچمری له گزوه نیگای نهوجدا رسهنرو نیکتره له گیانی ناینداری و چاکه غوازی وک له کسیتی
شارستانیدا، به دست و لژی به کی دیکه، زالبون و به ره مهین تهی دوو مسه له ی هاوتان بژی هچ
نه توه به یک ناتوانیت بیتنه نه توه به کی سرور له مملاتی تی تپوده تپدا نه گمر له میدانی پیشه سازی و
زانستیدا بالا دست نه بیت.

نه مش پیچده وانه نهویه که له سه دکانی کزن و ناوه راستدا روویاندها، چونکه خاومن شمشیر رقی له وه
دهوه وه که بیتنه خاومن کار یان زانا. نهوکاتمش به سازکاری دعوت (پیشه = مهته) که له زمانی عه به پید
واتای شتیکی بن بهاوه ناپه سندی ده بخشی پروانه (نین خلدون. المقدمة ص ۵۴۴).

(۵) پروانه نین خلدون. المقدمة ل ۱۲۱ ... نهوانی دیکمش

(۷) پروانه: الدكتور محمود حسب الله. الحياة الوجدانية والعقيدة الدينية. ص ۳۷۵، وما بعدها.

(۸) پروانه، دکتر صبری جرجی، مشكلة السلوك البسکویاتی. ص ۱۹۶.

(۹) پروانه روبرت ویرت. علم النفس (ترجمه عبد الحمید کاظم)، ص ۲۱۸ وبعدها.

(۱۰) R. Linton. The study of man, ch. 37 پروانه

(۱۱) Mottran, The physiccil Bassax plosnality, p. 57

(۱۲) Tyrell, Peronality of man, p. 25

(۱۳) Sorokin, The crisis of out age, ch. 30

(۱۴) H. Fox, The personality of Animals

(۱۵) یوسف مراد. مبادی. علم النفس العام. ص ۳۳۹

(۱۶) پروانه: محمد عطیه الابری، الشخصية. ص ۲۲۶ - ص ۲۲۷.

(۱۷) Sargent, op. cit. , p. 68

(۱۸) پروانه هه مان سه رچاوه. یوسف مراد. ص ۳۳۷

(۱۹) Joad Guide To Philosophy. p. 230 et. Seq

(۲۰) Landis Social control, p. 60

(۲۱) پروانه، شاکر الحفاجی. کیف تکنون منوماً مفناطیاً. ص ۲۵ - ۲۰۷.

(۲۲) Landis, op. p. 66

(۲۳) الغزالی. المتخذ من الضلال. ص ۷۵

(۲۴) Dawson and Gettys, Introducto to socialoyy, p. 16

(۲۷) جاحز چندان تاییه قندی هه نه توه به کی سرور می خزی ژماردن، وتی: تاییه قندی خلدکی چین:

پیشمسانیه... یوتانیه‌گان: هتیه‌کی ده‌زانی به‌لام کاری پین ناکمن، به‌حرم و ناداب هله‌ل‌د‌و‌د‌رین، ع‌مر‌ب‌ ت‌و‌ا‌ن‌ای‌ا‌ن ت‌ا‌ر‌ا‌س‌ت‌ه‌ی ش‌ی‌ع‌ر و‌ت‌ن ک‌ر‌د‌و‌ه، و ر‌م‌و‌ا‌ن‌ب‌ی‌ز‌ی ل‌و‌ج‌ی‌ک‌ی، د‌ا‌ر‌ش‌ت‌ه‌ی ز‌م‌ا‌ن‌ی، و ر‌ی‌ب‌ا‌و د‌و‌ز‌ی نا‌خ‌ا‌و‌ت‌ن و ب‌ه‌ژ‌ن و ب‌ا‌ل‌ا‌ی م‌ر‌و‌ف د‌و‌ای ب‌ه‌ژ‌ن‌ی ش‌و‌ت‌ک‌ا‌ر‌ه‌ک‌ی و، پ‌ا‌ر‌ا‌س‌ت‌ی ر‌ه‌چ‌ه‌ل‌ک و ن‌م‌س‌ت‌ی‌ر‌ه د‌و‌ز‌ی، و ش‌ر‌ن‌ه‌ل‌گ‌ر‌ت‌ن و، ک‌م‌ش‌ن‌ا‌س‌ی و ش‌ا‌ر‌ه‌ز‌ا‌ی‌ی ل‌م‌ن‌س‌پ، چ‌ه‌ک و ن‌ا‌م‌ی‌ز‌ی م‌ه‌ب‌س‌ت ن‌ه‌و‌ن‌ب‌ی‌ه ب‌ل‌ی‌م ک‌ه‌و‌ا ت‌ا‌ک‌ه‌ک‌س ه‌م‌م‌و ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ق‌ن‌د‌ی‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی ل‌ه‌و ک‌و‌م‌ه‌ل‌گ‌ه‌ی‌ه و‌ر‌د‌ه‌گ‌ر‌ت ک‌ه‌ت‌ا‌ی‌ا‌د‌ا د‌ه‌و‌ت‌ت، ل‌ه‌م‌ر ن‌ه‌و‌ی ل‌ه‌ق‌و‌ل‌ا‌ی‌ی ه‌ر ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک ب‌ه‌ش‌ی‌ک‌ی ش‌ا‌ر‌ا‌و‌ه ه‌ی‌ه ک‌ه‌ن‌ا‌ک‌ه‌و‌ت‌ه ب‌ه‌ر ر‌ی‌س‌ای ک‌و‌م‌ه‌ل‌گ‌ا‌ی‌ا‌ن م‌ل ک‌ه‌چ‌ی س‌ر‌و‌ش‌ و ت‌ی‌ف‌ر‌و‌س‌ا‌ن‌د‌ن‌ی ن‌ا‌ی‌ب‌ت. ن‌م‌ ب‌ش‌ه ک‌ه‌و‌ا د‌ه‌ک‌ا‌ت ه‌ر‌ت‌ا‌ک‌ه ک‌م‌س‌ی‌ک ج‌ا‌و‌ا‌ز‌ی‌ت ل‌ه‌ک‌س‌ا‌ن‌ی د‌ی‌ک‌ی پ‌ن‌ک‌ه‌ا‌ت‌ی ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک‌ی ج‌ه‌ن‌گ و ل‌ه‌م‌ر‌ک‌ر‌د‌ن‌ی ه‌م‌م‌و ب‌ی‌س‌ت‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک و پ‌ه‌ن‌د و‌ر‌گ‌ر‌ت‌ن ل‌ه‌م‌م‌و ب‌ه‌ر‌ه‌س‌ت‌ی‌ک، و ر‌ی‌ک‌ه‌ت‌ا‌ن‌ی ب‌ا‌ه‌ت‌ی پ‌ت‌ه‌ل‌گ‌ر‌ت‌ن و خ‌م‌وش د‌ه‌ر‌خ‌ش‌ن ل‌م‌ ل‌ا‌ی‌ه‌ن‌د‌ه‌ ک‌ه‌ی‌ش‌ت‌ه چ‌ل‌ه پ‌و‌ی‌ه. ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ق‌ن‌د‌ی‌ه‌ک ب‌ه‌م‌ال‌ی س‌ا‌س‌ا‌ن‌ی‌ه‌ک‌ا‌ن، ل‌ه‌ پ‌ا‌د‌ش‌ا‌ی‌ه‌ت‌ی و س‌ی‌ا‌س‌ه‌ت‌د‌ا‌ی‌ه، ت‌و‌ر‌ک‌ه‌ک‌ا‌ن: ل‌ه‌ج‌ه‌ن‌گ و .. و ر‌ه‌ش‌پ‌ی‌س‌ت‌ه‌ک‌ا‌ن: س‌ر‌و‌ش‌ی‌ا‌ن ل‌ه‌م‌ر‌ا‌و ت‌ه‌پ‌ل ل‌ی‌ش‌ا‌ن د‌ا‌ ب‌ه .. ه‌ن‌د‌ه‌ک‌ا‌ن ب‌ه‌ژ‌م‌ی‌ر‌ک‌ا‌ری و ن‌م‌س‌ت‌ی‌ر‌ه‌ز‌ا‌ی‌ی و ن‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی پ‌ز‌ش‌ک‌ی ب‌ه‌ن‌ا‌و‌ا‌ن‌ک‌ن (ب‌ر‌ا‌ن‌ه ص‌ح‌ی‌ا‌ل‌ا‌م‌ ب‌ه‌ش‌ی (۱) ل‌ا‌پ‌ر‌ه ۵۰۶)

K. young . Personality... p. 279(۲۸)

Mead, Mind, Self. and Society. p. 173(۲۹)

K. young. Social psychology (۳۰)

(۳۱) س‌م‌ر‌م س‌ر‌پ‌ما ل‌ه‌و‌د‌ا‌ی‌ر‌د‌ی‌ه‌ی ک‌ه‌ل‌ه‌و‌ل‌ا‌ن‌ه ی‌ه‌ک‌گ‌ر‌ت‌و‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی ن‌م‌ه‌ر‌ی‌ک‌ا‌د‌ا ب‌ی‌ن‌ی‌م، ک‌ه‌ل‌ا‌ر‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی‌ا‌ن ل‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی ج‌ه‌ن‌گ خ‌و‌ی‌ه‌خ‌ش‌ن ب‌و‌ی‌ج‌و‌ن‌ه ر‌ی‌ز‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی س‌ر‌ی‌ا، ل‌ه‌گ‌ل ن‌ه‌و‌ی ک‌ه‌ه‌م‌م‌و ن‌م‌م‌ر‌ی‌ک‌ی‌ه‌ک د‌ه‌ت‌و‌ا‌ن‌ی‌ت ب‌ه‌ی‌ا‌س‌ا م‌ا‌ن‌ی ن‌ه‌و‌ی ه‌ی‌ه ن‌ه‌چ‌ی‌س‌ت‌ه ر‌ی‌ز‌ی س‌ر‌ا‌و‌ا ن‌ه‌ب‌ی‌س‌ت‌ه س‌ه‌ر‌ا‌ز‌ب‌ن ن‌ه‌و‌ی ه‌ی‌چ‌ی ی‌ت‌س‌م‌س‌ر. ب‌ه‌د‌ر‌ی‌ز‌ا‌ی‌ی ن‌ه‌و‌ا م‌ا‌و‌د‌ب‌ی ک‌ه‌ل‌ه‌ن‌م‌م‌ر‌ی‌ک‌ا ب‌و‌رم ل‌ه‌ک‌م‌ گ‌و‌ی‌ن ل‌ن ن‌م‌ب‌و‌و ب‌ا‌ن‌گ‌ه‌و‌ا‌ز ب‌و‌ خ‌و‌ش‌ه‌و‌ی‌س‌ت‌ی ن‌ی‌ش‌ت‌ا‌ن ی‌ا‌ن ن‌ر‌ک‌ی خ‌و‌ی‌ه‌خ‌ت ک‌ر‌د‌ن ل‌ه‌پ‌ن‌ت‌ا‌ری ن‌ی‌ش‌ت‌ا‌ن د‌ا ب‌د‌ا‌ت ن‌ه‌و‌ا‌ن ل‌م‌ا‌ن‌ا‌خ‌ا‌و‌ت‌ی‌ا‌ن د‌ا ن‌ی‌ش‌ت‌ا‌ن ل‌ه‌ب‌ی‌ر‌د‌ه‌ک‌ن ب‌ه‌لام ب‌ه‌ ک‌ر‌د‌و‌ه خ‌و‌م‌س‌ت‌ی د‌ه‌ک‌ن ب‌ه‌لام ل‌ه‌ع‌ی‌ر‌ا‌q‌d‌ا، ن‌ه‌و‌ا ز‌ق‌د‌ر‌و‌ی‌ی ن‌ا‌ک‌م‌ی‌ن گ‌ه‌ر ب‌ل‌ی‌ن‌ن ه‌م‌ر‌ی‌ه‌ک ل‌م‌ن‌ی‌س‌ه د‌و‌و‌ک‌س‌ای‌ه‌ت‌ی ه‌ی‌ه: ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک نا‌خ‌ا‌و‌ت‌ه پ‌ا‌ن و پ‌و‌ر‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی و ب‌ا‌ن‌گ‌ه‌و‌ا‌ز د‌و‌ر‌و‌و د‌ر‌ی‌ز‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی پ‌ین د‌ه‌ر‌د‌ه‌ر‌ی‌ت، و ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک‌ی د‌ی‌ک‌ش‌ ب‌ه‌ر ش‌ی‌و‌ی‌ه‌ی‌ه‌ک‌ا‌ر‌د‌ه‌ک‌ا‌ت ک‌ه‌ل‌ه‌ک‌ه‌و‌ت د‌ی‌س‌ه‌پ‌ن‌ی‌ن‌ت و ن‌ه‌و‌ا‌ن ب‌ا‌ن‌گ‌ه‌و‌ا‌ز نا‌خ‌ا‌و‌ت‌ا‌ن ل‌ه‌ب‌ی‌ر‌د‌ه‌ک‌ا‌ت. ه‌ن‌د‌ن‌ی ش‌ی‌ک‌ا‌ری د‌و‌ر‌و‌و‌ی د‌ه‌ل‌ی‌ت: ن‌ه‌و‌ی ک‌ه‌ز‌و‌ر ش‌ی‌ ل‌ه‌ نا‌خ‌ا‌و‌ت‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی‌ا‌د‌ا د‌و‌و‌ه‌ا‌ت د‌ه‌ک‌ا‌ت‌ه‌و‌ه ل‌ه‌ا‌س‌ت‌ی‌ا‌د‌ا ل‌ی‌ی د‌ل‌ی‌ا ن‌ی‌س‌ه، ن‌ه‌و‌ن‌د‌ه‌ ب‌ا‌و‌د‌ی‌ی پ‌ی‌ی ن‌ی‌ی‌ه، ک‌م‌س‌ی‌ خ‌و‌ی‌و‌ی‌س‌ت ز‌و‌ر ل‌ه‌ب‌ا‌ر‌ی‌ی ن‌ی‌د‌ی‌ی خ‌و‌ا‌ز‌ی (ا‌ل‌ق‌ی‌ر‌ه) د‌ه‌و‌ی‌ت، ک‌ه‌ د‌ا‌ر‌ا‌ی‌ی ل‌ه‌م‌م‌و‌و ب‌و‌ن‌ه‌ی‌ک‌د‌ا ل‌ه‌ب‌ا‌ر‌ی‌ی د‌ا‌ر‌ا‌ی‌ی‌ه‌ک‌ی د‌ه‌و‌ی‌ت، ک‌م‌س‌ی‌ک ک‌ه‌ه‌س‌ت‌ه ب‌ه‌ک‌م و ک‌و‌ر‌ی ب‌ک‌ا‌ت خ‌و‌ی‌ه‌م‌ه‌ز‌ه‌h‌g‌r‌i‌t و ف‌ی‌ز‌ د‌ه‌ن‌و‌ی‌ت‌ی‌ت، ن‌ی‌د‌ی‌ی خ‌و‌ا‌ز‌ی ب‌ا‌س‌ی د‌ل‌ ش‌ا‌د‌ی د‌ه‌ک‌ا‌ت و ر‌ه‌خ‌ن‌ه ل‌ه‌ک‌س‌ا‌ن‌ی د‌ی‌ک‌ی د‌و‌ د‌ه‌گ‌ر‌ی‌ت، چ‌م‌پ‌ا‌ن‌د‌ن‌ی ه‌ن‌د‌ن‌ی ه‌ا‌ن‌د‌ری د‌ه‌ر‌و‌و‌ی و خ‌س‌ت‌ه‌ر‌و‌و‌ی پ‌ی‌چ‌ه‌و‌ا‌ن‌ی ن‌ه‌و‌ا‌ن، ه‌ن‌د‌ن‌ی ج‌ا‌ر د‌ه‌ی‌س‌ت‌ه‌ه‌ی‌ی‌ی پ‌ه‌ی‌د‌ا‌ب‌ه‌و‌و‌ی د‌و‌ر‌و‌ا‌ق‌ی‌ی ل‌ه‌ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی، ه‌و‌ش‌ی ن‌ا‌و‌ه‌ه‌ه‌ه‌ه‌ه‌ه‌h‌g‌r‌i‌t و ن‌ا‌ر‌ه‌ز‌و‌و د‌ه‌ک‌ا‌ت و د‌ا‌خ‌ا‌و‌ا‌ی‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی چ‌ه‌پ‌ن‌د‌ر‌ا‌ن، گ‌ل‌ف‌ر‌ا‌ن‌ه‌و‌ه، ک‌ه‌ ک‌و‌م‌ه‌ل‌گ‌ه‌ نا‌چ‌ا‌ر‌م‌ا‌ن د‌ه‌ک‌ا‌ت ن‌ک‌و‌ل‌ی‌ا‌ن ل‌ن ب‌ه‌ک‌ی‌ن، د‌ه‌ر‌ی‌ا‌ن ن‌ه‌پ‌ی‌ن، ه‌ن‌د‌ن‌ی ج‌ا‌ر ب‌ه‌ر‌ه‌ر‌م‌ا‌ن‌ا‌د‌ا ز‌ا‌ل د‌ه‌ی‌ت و ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی ن‌ا‌س‌ا‌ی‌م‌ا‌ن ل‌ه‌ب‌ی‌ر‌د‌ه‌ک‌ی‌ن و ل‌ه‌ک‌ه‌س‌ای‌ه‌ت‌ی‌ه‌ک‌ی‌ه‌ک‌ی د‌ی‌ک‌ه خ‌و‌ د‌ه‌ر‌د‌ه‌خ‌ه‌ی‌ن ب‌و‌ پ‌ش‌و‌ر‌د‌ا‌ن (ب‌ر‌ا‌ن‌ه س‌ل‌ا‌م‌ه‌ م‌و‌س‌ی، ه‌و‌ش‌ی م‌ن و ه‌و‌ش‌ی ت‌و‌ل ۵۷).

(۳۲) ز‌و‌ر ل‌ه‌د‌و‌ق‌ی ک‌ه‌ل‌ه‌پ‌و‌ر‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا ل‌ه‌چ‌ی‌ر‌و‌ک‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا ن‌ا‌د‌م‌د‌ا ن‌ه‌و‌ه‌ گ‌ر‌ن‌گ‌ ن‌ی‌ی‌ه، ب‌و‌ ت‌و‌ی‌ژ‌ی‌ن‌ه‌و‌ه‌ک‌ه‌م‌ا‌ن ل‌ه‌ق‌ی‌و‌ر‌ د‌ر‌و‌س‌ت‌ک‌ر‌ا‌ه ی‌ا‌ن م‌ه‌ل‌ا‌ن‌ب‌ی‌ک‌ت‌ ک‌ر‌ن‌و‌ش‌ی‌ا‌ن ب‌و‌ ب‌ر‌د‌ ت‌م‌ن‌ی‌ا‌ ن‌ی‌ج‌ی‌ل‌ی‌س‌ ن‌ه‌ی‌ب‌ت‌ ر‌ا‌ز‌ی ن‌م‌ب‌و‌و خ‌و‌ی‌ ب‌ع‌ز‌ل‌ گ‌ر‌ت، ن‌ه‌و‌ا‌ن‌ه‌ ک‌ا‌ر‌و‌ا‌ی‌ر‌ی‌ک‌ن ل‌ه‌د‌ه‌ر‌ف‌ه‌ت‌ی‌ک‌ی د‌ی‌ک‌d‌ا د‌ی‌ن‌ه‌و‌ه‌ س‌ه‌ر‌ی‌ا‌ن ب‌و‌ ل‌ی‌ت‌و‌ی‌ژ‌ی‌ن‌ه‌و‌ی‌ا‌ن ن‌ه‌و‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا گ‌ر‌ن‌گ‌ه‌ ن‌ی‌س‌ت‌ا ن‌ه‌و‌ی‌ی‌ه‌ ک‌ه‌ د‌ه‌ق‌ه‌ ن‌ا‌ی‌ی‌ی‌ه‌ک‌ا‌ن ل‌ه‌ب‌ا‌ر‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا ه‌ا‌ن‌و‌ه‌ه‌ه‌ه‌ه‌h‌g‌r‌i‌t‌i‌r‌e‌d‌ا ک‌م‌ا‌ ه‌ل‌ک‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا ف‌ی‌ز‌ی‌ی‌ی‌ی‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا ک‌ش‌ت‌و‌ک‌ا‌ل‌ ک‌ر‌د‌ ی‌ا‌ن پ‌ی‌ش‌ه‌ک‌ی‌ی‌ی‌ی‌i‌r‌e‌d‌ا ک‌ش‌ت‌و‌ک‌ا‌ل‌ ک‌ر‌د‌ن‌ ب‌و‌، ل‌ه‌ پ‌ت‌غ‌ه‌م‌ه‌ر‌و‌ه‌